

Лезги газет

Жуван Ватан,
ватанэгълияр хуъх!

1920-йисалай акъатзава

N 8 (10601) хемис 20-февраль, 2014-йис WWW.LEZGI.ETNOSMI.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 10 манат

Дагъустан Республикадин Халкъдин Собрание эвер гунин
гъакъиндей

Дагъустан Республикадин Халкъдин Собранидин Президиумдин КъАРАР

Дагъустан Республикадин Халкъдин Собранидин Президиумди къар
акъудзава:

Дагъустан Республикадин вад лагъай сеферда хжнавай Халкъдин
Собранидин къанни цукъуд лагъай сессия 2014-йисан 27-февралдиз
пакаман сятдин 10-даз Махачкъала шегъерда эвер гун.

Дагъустан Республикадин Халкъдин Собранидин
Председатель
Х.ШИХСАИДОВ
Махачкъала шегъер,
2014-йисан 18-февраль, №210.

23-февраль Ватан хузвайбурун югъ я

Тебрик

За Дагъустан Республикада бинеламиш хъанеай къушунри
частарин аскервилин къуллугъчийриз ва гражданеилин кеспийрал
алай касариз, армиядинни флототин ветеранриз, вири дагъустан-
вийриз Ватан хузвайбурун югъ риклин сидкыидай мубарақзава!

И юкъуз чна женгинин зегъметдай ва Ватандин вилик женги-
нин лайихувилерай вири несилприн чи къегъал аскериз екедаказ
сагърай лугъузва, Ватандиз гъакъисагъивелепди къуллугъздавай,
государстводин милли итижрин къаравулда акъязнавай, Рос-

сиядин оборонадин бажарагълувал мягъкемарзавай, улькве ду-
румлудаказ вилик фин патал, чи гражданрин уьмуур ислягъди,
хушбахтлуди хъун патал шартлар яратмишавай вирибуруз гъуль-
ретмазавайди къалурзава.

Зун инаниши тирвал, дагъустанвири чин аскервилин бур-
жи гележегдани намуслудаказ къилиз акъудда, Россиядин Феде-
рациядин Яракълу Къуватра лайихлудаказ къуллугъда.

Сагъламвал, хушбахтвал, ислягъвал, чи Ватандин къипел ми-
хъи цав хъана къанивили келимаяр къабула.

Дагъустан Республикадин Къил

РАБДУЛАТИПОВ

Дербентдин 2000 йис тамам хъунин сувариз гъазурвал
аквазвой гъал - гъузчилийк

Сагърай, Игорь Слюняев!

► 2

ХУРРУН МАЙИШАТ

Мисал яз, 2008-2013-йисара Эминхуруйн
мулкуна къилдин касри саки 45 гектарда багъ-
лар кутуна. Хейлин участокар чешне къачу-
нлиз лайихлу къайдада ава. И йикъара чун
абурукай сад тир Тажир Батманован участок-
диз фена.

► 9

ЧИАЛ

И йикъара лезги чалан конкурсдин къвед
лагъай этап Дербент райондин къилбепатан
зонадин школайра 10-11-классра къелздавай
аялприн арада СССР-дин Игит А.Исрафилов
тъварунихъ галай Белиждин гимназиядин ак-
товый залда хъана.

► 15

Дербентдин 2000 йис тамам хүүнин сувариз гъазурвал аквазвай гъал - гульчишилик

Сагърай, Игорь Слюняев!

1

12-февралдиз Дагъустандин Кыл Рамазан Абдулатипов ва республикадиз къве ийкъян мульманвилиз атай Россиядин регионар вилик тухунин министр Игорь Слюняев Дагъустандин Огни ва Дербент шегъер-риз фена.

РД-дин Кылин ва Гыкуматдин Администрациядидин пресс-къулгүйдин ва информациядидин Управлениди хабар гузтайвал, официальный ксарихъ Дагъустандин премьерминистр Абдусамад Гъамидов, РД-дин Кылин ва Гыкуматдин Администрациядидин Руководителдин заместитель Исаимал Эфендиев, РД-дин экономикадин ва территорияр вилик тухунин министр Раюдин Юсуфов, Дербент, Дагъустандин Огни шегъеррин кынпер ва маса ксар галай

Дагъустандин Огни шегъерда республика-дин Кыл шегъерэгълийрихъ галаз гуьруши-мий хъана ва ада ківат! хъанвайбур РФ-дин регионар вилик тухунин министрдихъ галаз танишварна.

И шегъерда делегация государстводин ва муниципальный къуллугъар ийдай, газаф везифаяр тамамардай центрарид фена. Ина гъам центраридин работникар, гъам аниз къvez-вай ксар патал дуъзгун шарттар яратмишнава, ина агъалийриз государстводин ва муниципальный 167 къуллугъ ийизва. Гележеда агъалийрин игътияж авай алава къуллугъарни кардик кутада.

Игорь Слюняевъ къед жаңылардын күнде. Аның атасы Игорь Слюняевъ көйдөрдөн баштап 1941-жылдан балдардын орталығында мукъват-мукъват акъат-зава. “Лугъун лазим я хъи, гульшашан ма-кан, бажарагъыл, зегъметдал лап рикѣ алай инсанар яшамиш жезвай чка тир Дагъустан Республикадиз вичелди чүгвадай къетен къуват ава. Ина яшайишнди ери хаж хүнни важибу я. Гзаф везифаяр тамамардай и центр ачухдай чылбаз за В.Путинан агъадыхъ галай келимаяр риккел хканай: “Халкъдихъ галаз къвалахзавай гъар сада чи улькведа власть халкъдилай вине вай, адалай агъада авайди аннамишун лазим я”. Гзаф везифаяр тамамардай центрада гъар вацра 500 касди къуллугърикай менфят къачун - ими тымил я, шегъердин гъар са агъалиди, инизи атана, вичин месәләяр гъялдайвал авун лап важибу я”.

Ахла РАбдулатипов ва федеральний министр И.Слюняев Дербентдин ишлемишдай ятар михъя хъийидай имаратар эцигзувай гъалдихъ галаз таниш хъана. Объект эцигунин къвалахар къиле физвай гъалдиз баянтар гуналди, шегъердин къиль Имам Яралиева къейд авурвал, алай йисуз и мурадар патал 110 миллион манатдин таъватар чара авунва, къведай йисуз мад 75 миллион манатдин таъватар агақыун герек я. Къвалахар тамамвиледи акъалтларун патал лагъайтла, саки са миллиард манат герек къведа. Игорь Слюняеваз проектдинни сметадин документациядихъ галаз таниш жез клан хъана. И вахтунда ада объект патал пулдин таъватар дуъзгуңдаказ чара ийизвайди алава хъувуна. “Са түмил вахталий Москвада и проектдиз талукъ кылдин совещание тухуда”, - лаъдана эхирдай федеральный министри.

Гульметту мугъманар Россияда лапу күнгүнебурукай сад тир Дербентдин Жумья мискиндиз ва "Нарын-къала" къеледиз ки-
лигина.

Ахпа Дербентдин газ квай чехирап акъуддай заводдин территорияда совещание къиле тухвана. Анал Дербентдин бинеяр күтурдалай инихъ 2000 йис тамам хъунин сувариз гъазурвал аквазвай гъал веревирдана. И месэла веревирд авуунив эгечидалди вилик Рамазан Абдулатипова Дербентдин юбилейдин сувариз гъазурвал акунин ківалахар 2012-йисан ноябрдиз Россиядян Федерациядин Президентдин Указ акъатайвалди башламиш хъайиди, республикадин оргкомитет

дна. Идалай гъейри, кылле Россиядин Гъукуматдин Председателдин заместитель - СКФО-да Россиядин Президентдин патай тамам ихтияр ганвай Векил А.Хлопонин аваа вири Россиядин оргкомитет тешкилнава. Сагжерге серенжемар кылле тухун фикирдиз къачунва. Абурукай са бязибур кылле тухун патал алатай йисуз 50 миллион манатдин такъатар чара авуна. Сметадал аласлу языкъалахар тамамарнава.

“Алай вахтунда, - лагъана Рамазан Абдулатипова, - материалар гъазурнава варосэкспертизадив агакъарнава. Идалай гульгъульнизд чавай тендерар малумариз вакъалахар гъиле къяз жеда. Чна Александра Геннадиевичахъ галаз юбилей официальни-даказ 2015-йисуз къейд авунин,amma вири серенжемар 2018-йисуз къыле тухунин месладин патахъяй месялятар авуна. Им квехъя галаз алакъалу я лагъайтла, са жерге проектар икъван күрүү вахтара кыпиз акъудиз

Дербент вичиз гзаф фикир гуниз, чехи харжияр авуниз лайихлу я. Зун вири мес-заяр пулунихъ галаз алакъалу авунин терефдар туш, амма гъакъикъатда хейлин мес-заяр пулдин такъатар чара тавурла, гъяллиз жедач. Гъелбетда, жуъреба-жуъре рекъерай чи программамър бажармишунанди, республикадин къуватралди къиле тухуз жедай са къадар серенжемарни ава. Чна вирида и объектдихъ вири государство патал метлеб авайди аннамишун лазим я. Дербентдин къеле федеральный метлеб авай культурадин ирсинин объектрик кутунвайди я. Чна и кара фикирда къун лазим я. Сувариз гъазурвал акунин къвалахар алакъа ийизвай асул къу-

» Рамазан Абдулатипов “Дербент вичиз ги Чехи харжияр ай

ралуш РФ-дин регионар вилик тухунин министерство я. Хейлил крат квехъ галаз санал чна активвал къалурунитай ва Россия-дин регионар вилик тухунин министерстводи күмек гунилай аслу жеда. Амма эгер чна явашдаказ, рикл гвачиз ва савадсуздаказ къвалахиз хъайитла, чаз гъич садавайни күмек гуз жедач. И проект гъам республикадин дөрежадинди, гъам федеральный дөрежадинди тирди чна аннамишун лазим я. Ам къилиз акъудун Дагъустан ва Россия патал менфятты крат.

авани? Эгер финансамишиж жезвачтла, проект пландик кутуна виже къведач. Къилиндик лагъайтла, жуъреба-жуъре хилерай тайин проектар гъиле къун, лазим тир сметадин документация туъкуърун герек я. Къвалахдин каралай терефар тайинарун чарасуз я. Этер 2014-ийисуз а проектар къилиз акъудиз тахъайтла дирекциядин руководитель ва мэр къвалахдилай элчялун герек я. Проектар дуъзгуннадаказ идара авун лазим”, - къейдна республикадин руководителди.

Россиядии Федералдидин региондарни

лу кар я".
Икъван чехи юбилейдин вакъиадиз гъазурвал акун патал чара авунвай ваҳт бес къадардинди туширдан патахъай Дағъустандин Кыли раиж авур фикирдихъ галаз Игорь Слюняев рази хъана. Регионар вилик тухунин министрдин гафаралди, шегъер надирди ва гъейранарадайди я. "Серенжемрин план вич объектин барадай, бюджетдай финансламишунин барадай лап къезиларнавайди я. 2014-2015-йисара юбилейдиз гъазурвал акунин къвалахриз 1755 миллион манатдилай са тимил гзаф такъатар чара ийидайди къалпурнава. Гъя са ваҳтунда шегъердин вилик яшашлик тухунин министр Игорь Слюняева вичин умумиламишдай къейдерни авуна, теклифарни гана: "Комплексный план вири терефриз талукъди хъун лазим я ва, республикадин Кыли дуъздаказ къейд авурвал, а план 2015-йисалди серъятламиш хъун лазим туш. Гъелбетда, асул чалишмишвилер цинин ийисуз авун лазим я, вучиз лагъайт! Тюбилий къиле тухузвайди чи Президентдин малумарнава ва чна адан Указ къилиз акъудун герек я. Гъя са ваҳтунда 2017-2018-йисара къиле тухуддай серенжемарни фикирда къун лазим я".

“Вири крат пулдин күмекдалди бажар-
мишунин везифаяр ақъвазнава”, - малумар-
на И.Слюняева. Ада къейд авурвал, проект-
ринни сметадин документация тестиквару-
нин ківалахар эглеш хъана. Санлай къачур-
ла, Дербентдин юбилейдин сувариз гъазур-
вал акунин вири программа алай вахтунда
кылиз акъудиз тахъунин еке къурхупувилик
акатнава.

весдалди кылип акъуддай ксарни гerek я
За гысабзавайвал, Дербентдин накъварал
Дагъустан Республикада яшамиш жезвай
ксар къадим шегъердал фикир желб ийиз
адаз Россияядин ва Кеферпатан Кавказдин
гъвечли шегъеррин арада къешенгди жез күн
мек гуз кланзайт гъевеслу ксар я”, - инан
мишвал къалурна И.Слюняева.

Ахпа Дербентдин бине кутурдалай инихи
2000 йис тамам хүнин сувариз гъазурвал
аквазвай гъалдин гъакындин РД-дин Гъу
куматдин Председателдин Сад лагъай за
меститель Анатолий Къарибова ва Дербен
тдин мэр Имам Яралиева гегъеншдиз сүгъ
бетна.

Абурун раҳундиз баянар гуналди, Дағъустандин Кыли сифтени-сифте шегъердиз гъахъздавай чаяр чарасуз герек дөрежада къайдадиз гъун лазим тирди къейдна. “Карханайриз, акатайвал эцигздавай дараматриз талукъ къвалахда къайда тур, санитарный нормайран амал авуниз фикир це. Район тамамвиленди чкай гъалда ава, алай вах тунда Дербент район виридалайни чиркиндия лугъуз жеда. Идалайни гъерий, республикадин Гъукуматди чкадин самоуправленидин органрихъ галаз санал чилихъ галаз алакъялу месәләяр къайдадик кутун чарасуз я. Районда ва шегъерда кар бажармишиз алакъ дай руководителри къвалахун лазим я, та хъайтла проект къилиз акъудиз жедач”, къейдна Рамазан Абдулатипова ва алтайтыйсуз тухвай къвалахдин дүзгүн гъахъ-гъийн саб агақварунни 2014-йис патал планар тайяндаказ раиж авун истемишна. “Санлай къял чурла, гъикъван проекттар ава? Ни күн паштахъял жаваб гузвойди я? Пулдин таъкъатар

кардай кыил акъудун ва и проект бажармишунин карда вири жуърейрин күмекар гун лазим я.

СКФО-дин территорияда агалкъунралди къалахазавай са жерге къурулушар ава. Абурук СКФО вилик тухунин Корпорация, “Ке-ферпатан Кавказдин курортар” акатазава. Амма абуру Дербентдин юбилейдиз гъазурвал акунин карда, санлай республикадин территорияда тайин къалахра иштиракзавайди аквазвач. Ида дирекцияди ва вилик финин институттри Россиядик Федерациядин и муракаб субъектдиз лап тъимил фикир гузтайдан гъакъиндай шағыидвалзава. Тешкилдувилин комитетди, вилик акъвазнавай юбилейдиз фикир гун теклифуналди, Внешэкономбанқдин, Внешторгбанқдин, Сбербанкдин, “Газпром” ОАО-дин, МРСК-дин тъварцыхъ ракъурдай чар гъазурун, вилик акъвазнавай месслаяр раиж авун, проектдинни сметадин документация тукъурунин карда күмек гун, винидихъ къейднавай къурулушар юбилейдиз гъазурвал акунин къалахдал желб авун герек я.

Ишлемишай ятар михъи хъийидай император эцгүүнхүй галаз алакъалу месэладиз талукъ яз арадал атанвай гъалдиз Игорь Слюняева ихьтин къимет гана: "Алай вахтунин гъисабралди вичин къимет 1,5 миллиард манатдилай алатзавай муракаб проект-диз инвестицияр яз чара авунвайди 300 миллион манатдилай са тимилигзагф пул я, объект ишлемишиз вахкун мукъва хъянвайди аквазвач, вучиз лагъайтla гъиле авай 1йисуз ам кардик кутун патал 170 миллион манат, 2015-ийисуз 100 миллион манат чара ийидайди къалурнава, 2016-ийис патал лагъайтla, пул ерли кутунвач. Күнне лагъ садра, месэладив ик1 эгечлайтla, шегъерда ишлемишай ятар михъи хъийидай объектар пайда жедани? Зун инан-миш туш".

Гъа и вахтунда, Минрегиондин руководителди республикада авай вири программа-яр, гъа гъисабдай целди, энергиядалди тъ-минарунин, газламишунин программаярни, юбилейдин вакъиадихъ галаз алакъалу авун меслятна.

Игорь Слюняева юбилейдиз гъазурвал акунал неинки государстводин властдин вири дережайрин органар, гъакл общественность, гъа гъисбайдай диндин тешкилатарни, желб авуниз эвер гана: "Дербент пуд диндин шегъерь яз хунаал чна дамахзава. Шегъерда надир мисклин, надир ибадатханаяр ава. Жульреба-жүре динрал амалзавайбуру сада-сад эхи авун - им чи уълкведин дуб я. Им акл лагъай чал я хъи, чаз адет хъанвай вири и динри и юбилейдиз гъазурвал акунин къавалашар гъич тахъыйтла хийир-дуъядик кутун ва чпин объектилиз фикир гун лазим я. Чаз адет хъанвай гъар са диндин векилри юбилейдиз гъазурвал акунин барадай чпин программа-яр туъкъурун герек я, абур умуми пландик къидин паяр яз акатда.

Са вахтунда зи теклифдалди Россияядин тарихдинни культурадин ирсинин парламентдин форум тешкилнай. И форум кыле түхүн планламишиз ва 2014-2015-йисара шеңгъердин месэладал вири къуруулушрин ва властидин вири хилерин фикир желб ийиз чаз күү манийвалзава? Кланзавайди ниятар къенибур хүн я. Илимди, общественностди, властидин федеральный органги - вири дөрөжайра законар акъудздавайбуру - муниципальныирилай эгечіна, федеральныйирилай хкечіна - аннамишун лазим я хы, Россия гъар юкъуз культурадин ирсинин, архитектурадин са памятникдикай магърум жезва. За гысаб-заявал, Дербент ахътин форум ина тухуниз лайихлу я ва и рекъяй вилик акъвазнавай месэладал чи юлдашрин фикир желб авун лазим я. СКФО-дин субъектлиз шегъер аваданламишунин квалахрик экечүн теклифун лап важиблу я. За фикирзаявал, Кеферпатаң Кавказда авай чи къуншийри и теклифдин тереф хульда ва, идалайни башкъя, абу-

Дагъустан Республикадин Кыилин Чарчин Ѣарце аваз Важиблу месэлэяр къарагъарнава

Шагъабудин ШАБАТОВ

Чи республикадин вири чайра хыз, Сүлейман-Стальский райондин администрациядани райондин активдин собране кыле фена.

Ана райондин Собранидин ва хуврен поселенийнин депутати, кылери, райондин карханайрин, организацийнин идараирин руководителри, общественный, диндин ва жегылприн организацийнин векилри иштиракна.

Собрание муниципальный райондин кыил Нариман Абдулмуталибова ачухна. РД-дин Кыилин Чарче вилик эцгигнавай везифайрикай Халкъдин Собранидин депутат, А. Тахо-Годидин тъварунихъ галай пе-

дагогикадин илимдинни ахтармишунрин институтдин директор Гъамидуллагы Мегъамедов, РД-дин алакъадин ва телекоммуникацийнин рекъяй министрдин заместитель Юсуп Мегъамедов рахана.

И жигъетдай тухузтай къалахдикай райондин общественный Советдин председатель Алимет Мейланова, Ага Стап-Къазмайрин юкъван школадин директордин заместитель Венера Ханвердиевади, райондин центральный больницаадин дуктур Имар Садулаевади, культурадин управленидин начальникдин заместитель Жабир Султанова, "Сад тир Россия" партиядин чаддин отленидин исполнкомдин председатель Баламет Ширинова малуматтар гана.

Абуру РФ-дин Президент В. Путин

Федеральный Собранидин ва РД-дин Кыил Р. Абдулатипова РД-дин Халкъдин Собранидин ракъурнавай чаара къарагъарнавай месэлэяр важиблубур ва алай вахтуныхъ галаз сихдакас алакъалубур тирди, абурукай гъар садакай программный документрикай хыз менфят къачун герек тирди къейдна.

Эхирдай Нариман Абдулмуталибова район гележегда экономикадин, социальный ва маса рекъерай вилик тухун патал инвесторрин, карчийрин къумек галаз авунтай къалахдикай, вилик акъвазнавай месэлэйрикай лагъана, са бязи теклифар гъана. Метлеблу докладрай РД-дин Кыилин Администрациядин ва Гъукуматдин патай векилвилер газа атантай мугъман-риз сагърай лагъана.

Спорт - сагъламвилин замин

Рагнеда РАМАЛДАНОВА,
культурадин отделдин корр.

Эхиримжи йисара чи улквела спортиз ва туризмиз артух фикир гузайды якъин я. Идан ѡакъиндей Россиядин Президент В. Путинан, гъак Дагъустандин Кыил Р. Абдулатипован проектри, гыч таххайтла, абурун хуси чешнедин шагъидавалаза. Икъл, чаз РФ-дин Президент спортдин майдандан дзюдодал машгъул жез, лыжайралаз авахыз, хоккей къугъаза ва РД-дин Кыилин жөйилвиллин гөвөсдив волейбол къугъаза ва спортдин маса мярекатрин иштиракчи язни аквада.

Гзафурун хыз, зи рикнин аял вахтарилай спортдал ва физкультурадал алай. Физкультурадин тарсар руьг цици, беден клубан ийдай къуватдиз элкъведай. Са вахтара и тарсарин патахъай еке къалмакъал аятастайдин рикъел хуввеза. Бязи школайра физкультурадин тарсарин чадал маса тарсар гузни хъанай. Им эсиллагыр рехъ гана къандай кар туш. Сагълам бедендихъ галаз гекъигиз жедай вуч ава къван! Иллаки аялрикай ихтилат фидайла, абурун сагъламвал эвелимж чадал хъана къанда. И жигъетдай къайтударвал авун чи буржы тирди рикъелай ракъурна виже къведач. Мектебрин гъаятра (мумкинвал авайбуру спортзалрани) физзиярдка тамамарзавай аялар фараши цуквер хыз аквада. Эгер аял гъвечизмаз спортдал, физкультурадал рикъл алаз вердишарайтла, чемпион адакай таххайтла, ам гъам руьгъдин, гъам бедендин сагъ-

ламвал аваз чехи жеда. Абуру спортдивай мад къерх жеда. Спорт сагъламвилин замин тирдакай дуухтүрнин газа лугъузва.

Алай вахтунда зун жуван хиве авай къуллугъдин буржияр тамамариз спортдин аякъажунар кыле физвай жураба-жууре майданрал газа физва. Гъикъван рикъли ухайши иида майдандиз экъечинавай чи баркаллу рухвайри ва рушари гъаливал къазанмишайла. Абурун бедендин къешенгав, буй-буях, улткемвал жуван вилералди аквадайла, спорт инсандин руьгъдин культурадин къакъудиз тежедай пай, эку тереф тирди тестик жезва.

Идан ѡакъиндей РД-дин Кыил Рамазан Абдулатипова Халкъдин Собранидин рекъе тунтай Чарче спортдин талукъарнавай гафарини успатзана.

Алайтай йисан нетижайрал аласлу яз, Рамазан Абдулатипова чи спортсменрихъ хъсан агалкъунар хъанвайди къейднава: "Дагъустандин спортсменар, дуныядин, Европадин ва Россиядин лап гъульдуур дөрөждин турнирра хъсан нетижайр къазанмишунади, лишанту хъана. Абурун вишералди медалар къазанмишна. Олимпиададин, Паралимпиададин ва Сурдлимпиададин журабайрой Россиядин хънавай командайрин асул ва резервдин составрик Дагъустандин 156 кас спортсменар кутунва".

"Дагъустан Республика азаддаказ къуршахар къун, бокс, дзюдо, тхэквондо, залан атлетика хътин спортдин кар алай журабайрой Россиядин Федерациядин хънавай командайр патал спортсменар гъазурдай асул центр яз хъана ва исята-

ни хъун - им вири кавказияр патал на-мусдин кар я", - алава хъувунва Чарче.

Рамазан Абдулатипова эхиримжи йисара спорта хъанвай ва къазанмишнай агалкъунар жергедай яз Махачкъаладин футболдин "Анжи" клубдин бинедаллас аялринни жаванрин "Анжи" тъвар ганвай академия тешкилнавайди къейднава. Малум тирвал, "алай вахтунда ина 500-дайли виниз жаван спортсменри чизи футболдин рекъяй устадвиллин сирер чирзана. "Анжи" команда Дагъустандиз хутун ва ада къгуун давамарун лазим я. Чун чи командадихъ агалкъун жедайдахъ инанишиш я".

Республикадин Кыили, пешекарвиллин спорта агалкъунар хъанвайланы, эхиримжи цүд йисара массовый спорт хейлин дережада фикрдай аякъуднавайдал фикир желбнава. "Сагълам чанда сагълам руьгъни жеда", лугъузва мисалда. И кар фикирда къуналди, республикадин Кыили къалабулух кутазвай са месэла мадни къарагъарнава: "Республикадин анжак 10 процент аяллияр физический культурадал ва спортдал машгъул жезва. Чин къуллугъчир физкультурадал ва спортдал машгъул хънал желб авунин къвалах тавунай карханайрин ва идараирин, иллаки образовандин идараирин, руководителар жавабдвариллис чулагвадай механизмиар законодательный къайдада кардик кутун лазим я", - къъенча Чарче.

Заз чиз, гила къванин талукъ руково-дителри чайрал, карханайра, идараира массовый спорт гөгъеншаруниз кыилин фикир гуда.

Гъуьрметдилай аслу я

Дагъви ШЕРИФ

Дагъустан Республикадин Кыили Да-гъустан Республикадин Халкъдин Собранидин вичин Чар (ъакъ-тывсаб) раиж авурдалай гуьгъуниз Дагъларин улкведин вири идараирин, общественный тешкилтадин колективи, Ватандин гележегдикай фикирзавай вирибуру ам веревирдзана.

РД-дин Кыилин Чар келайла Дагъларин улквела гъатнавай вири татугайвилерал эхир эцгидайдахъ, аяллияр секин хъжедайдахъ, властдин къуруулуша къалахзавай гъар са касди вичин къуватар Дагъустан вилик тухун, халкъдиз къулай ва хатасуз шарттар тешкилун патал серфдайдахъ, республикада къанун-къайда жедайдахъ ийизай инанишишвал мягъем жезва.

Чи республикадин дережа къвердавай агъуз аватзавай тегъердикай аяллийри

лугъузтай, журналистри къызвай, себебарни къалурзай. Рамазан Абдулатипова вичин Чарчени халкъдин меңел алай а месэлэяр къарагъарнава, бязибур жълиз эгечинава.

Дагъларин улкведин экономикадин, политикиадин, культурадин, образованидин, спортдин ва маса хилер вилик тухун патал сифте нубатда къанун-къайда, ха-тасувал хъун герек тирдини Чарче раижнава. Аяллийрин ихтиярар хъун ва Конституциядин бинеяр чур тавунни кыилин шарт я.

Амма анжак республикадин Кыили газа лугъун, истишишун бес туш. Властидин къуруулуша къалахзавай гъар са къуллугъчири, республикадин гъар са аяллийри и краиз фикир гун, гъар сада вичи къанундур амал авун, чуру къалахдикай рехъ тагун ва гъуьрметлу хъун чарасуз я.

Рикъел жин, са тымил вахт вилик НТВ телеканалдин Дагъустанда авай хуси

корреспондент Омар Мегъамедова, вичин автомашинда аваз фидайла, светофордин яру экунар рекъелай элячизавай пуд жегильдиз тульгъметней. Икъл арадал атай къал-макъалдин нетижада журналистни адан машинда авай мукъва-къили жегъилри гатанай.

И мукъвара маршруткада аваз фидайла, са рушаз вичи-вич тухузтай тегъер дүз түширилдий лагъайла, ада яшшу дишегълидин чиниз капаш вегъена. Гена пассажирри а руш беябурна ва ам эвичдайвал авуна.

Авайвал, хъун герек тирвал лагъайди газа вахтара, вучиз ятлани, обществодин душман жезва. Эгер Р. Абдулатипова авайвал, хъун герек тирвал лугъуз, вичин дүз чешне къалуриз, масабурувай истишиш хъайтла, обществода гъуьрмет сифте чадал гъайтла, Дагъларин улквела гъялар, гъакъикъатдани, хъсанвилихъ дегиш жедайдал шак алач.

Цийий истишишунар

Нариман ИБРАГЫМОВ

Алайтай гъафтеда Дагъустан Республикадин печатдин ва информациядин министерстводин гөгъенш коллегия кыле фена. Адан къвалахда РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель Рамазан Жафарова, РД-дин Халкъдин Собранидин образовандин, илимдин ва культурадин рекъяй Комитетдин председателдин заместитель Людмила Авшалумовади, РД-дин милли политикиадин рекъяй министрдин заместитель Зикрулла Ильясова ва маса ксари иштиракна.

Коллегиядад сифте гаф рахай Р. Жафарова лагъана: "Алайтай йис гъам республика, гъам печатдин ва информациядин министерство патал четинди хъана. Республикадин гъукуматни регъялдиз арадал атанач. Печатдин министерстводин руководитель пудра дегишарна. Республикадин Кыли министерстводивай ийизай истишишунарни цийибур, алай аямдин суалриз жавабар гана къланзайвайбур тир. Коллективиди ва адак акатзайвай вири подразделенири пландин бинедаллас къвалахна, аяллияр республикада кыле физзияркъайрикай, государстводин органын къвалахдикай хабардарна, республикадин гъульдуурвал хажун патал чалишишвална. Экстремизмдихъ газа лагъенг чулагунин тема газетрин чинрай, телеканалприн передачайрай аякъуднач. И месэла къени лап важиблуди яз ама ва СМИ-ри и жигъетдай жегъил несил гъавурдик кутун патал чин гаф лугъун лазим я".

Министр Азнаур Аджиева вичин рахунар 2013-йисуз министерстводи авур къвалахдиз ва алай йисуз вилик аякъазнавай везифайриз талукъарна.

Ада къейд авурвал, министерстводи ва республикадин газетри, электронный СМИ-ри Дагъустан Республикадин Кыилин, властдин органын къвалахдикай къын, аяллийриз тамамвилди хабар гун, республикадин умъурдин важиблу хилериз талукъ яз информациинин аналитикадин ерилу гълар арадал гъун патал чалишишвили ийизва. Алайтай йисуз республикадин властдин органар халкъдиз мукъва авун, абурун къвалахдикай тамам малуматар гун патал "Ачу гъукум" тъвар алаа цийи проект кардик кутуна. "Дагъустан" РИА-да республикадин министерстворин, ведомстворин чехибурухъ газа яхцурдай виниз пресс-конференцияр тешкилна.

Гъукумдин маса органрихъ галазни санал министерстводи милләтрин арада авай аялкъайриз, аялтзайвай несил ватанпересвилли руьгъдаллас тербияламишуниз, аяллийриз правовой культуры хажуниз, абуруз яшайишдин рекъяй къумек гунис талукъ Дагъустан Республикадин государстводин информациинин политика кыле тухуза.

Республикадин ва муниципальный газетри, телеканалри санал къвалахунин, амадагвилил алакъаяр мягъемарунин мураддалди Дербентда, Къизлярда, Гунибда, Махачкъала да семинар тухуна. Милли чылар хъунин, мили газетрин дережа хажунин фикирдади Махачкъалада, Дербентда, Хасавюртда "Хай газет" тъвар алаа милли прессадин фестивалар тешкилна. Ахътинбур цини кыле тухуда.

Министрди хабар гайвал, республикадин массовый информациинин такъатар вилик тухун патал масхус программадин проект гъазурна. Мукъвара ам РД-дин Гъукуматдал агакъарда.

Коллегиядад гъайл месэлэйрин гъакъиндей чини фикирар "Дагправда" газетдин кылини редактордин везифаяр тамамарзавайди тир Бурляйт Токболатовади, Зикрулла Ильясова, РД-дин Кыилин ва Гъукуматдин Администрациядин терроризмдиз акси комиссиядин председателдин заместитель Гъабиб Мегъамедова, РГВК-дин директордин заместитель Мегъамед Махатилова лагъана.

Коллегиядад гъайл месэлэйрин гъакъиндей чини фикирар "Дагправда" газетдин кылини редактордин везифаяр тамамарзавайди тир Бурляйт Токболатовади, Зикрулла Ильясова, РД-дин Кыилин ва Гъукуматдин Администрациядин терроризмдиз акси комиссиядин председателдин заместитель Гъабиб Мегъамед Махатилова лагъана.

Нурлу гъетер-гъалибияр

Чешнелу командир

Газурайди - Земфира БАБАЕВА

АБРАМОВ Шатиель Семенович Дербент шегъерда 1918-йисан 11-ноябрдиз дидедиз хъана. Ана 7-класс күтаягъдалай къулухъ ам хизандихъ галаз Махачкала шегъердиз күч хъана ва ада ина 1-нумрадин юкъван школада 10-класс акъалттарна.

Школа күтаяльайла, Шатиель Грозный шегъерда авай нафтадин институтдин геологоразведочный факультетдик экечина.

Ватандин Чехи дяве башламиш хъайила, Шатиель 3-курсунин студент тир ва ам вичин хушунади Яру Армиядин жергейриз фена. Грозныйдин военно-пехотный училищеда офицерин курсар келна күтаягъай аскерди 1941-йисан 17-декабрдиз лейтенантвиллин чин къачузва ва ада 1942-йисан майдилай 242-стрелковый дивизиядин взводдин командирдин везифаляр тамамарзва.

1942-йисан 23-майдиз Къиблединни Рагъакидай патан фронтдик кваз душмандихъ галаз къиле фейи женгина чи аскердал залан хер хъана. Госпиталда сагъламвал мянъкемар хъувурдалай гъульниз ам Сталинградин фронтдин 107-стрелковый полкунин разведчикрин взводдин командир яз женгерик экечина. Са шумуд хер хъайи офицер, абур госпиталда сагъар хъувуна, мад гъужумзай армиядин жергейриз хъфена.

1943-йисан гатуз Къиблединни Рагъакидай патан фронтда гвардиядин 82-стрелковый дивизиядин 246-стрелковый полкунин ротадин командир тир Ш. Абрамова Донбасс ва Украина азад авун патал фейи къати женгера иштиракна. Ватан фашистрикай азад авунин руът акатнавай бажарагълу командир вичин ротадихъ галаз 3-Украинский фронтдик кваз Ингулец, Ингуп, Южный Буг вацларилай элячина, Одесса шегъер азадна.

1943-йисан июлдиз Изюм вацун патарив Шатиель къиле аваз лап къати ягъунар арадал атана. Ротади пуд юкъуз фашистрикай къунвай чка вахчун патал чалишишишвилер авуна, ам къачуна ва къулухъай къвезвай чи дивизиядиз рехъ ачуна. И женгина къалурай викъегъвиллер Шатиель вичин сад лагъай наградадиз - Яру Гъетрен ордендиз - лайхху хъана.

Вич фронтдин фейи сифте йикъалай Шатиель агъзуралди километрияр атана, женгера къегъалвиледи иштиракна, Берлиндин къован фена ва Гъалибилин югъ мукъва авуна. 1944-йисан июль-августдин варцара Шатиела Висла вацун чапла къерехда авай сенгер къун ва ам тъяркуу авун патал къиле фейи къати женгера 1-Белорусский фронтдик кваз иштиракна. Ахпа Варшава, Лодзы шегъерар азадна.

1945-йисан мартдин эхиррай Шатиела реъбервал гузтай батальонди гъужумдалди Кюстриин къеле къачуна, гъульнилай Берлиндин авур гъужумда иштиракна. Дядедин вахтунда викъегъ аскердал иридра хирер хъана, абур сагъариз, ада женгер давам хъувуна.

Шатиель вирида чешне къачудай лап халисан аскер тир. Шатиель Абрамован викъегъвилерий, адан женинин рекъакай "Чечено-Ингушетия Республикадин Къизилдин Гъетер", "Дагъустандин женинин баркалувал", "Дагъларин дирибаш рухвайя", "Зурба гъалибилин инсанар" ктабра чапнава.

Шатиель къуллугъай полкунин командир Александр Плякинан рикъел хунара къуенва: "Абрамов Шатиель вич стрелковый батальондин командирдин заместителвиллин везифаляр тамамардайлай викъегъ, жуэрэтуу дирибаш офицер яз къалурна. 1945-йисан 7-февралдиз Познань шегъер (Польша) немсерин къушунрикай михъун патал лап къати женгер къиле фена. Вичин вири къуватар и женгера ишлемишай Шатиел ал жер хъана. Амма бажарагълу аскер ягъунрикай хъччинач, ротадин командир яз, женг давамарна. 19-февралдиз Познань шегъердин къеледин патарив къиле фейи инсафсуз къати женгера батальондин командир майор Беляев телефон хъана. Абрамова, са декъикъадани фикир тавуна, батальондин команда гун вичин хивез къачуна. Душмандин дестеяр артух тирттани, кар алакъдай бажарагълу викъегъ чи аскерри чеб алай чка хъуз чалишишишвилер ийизвай, абуру фашистар вири тергна. И женгера Ш. Абрамова вич ульткем, дирибаш, кар алакъдай офицер тирди къалурна. Абрамов гыллик квай аскерри, чин командирдилай чешне къачуна, фашистар терг ийиз, къеледал тепилмиш хъана, анал Яру Пайдах хажна. Душман авай са къвализ гъахъайла, адал бейхабардиз ругуд фашистди вегъена. Абурухъ галаз фейи къизгъин женгина Шатиела вад немс яна къена, ругуд лагъайди есирикли къуна. Санлай и женгина Шатиель Абрамова Гитлеран 400 чапхунчи тергна, 1500 кас есирикли къачуна".

Къеид ийиз къланзала хъи, ульткедин меркез Москвада Познань шегъер фашистрикай азад авун патал къиле фейи къати женгера иштиракай аскерриз талукъарнавай салютар ганай. Ана иштиракай чи къушунрикай частарал "Познандинбур" тъвар акъалтнай. Къетен викъегъвилер къалурай агъзуралди аскерарни офицерар наградайралди къейднай, абурукай 22 аскер Советтин Союздин Игитвиллин тъварциз лайхху хъанай. Абурун жергеда Шатиель Абрамов авай.

Ватандин дяведа къалурай игитвилерай Шатиель Семенович Абрамов Советтин Союздин Игитвиллин тъварциз, Ленинан, Яру Пайдахдин, Ватандин дяведин 1 дөрөжадин къве, Ватандин дяведин 2 дөрөжадин, Яру Гъетрен ордендиз, цүдуралди медалралз лайхху хъана.

Дяве күтаягъай хайдалай къулухъ дирибаш майор М. В. Фрунзедин тъварунихъ галай военный академиядиз рекъе тунан. Амма академиядин полигондал къилел атай залан дуышуш себб яз, ийтдивай къуллугъ давамариз хъанач. 1946-йисан июндиз майор Шатиель Абрамов запасдиз экечина.

Дявеинженерийн рекъерай сагъ саламатдиз хтай къегъал 1949-йисуз Грозный шегъердиз хтанан. Адан мурад вичи 3-курсунал къван къелай институт күтаягъун тир. Институт акъалттарна, 1949-йисалай ада институтда агъадихъ галай къалахар авуна: лаборант, ассистент, старший преподаватель, доцент, кафедрадин заведующий, декан.

Грозныйда яшамиш жезвай Шатиель Абрамов 1993-йисуз яшамиш жез Москвауда хъфена. Вичин умъурдин эхиримжи йисар ада ульткедин меркезда ақъудна.

2004-йисан 14-майдиз ам рагъметдиз фена. Москва шегъердин Домодедовский сурара куучуванда.

23-февраль Ватан хузвайбурун югъ я

Нурлу гъетер-гъалибияр

Чешнелу командир

Газурайди - Земфира БАБАЕВА

Рикъелай тефидай тъварар

Къисметди хвенай ам

Татьяна ВОРОНИНА

Алатай йисан февралдин са юкъуз тъбиатди вичин хажалатдин кар авуна, садавайни хабар тақына. Чаз вирида чизвай кас, алим, дуст чавай къакъудна.

Михаил Вагъабович ВАГЪАБОВ Дагъларин ульткедин, республикадилай къеңени гзафбуруз чидай. Ам гъурметлу инсанрикай сад тир. Умъурдин сифте къилерай (19 йиса авай жеъиль яз Сталинград патал женгера, гъульнилай Европадин ульткевяр азад ийдай женгера ульткемвал къалурна, хурудал наградаир алаз хайи Усурин хъурьуз хтанан) къегъал дядедин цаяриз аватнатаны, къисметди ам хвена.

Гъульнилай йисара Михаил Вагъабовича ульткеве патал еке метлеб авай гзаф краа иштиракна. Вичин вири дөрөжар и касди анжак вичин зегъметдадли, алакъунралди къазанмишна. Ада вичелай гъуль

жандин госуниверситетдин рекъе тунан 1952-йисуз ада юридический факультет акъалттарна. Жегъил пешекарди Дагъустандин Министррин Советдин Председателдин къумекчилие, ДАССР-дин колхозрин кратин рекъяя Советдин Председателдин заместителвиле къалахна. Ахпа ада КПСС-дин Дагъустандин обкомдин К. Марксан, Ф. Энгельсан, В. Ленинан ва И. Стalinан тъварарихъ галай институтдин илимдин къуллугъчил хъана.

М. Вагъабова хейлини йисара республикадин "Чирвал" обществодиз рекъервал гана. Ада вич лап хъсан пропагандист, агъалийриз политикадин ва илимдин рекъяя чирвилер гузвой ва агитаторвилиннин пропагандиствилин къалах тешкилазай тежрибалу тешкилтихи хъиз къалурна. Алим яз ада Советтин Союздин гзаф шегъеря къиле фейи илимдиннин теориядин, илимдиннин тежрибадин конференцияра иштиракна. 1963-йисуз ада Азербайжандин госуниверситетда агалкъунралди диссертация хвена.

1963-йисалай 2013-йисалди Михаил Вагъабовича Дагъустандин госуниверситетда зегъмет чуугуна. Докторвилин диссертация хвена. Тарифлу чирвал авай профессорди хейлини йисара ДГУ-дин философиядин тарихдин кафедрадиз рекъервал гана.

1998-йисуз ДГУ-дин илимдин советдин къаарардалди М. Вагъабов Кеферпратан Кавказдин Исламдин дин ахтармишдай центрадин къиле тайинарна. Гъа са вахтунда ам РФдин образованидин министрстводин къавалав гвай диндин месэлайрин рекъяя илимдин методсоветдин, республикадин Агъсакъарин Советдин член тир. Ада ДГУ-дин

» Ватандин Чехи дяведа душмандихъ галаз къиле фейи женгера хъиз, усурувиди илимдиннин еке викъегъвал авуна. Гъа ихътин инсанрин тъварарихъ школаяр, музейар, самолетар, куучеяр ва гимияр язава. Зун инанмиш я, Михаил Вагъабов тъварцыхъ янавай чкаярни жеда

ни илимдин хейлини къалахар, табар тунан. Ада тербия, чирвилер гайи гзаф къадарда студентрикай илимдин кандидатар, докторар хъана. Къе ам вич, адан тарсар, философидиз хас фикирар гзафбуруз чидай.

М. Вагъабов 1923-йисан 16-апрелдиз Ахъцегъ райондин Усурин хъурье дидедиз хтанан. 1935-йисуз хъурьуз школа күтаягъай ада Ахъцегърин юкъван школада къелун давамарна. 1941-йисан зулуз 10-класда къелзай гада Яру Армиядиз тухвана. Адай Сталинград патал къиле фейи женгери иштираки хъана. Гъульнилай йисара ада Украинаадин фронтдин авиациядин полкуна къуллугъна, фашистрин Германиядай гъалиб хъуник вичин пай кутуна.

1946-йисан гатфарихъ М. Вагъабов Дагъустандин Стап Сулейманан тъварунихъ галай госпединститутдин тарихдиннин филологиядин факультетдик экечина. Сад лагъай курс күтаягъай дядедин иштиракчи Азербай-

дияндин ветеранрин советдини рекъервал гана. Дядедин женгери ия ислея зегъметдин къазанжияр яз ада Ватандин дяведин сад лагъай дөрөжадин, Дустылин орденар виа 18 медаль авай. Ам РФдин ва РД-дин илимдин лайхху дөялти тир.

Зурба алим ва къени кас яз Михаил Вагъабовича дүньядин илим вилик тухуник еке пай кутуна. Ам чидайбуру лугъузтайвал, Михаил Вагъабов "Мих. Вах." Дагъустандин Людвиг Фейербах тир. Ватандин Чехи дяведа душмандихъ галаз къиле фейи женгера хъиз, усурувиди илимдиннин еке викъегъвал авуна. Гъа ихътин инсанрин тъварарихъ школаяр, музейар, самолетар, куучеяр ва гимияр язава. Зун инанмиш я, Михаил Вагъабов тъварцыхъ янавай чкаярни жеда.

23-февраль Ватан хульгайбурун югъ я

Милливал вине къуна

Хийир ЭМИРОВ

Ватан хүн ва адаа къуллугъавун - им гарь са веледин буржи я. Лугъун лазим я хьи, гья и буржиди вафалу рухвяяр, рушар чи улькведа гзаф ава. И кар абуру Ватандин Чехи дяведин ийсарани, фашистрин къушунри чукъурай, кайи, барбат аур хузыр, шегъерар, карханаяр, майшатар квачел акъалдардайлани, пятилеткирин планар къилиз акъудайлани, интернационалистилин буржи тамамардайлани, 1999-ийсуз Дагъларин улькведал яракъламиш хъланвай бандитрин дестейри вегъелани, Россиядин армиядин жергейрани, ислэг зегьметдани успатзана.

И чина члай ихтилат физвай инсанрини Ватандиз риклиң сидкынай къуллугъана. Гарь сада вичин къуллугъдин, кеспидин везифаяр намусувиледи, гъакъисагъвиледи къилиз акъудна, веледриз чешне къалурна. Ахтынбурукай сад Кылар райондин Гедезийхуяр тир Багъиров Мирзагъани я. Умурда четинвилер акунчаны, ада я хайи халкъ, я Ватан маса ганач, абуруз вафалудакас къуллугъана.

Кылар шегъердин 3-нумрадин школа къутяйай жавандиз Советрин Армиядин къуллугъиз эвер гана. Мирзагъа Мордовиядин Рузакеева шегъердиз къенепатан кратин къушундиз акъатна ва сержантвилин чин къачур лезги迪 отделенидиз регъбервал гана. Аскервилин

партал дегишарай сержантди Рузаевкада ва ахпа Кылар милициян органа къуллугъана.

1990-ийсуз адан умурда виридалайни лишанлу вакъия хъана. Мирзагъа Бакудай тир лезги таватдал эвленимиш хъана ва са йисалай ам жеғил хизан галаз Бакудиз хъфена. Амма гъалар хъсанбур түшир. Советрин Союз чукъурнавай. Азербайжанда къиле физвай крат лезги халкъдиз хийир гудайбур түшир. Сумгайтда ва Бакуда эрмений-рив гълкъи вагъшивиледи эгечизаватла акур бязи лезгийини, паспортар дегишар хъувуна, анра милдет "азербайжанви" хъяна. Мирзагъадивай ихтиин ахузвилиз рехъ гуз хъанач, ам хизанни галаз 1994-ийсуз Мурманский областдин Североморск шегъердиз фена.

Улькведен морякрин шегъерда М. Багъировани вичин умур флотдих галаз алакъалу авуна. 1995-ийсалай ада "Устинов", "Левченко"

тіварар алай десантдин БПК-ра (большие противолодочные корабли) къуллугъана. Садраны старший мичманди вичиз гаф къведай кар авунач, вилик эцигай везифаяр намусувиледи, командирар рази жедайвал бегъемарна. Россиядин Федерациядин оборонадин министрстводин приказданди М. Багъирован лайхувилер "Женгенин къуллугъда тафаватлу хъунаи" 1 ва 2-дережайрин медалралди къайдна.

Отставкадиз экъечай морякди мадни виклервал къалурна. Яшаризни тамаштавуна, ада Москвада педагогвилин училищени, хатасуз-вилин рекъяя коллеждни къутяйна. Квалахдик квачиз амуль тавун, веледриз жедай къумек гун патал.

Багъироврихъ къве велед ава. Фаика Мурманскда гъульерин И. Месяцеван тъварунхъ галай коллежд къутяйна, Мурманскдин технический госуниверситетда келун давамарзана. Руш Маринади винидихъ тъвар кур коллежни, художественный школани акъалттарна. Алай вахтунда ада Мурманскдин гуманитарный госуниверситетда ва гъакъл Россиядин Федерациидин Президентдин къвалав гвай халкъдин майшатдин ва государствовдин къуллугърин академияда келзана. Гъа са вахтунда Мурманск шегъердин аялрин са бахчадани къвалахзана.

Милливал, лезгивал вине къзвай ва Ватандиз вафалувал къалурзаявай ихтиин рухвяяр чи дамах я. Акъалтзаявай несилиздиз ватанпересвилин тербия гунин карда абур чешнени я.

Чешне къалурзаявай

Вадим ЖАМАЛДИНОВ

Сулайман-Стальский райондин Сайтарахуу төбиятди гүзел пай ганвай чайрикай сад я. Къуд патахъай тамарин, къарасурийн ятарин юкъва авай хуър, яргъай килигайла, дагъдин рагарал алкъанвой лекърен муг хиз аквада. Төбиятдин хъсан шарттар авай хуъре инсанарни яргъалди яшамиш жезва. И макъаладин игит АСВАРОВ Асварахъ галаз зун Уллу-Гъетягърин юкъван школада келзаявай ийсарилай таниш я.

И мукъвара зун дерди аваз Каспийск шегъердиз акъатнавай. Гъа ина чун чал гъалтна. Хаш-беш авурдалай къулухъ Асвар Къарибовица заа къвализ теклифа...

Асваров Асвар 1942-ийсуз Сайтарахууре дидедиз хъана. Адан буба Къариб къвалахал рикл алай лежбэр тир, гъикъван четин вахтар тиртлани, ада вичин хизан дарвияй акъудна.

1960-ийсуз Уллу-Гъетягърин хуъре 10-класс къутягъай жеғиль Түркменистан ССР-дин Челекен шегъердиз къвалахиз фена. Дагъларин михъи гъавадал, багъ-бустаңдин арада Чехи хъайи Асвараз Челекендин къумлуха, нафтадин мяденрани регътьявал акунч. Къвалахай са йисалай ам Советрин Армиядин Белоруссияда авай

танкарин полкунлиз къуллугъиз фена. Ватандин вилик вичин везифаяр намусувиледи бегъемарай Асваров Асвар 1963-ийсуз Харьковдин гвардиядин командный училищедиз келиз ракъурна.

1967-ийсуз анаг хъсан къиметар аваз акъалттарай жеғиль офицер разведкадин взводдин командиривиле тайнарна. 1969-ийсуз анай Кыблепатан армиядин къушунрин частариз рагхурна. Разведкадин ротада ада командир, ахпа батальондин штабдин начальник яз къуллугъана. 1976-ийсалай 1987-ийсалди Яргъал тир Рагъэкъечдай патан военный округда танкарин батальондин командирвилин, ахпа полкунин штабдин начальникдин везифаяр тамамарна. 1987-ийсан

эхирра подполковницин чинда аваз пенсиядиз экъечина. Армияда хъсандин къуллугъ авунай ам са шумуд медалдиз лайхил хъана.

26 ийсуз СССР-дин Яракълу Къуватра къуллугъ авур офицерди Дербентдин медучилищеда военный вердишилдер гунин рекъяя муаллим яз къвалахна. Ахпа ада Дербент шегъердин гражданский оборонадин штабдин начальниквиле зегьмет чугуна.

А. Асваров общественный краирайн къерех хъанач. 11 ийсуз Дербентдин госбюджетдин идара-рин профсоюздин комитетдин председатель, рескомдин член хъана.

Гына къвалахнатлани, Асвар Къарибовича вич хъсан пешекар, инсанперес, тербиячи яз къиле тухана. Алай вахтунда ада Каспийск шегъерда преподаватель яз къвалахзана.

А. Асварован рухвяярни дидебуди дамахзаявай буря. Чехи хва Къариба Москвада оперативный къвалахдин рекъяя офицервилин къилин курсар къутяйна, амни пенсияда авай подполковникя. Къулан хва Олега Москвада академия къутяйна, амни подполковникя. Гъвчи хва Сергея коммерциядин къурулуша къвалахзана. Чаз ихтиин камаллу хизан тербияламишнавай Асварахъни Полинадихъ чандин саъвал, баҳтул умур хъана къанзана.

Вижданлу Мусаиб

Эдуард ГЪАЖИБЕГОВ

Каракуре хуъяр тир, рагъметлу Мусаиб бубади-кай ихтилат кватайла, инсанри адан камаллувал, регъимлувал, умурдирин тежириба рикл хидай. Зурба имтигъянрай, умурдирин хъуталпрай экъечай касди жемятдин арада гъурметни къазанмишна.

Умалатан хва Мусаиб 1902-ийсуз дидедиз хъана. Адан буба Умалат лежбер итим тир. "Куйив" участокда ада мал-къарани хъзвай. Ана Умалатар, Агъедар, Къазияр, Халубеганбур, Ражабанбур, Фусдинбур яшимиш жезвай.

Мусаиб бубадин хизанда къуд лагъай аял тир Мегъамедшафи迪 рикл хизва: - Дидеди ахъаявал, буба дяведиз тухудайла, зун гъафтедин яшда авай бицлек тир. Адан дяведин ре-къай, хъайи чайрикай сүгъбет ийдай делилар, малуматар ава.

Ахъзгъерин райвоенкоматдин ва райондин архивдин отделрай жагъай делилралди, Умалатов Мусаибаз 1942-ийсан зулухъ Яру Армиядин жергейриз эвер гана. Им гитлерчийри Сталинграддал гъужумзавай вахт тир. Кеферпатаан Кавказ хаталувилек квай. Яракъ гъиле къаз жедай къван жегъилар душмандин хура акъвазнавай. 217-стрелковый дивизиядин 4-пехотный полкуна къуллугъзавай Умалатов Мусаиб буба хъсан гъурчехънни тир. Ада райондин хуъерин сергъятра, икъардал аласлу тирвал, жанавуррал, сиклерал, къурерал, мунуърлар гъурчазавай. Адат тирвал, а вахтара хамар къабулдай пункттар кардик квай. Жанавур ягъайла, кулыу карч алай гъайван пишкешдай.

Хва Мегъамедшафи迪 рикл хизва: - Дяведилай гүгъульиз бубади Харьков шегъер эхигиз къумекна. Хуърз хтайла адан хиве вичин вадяведа къейи стха Байрамалидин хизанар, вахан аялни гъатна. Буба колхоздик экчина, мад ам патаз-къе-реҳиздиз хъфеначир. Каракъредин Сталинан тъварунхъ галай майшатдин къвалахзаявай Мусаиб буба хъсан гъурчехънни тир. Ада райондин хуъерин сергъятра, икъардал аласлу тирвал, жанавуррал, сиклерал, къурерал, мунуърлар гъурчазавай. Адат тирвал, а вахтара хамар къабулдай пункттар кардик квай. Жанавур ягъайла, кулыу карч алай гъайван пишкешдай.

Дагъвидиз хас жуъреда вичин Ватан вагъши душмандикай хвейи, адан рекъе чан эцигай. М. Умалатовас Ватандин дяведин II держадин орден, Гъалибилин 40, 60 ийсарин, Жукован медалар гана. Алатай асирдин 60-ийсарилай эгечина М. Умалатова Усугъайдал центральный складар хъудай, абурад гульчи-валдай къаравул яз къвалахна. 1998-ийсан мартаиз ам рагъметдиз фена.

Са къвалай пуд

Сайд-Агъмед АБДУРАШИДОВ

Рутул райондин Хъульпудрин хуъяр Шихзадаев Рамазанан хизандай пуд къегъал фронтдин фена. Рамазанахъ къве хва - Пирметни Шихзада - хъана. Пирмет Ватандин Чехи дяве же-далди, 1938-ийсуз, Советтин Армиядин жергейриз тухвана. Дяве башламиши хъайи 1941-ийсуз Пирмет вичи къуллугъзавай частунай фронтдин ракъурна. Гъульпунлай, 1942-ийсуз, адан буба Рамазанни, ахпа гъамиша чубанвал авур ва чубанриз тъун гъазурдай ашпаз хъайи Пирметан халу Азратни 1942-ийсан эхир-рай фронтдин тухвана.

Рамазан 1943-ийсуз, хва Пирмет 1942-ийсуз дяведа телефон хъана лагъай чулав хабарар хуърз хтана. Гужлу беден, гъиле-къваче къуват авай чубан итим Азрат, (заз ам "Отец солдата" кинодик квай солдатдин буба хъиз жеда), вири аскеррихъ галаса жергеда хъана.

Фронтдай хайи хуърз Рамазанов Азрат Ватан душмандикай хуъдайла, къегъалвиледи телефон хъана лагъай чулав тел хтана. Къвалин сагъиби къейидаз гузвай къайдада игъсанни гана, адакай умудни атана.

Са газа вахт, носилкайрал алай Азрат къве солдатди машина аваз, бейхабар хуърз хтана. Адан юкъван тар ханвай. Къвалин сагъиби къейидаз гузвай къайдада игъсанни гана, пеше тир колхоздин чубанвал ийиз хъфена.

Ам къуватлу, сабурлу, хъсан къилихрин, садан хатурун хан тавур, утквем итим тир. 1976-ийсуз Азрат хуъре рагъметдиз фена.

23-февраль Ватан хузтайбурун югъ я

Военный духтүрикай Женгчияр жергейриз хиз

Ш.ШИХМУРАДОВ

ДЯВЕДИН вахтунда оборонадин, душман тергдай тақыярих галаз санал техника, карчиз, ишлемишиз алакъдай, яракъ гылы куна, женг чугвадай инсанрин (аскеррин, офицеррин, генералрин) ресурсарни бес къадарда хууных еке метлеб ава. Дяведиye - телефон хайибур, хирер жезвайбур. Инсанар массовый къайдада къирмишдай яракъар

Сифте жергеда - Ж.Саркаровни адан умурдин юлдаш Бедирни; акъвазнавайбур - Жамалан стхадин хва Нуфталини адан умурдин юлдаш Сияхханум

акъатуниди, ишлемишуниди къурбандрин, хер-къац, контузия жезвайбурун къадарни артух жезва. Жергейрай акъатайбур вахтунда саъбар хуувана, къуват-такъят хана, къвачел алакъалдарунин, женг давамариз алакъай гъалдиз хуунин карда военный духтүрикай, фельдшеррин, санлай вири медперсоналдин роль лугъуз тежер къван зурбади я. Военно-полевая хирургия, военно-полевая терапия, военно-врачебная экспертиза (ва икмад) - армияда ихтигин къуллугътар тешкилун душушишдин кар туш.

Ватандин Чехи дяведин йисара военный духтүрикай чи ватанэгълийрикайни тимил хъанач. **САРКАРОВ Жамал Сефибековичи** абуркуй сад я.

Жамал 1912-йисан 5-майдиз Самурдин округдин (гилан Докъузпара райондин) Миграгърин хууре дидедиз хъана. Ахчегъа мектеб агалкъунради алакъалтарна, Дағыстандин медицинадин институтдин экечай виклер дагъвиди и вуздан чешнелудаказ келнай. Диплом къачур жегыл пешекар къалахиз Усугъчайдин больницидиз рееке тұна.

Малум тирвал, 1939-йисан ноңардин эхирра Советтин Союздинни Финляндиядин арада дяве башламиш хъана. Жамални Ватан хуз фена. Военный духтүрикай чи ульквидиз ислягъивелди виликди фидай мумкинвал ганач. Ватандин Чехи дяведин йисара Жамал Саркарова вичин къуллугъдин везифа-

яр Рагъакидай патан, Кефердиннин Рагъакидай патан, Воронежский, 2-Украинский фронтин къушунрин жергейра аваз тамамарна, алакай сифте санитарныи взводдин командир, алха полкунин старший духтүрикай, дивизиядин духтүрикай, гыакни госпиталдин начальник хъана. И йисара ада兹 подполковникин чин гана.

Къегъал командир, гзаф аскериз женгчияр жергейриз хкведай мумкинвал гайи духтүрикай "Москва хунын", "Будапешт азад хууванай",

"Германиядин винел гъалибвал къачнай", "Женгера къегъалвилерай" медалриз, Яру Гъетрен къве ва Ватандин дяведин II дережадин къве ордениз лайиху хъана.

Дяведилай гүгъульин йисара Ж.Саркарова вичин къуллугъ Азербайжан ССР-дин Кировабад шеъгерда давамарна. 1948-йисуз ам Германиядиз рекье тұна. Ана ам къуд 1948-йисуз хъана. Германиядай мад Кировабаддин хстана ва ана авай къушунрин медицинадин къуллугъдин начальниквиле цүд 1948-йисуз къалахна.

1962-йисуз армиядин жергейрай ахъай хуувур медкъуллугъдин офицер Бақуда мединститутдин военный кафедрада къалахал ақвазна ва 1993-йисалди анани вичиз хастирвал, гъакысагъивелди зегъмет чугуна. Ада兹 ганвай характеристикарикай сада ихтигин царап ава:

"Къалахдин в къуллугъдин гыи участокда хъанаттани, къуне Ватандиз, тапшурмайш кардиз вафалуval, зегъметдал рикл хуунух, активвал, виклервал, гъакысагъивелди къалахна. Күн СССР-дин здравоохраненидин отличнич", "Азербайжан Республикадин лайиху духтүрикай" тұвараиз лайиху хъана. Яркылу Къуваттин, партиядин, зегъметдин ветеран яз, къуне жувалай жегъилриз чешне къалахна..."

Къисметди, къуллугъди Жамал Сефибекович гынин ақынды, умурдин юлдаш Бедирниседини адах галаз военный частара ва ма-са чайра гъар жууре къалахар на-мусливилди тамамарна. Жамал Саркаров 1993-йисуз Бақуда рагъметдиз фена, тъана фаракъатнава. А дявеяр акур, женгер, зегъметар чугур чехи несилдин векилрин крат алай дивирдин жегъиприз чир ва чешне хъун, къегъал рухвайяр рикелай алууд тавун лазим я.

Рикелай ракъурдач

Къагъиман ИБРАГЬИМОВ

15-ФЕВРАЛДИЗ Советтин Союздин Игит Абас Исрафилов тауарунихъ галай Белиждин гимназиядай Со-веттин къушунар ахъудайдалай инихъ 25 ыс тамам хууниз талу-къарнавай шад мянракат хъана.

Мярекат башламишадали атанвай мұгъманар школадин классиз, аялпиз тұльнар гузай столвойдиз ва А.Исрафилов музейдиз килинга.

Мярекатда РД-дин Халкъдин Собранидин Председателдин заместитель Сейфуллағы Исакъова, РД-дин Кыблепатан террито-риальный округда Дағыстан Республикадин Кылин патай тамам ихтияр ганвай векил Мусаэфенди Велимуратова, Дербент райондин администрациядин Кылин сад лайхай замести-тель Али Хасбулатова, Белиж поселокдин администрациядин кыл Рамиз Гъабибулаева, РД-дин Халкъдин Собранидин ва райондин депутати, Абас Исра-филов фондунин правленидин председатель Валентин Максимова, райондин школайрин ди-ректори, Афгъанистандин вакъи-айрин иштиракчири ва республикадин райондин СМИ-рин векипи иштиракна.

Мярекат гимназиядин директор Нариман Шихмегъамедова ачухна. Ам къиле түхзай гим-назиядин заву Саихат Гъаби-бовади атанвай мұгъманраз гаф-гана.

Сейфуллағы ИСАКЬОВ: "Гүйреттүлөу ватанэгълия! Зун квехъ галаз инал хунал шад я. Ихтияр це республикадин парламентдин Председатель Х.Ших-саидов, депутатин корпустин ва жуван патай квездік къенин мя-рекат табрик иидай.

Төлбетда, къе а дявеи-дай хтун тавурбүр рикел хидай ва а дяве күттәй хъана 25 ыс къейдәзәвай юъя. Афгъанистанда кылес фейи вакъиайри ана къурбанд хъайи 145 дағыстанвидин бағыриз-ва чаз хажалатар гъана.

Кавказдай виклервилер ва къегъалвилер къалахар пуд кас СССР-дин Игитилин тұвараиз лайиху хъана. Абурун жергеда чи хвани хуналан чна дамахзаша-ва. Адан тұвар къуне көлзаша-ва. Гимназиядин начальник Мұғызъудин Къагъима-нов, Валентин Максимов, лезги чаланни литературадин

къевзай күчедиз ганва. Игит Абас Исрафилов чаз чи виilkик хаж хъанай памятникдилай килигиза. Абасан жуэртлуви-лер Ватанди са шумуд наградадалди къейднава. Зун ағынна, адан къегъалвилер къуне испля-уымурда давамарда".

Мусаэфенди ВЕЛИМУРА-ДОВ: "Гүйреттүлөу дустар! Сиф-тени-сифте за квездік республика-дин Кыл Р.Абдулатипована жуван патай Афгъанистандин Собрани къушунар ахъудайдалай инихъ 25 ыс тамам хууниз талу-къарнавай мянракат мұба-ракзана. Къе къуне күй чехи колективдікта чаз вириз къегъалвилер күшне къалахар СССР-дин Игит А.Исра-филова көлнә ва чехи хъана. Күн сағърай.

Мярекаттін тәшилтатчырын тәкифдады ина Кыблепатан Дағыстандин вири районин векилі иштиракна.

Абурук Афгъанистандин вакъиайрин иштиракчыры, ана телефон хъайи аскерин хизанар, районин администрациярин къуллугъчырын квай.

Гъелбетда, сифте нубатда чна дяведе телефон хъайибур рикел хизиза, ахпа чна районин регъберрин фикир виликан "афгъанвири" месәләй гъя-лунал желбаза, - лагъана В.Максимова. Ихтиян мярекат-ри чун сад-садав генани агуд-зана, авай месәләй санал ве-ревирд иииз ва абурун лялай ре-къер жағуриз къумекзана.

Межлисдал Докъузлара, Сулейман-Стальский, Мегъа-рамдхурун, Хив, Ахчегъ, Ағы-ул, Рутул районин, Белиж по-селокдин, Дағыстандин Огни шегъердин администрациярин, Афгъандин дяведин ветеранин союзин векилар рахана.

Гъамишалугъ яз

Дагъви ШЕРИФ

Афгъанистанда Советтин аскерар ахъудайдалай инихъ 25 ыс тамам хууных галаз алакъалу яз Дағыстан Республикадин зегъметдин ва яшайишдин жигъетдай вилик тухунин министер-стводин векилар кылес министрдин заместитель Зураб Багомедов аваз Афгъандин дяведин бязи иштиракчырын къалериз мұгъман хъана.

Къейд иин, Афгъандин вакъиайрин гзаф иштиракчырын вириз къеди-дай хтун хизанар алай вахтунда че-тин шарттара яшамиш жезва. Министерстводин къуллугъчырын сифте нубатда ахътибин туралын патав фена. Афгъандин дяведин ветеран Ағымед Имангъазалиеван хендеда Макка Макъсудовади, Махачъаладин къерехда кирида къунвай къале-ши межъи жез, аялпиз тербия гузва.

Набут Нурипаша Зулумханова 1984-1986-йисар-а Афгъанистанда къуллугъна ва гъана набут

хъана. Гүгъульин йисара Махачъаладин радиотоварин заводда къалахай ам сағысуз тириял гила къале ава.

Афгъанистанда телефон хъайи Гъазрат Гъазратов бубади сұйыбетайвал, къвализ ихтигин чуру хабар къеди-дай лагъана хизанди гыч гүзетни аву-вачир. - Чун Къизилпорт районда яшамиш жезвай, хци Саратовдин юридический институтда көлзаша-ва. Амма 1984-йисан июлдин вириз къале-ши межъи жезвай, хци Саратовдин юридический институтда көлзаша-ва. Амма 1984-йисан июлдин вириз къале-ши межъи жезвай, хци Саратовдин юридический институтда көлзаша-ва.

Министрдин заместитель Зураб Багомедова неинки хизанди, гыч республикади ва улыквиде дамахзаша-ва хва тербияламишунай Гъазратан диде-бубадиз чухсагъыл лагъана.

Дағыстан Республикадин зегъметдин ва яшайишдин жигъетдай вилик тухунин министр Малик Баглиеван тапшуруғадалди Зураб Багомедова и пуд хизандизни къумекдин пул ва маса-пишкешар гана.

Багъманчи Тажиран къайгъяр

Хазран КЬАСУМОВ

“2011-2016-йисара Дагъустан Республикада багъманчывал вилик тухун” программадих галаз сад хыз Сүлейман-Стальский районда къабулнавай багъманчывал вилик тухуниз талкуй муниципальный программа къилиз акудунник къилдин ксари-инвесторри ва арендаторри еке пай кутазва. Абуру гъар ийсуз 50-60 гектарда жегъил багълар кутуни и кардин гъакъиндай шағыидвал ийизва. Мисал яз, 2008-2013-йисара Эмин-хуруйн мулкунна къилдин ксари саки 45

Т.Батманова тарчин къурай ва герек авачир хилер атзува

гектарда багълар кутуна. Хейлин участокар чешне къачуниз лайхлу къайдада ава. И ийкъара чун абуруй сад тир Тажир БАТМАНОВА участокдизфена.

Т.Батманова чаз лагъйвал, ада 2008-йисуз 8,3 гектар чил яргъал муддатда арендадиз къачуна, ана ичин багъ кутуна. Чаз акурвал, багъда хъсан къайда, михъивал ава.

-За жуван участокда чадин шарттара хъсан бегъер гудай “айдеред”, “семеренко”, “зимний шафран”, “голден” ва “мутус” сортарин ичерин къелемар цана, - лугъузва Т.Батманова. - Гъар ийсуз багъдай ичерин бул бегъерни къват хъийизва. Районда емишар къабулдай чаяр тахъуниз килигна, ичер шеъррэз тухвана базарра маса гуниз мажбур жезва.

Багъда жергейрин араяр цанва, анриз диск янава, 4 гектарда тараарин къурай ва герек авачир хилер атланва, и къвалах, гъакъни тараарин пунариз пер ягъунин къвалахар давамарзва.

Къейд авун лазим я хы, Т.Батмановах “МТЗ-80” маркадин трактор, адахъ акалдай лафет, күтенэр, дискар, культиваторар, дарманар ядай ахатар ава. Ида арендатордиз багълара агротехникин серенжемар вичин тақытралди ва лазим вахтунда къиле тухдай мумкинвал гузва. Идалайни тъйири, Тажира вичин пулунин тақытрапди участокдиздигидай яд къвездай

Шикл автордиди Я.

саки 400 метр къанал ремонт хъувуна, гатун вахтунда цикай къитвал жез акурла, алава яз турбаяр кутуна ва насос эцигна, 800 метрдин мензилдай къарасудин ядни гъана.

Арендаторди багъдин къерехар тирвал 250-далай виниз шумягын къелемар цанва, ципицин тегъенгар кутунва, гъакъни 10-15 сотыхда гъар ийсуз салан майвайарни цава. Тажир Батманова лугъузтайвал, ида хизандин игтияжарни таъминарзва, алава къазанжини гъизва.

Чи мурад чилел къвалахазвой, зегъмет чин умумурдин игтияждай къазвай Тажир Батманов хъти инсанрихъ къвалахда агалкъунар хъун я. Абуру халкъдин суфра берекатлу хъуниз къумекзева.

Вахтунда вилик пад яхъ

Бичихан МИСРИЕВА,
Россельхозцентрдин филиалдин
къилин агроном

Алатай ийсариз килигайла, цинин хъультуун сифте къилера гъавяр са акъван мекибүр хъанач. И кар себеб яз чульлера авай къиферин къадарни садлагъана артух хъана. Иллаки чи, яни Къиблепатан Дагъустандин мулкара.

Къифер садлагъана гзаф хъунихъ мад са себеб ава. Алатай ийсуз чи районра къульпун бегъер булди хъанай. Машинар ам вахтунда къват из агакъязвачир. Машинирин паркни хъсан гъалда ава, гзафбур чурузва. Идаз килигна къвалах лазим жуерьеда виликди физвачир.

Къуль геждалди чульда амукуйни къиферин къадар хейлин артух хъана. Рекъерин къерехра, никлера чакчадал абурун мукар - төквенин пайда хъана. И карди зулун техил цадайланни четинвилер арадал гъанай.

Алукъзай ийсан бегъердин къайгъу вахтунда авун патал чна къифериз акси дарманар ишлемишуниз эвер гузва. Фад къумек гудай дарманрикай сад “Бактороденцид” я.

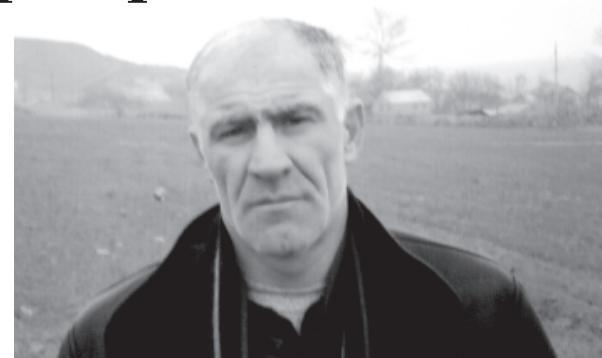
И дарман Махачкъала шегъерда, Россельхозцентрдин филиалдин биологический лабораториядай пъзурзва. Бактороденцидди агуламиш хъанай къифрехъ галаз алакъалу жезвай масадбурни зегълерламишзева, яни “къиферин тиф” арадал гъизва, гъаниз килигна, ам амайбурулай нетижалуда яз гъисабзева. И дармандикай я гъавадиз, я къвалин гъайванзир, къушариз зарар ава.

Дармандин къиметни багъади туш - са кило 85 манатдай. Мисал яз, са гектар чил патал 2-4 килограмм бес жезва. Гъелбетда, дармандин къадар къиферин къадардилай аслу я.

Дарман гудалди вилик чна лазим тир месяттарни гузва. Арадал къвездай суалрин гъакъиндай квевай 8 928 565 21 79 нумрадай хабар къаз жеда.

Арендатор Арсен

Вадим ЖАМАЛДИНОВ

Алиев Арсен вичи техил цанвай нике

техникадиз авунвай харжияр вири вичел къачунва.

Совхоздин хууре лагъайтла, къвалахдал рикл алай рухвяяр авачиз туш, амма арадал гъай сүрсөт гудай чка ава, я виридав патарал тухдай улакъарни гвач.

Алиев Арсеналай вилик 2011-йисуз Къазагъимедов Къазагъимеда теплицаяр кутуна, са ийсуз къвалахайдалай къулухъ ада теплицайрин къадар мадни артухарна.

Алай вахтунда ана помидорар, афнияр, гъар журедин хуурекрик кутадай хъчар цазва. 15-20 касди хийирни къачузва.

Алиев Арсеназ алай вахтунда авай четинвал ам я хы, техил цанвай чил хуруйн къвалах гва, еке майдан къевун четин я. Халкъди чин мал-къарадин иесивал авуртла, лугъузва Арсен Гъабибулаевича, алай ийсуз техилдин майданар мадни гегъеншар хъийида.

Къадардилай артух гъасилнава

Жасмина САИДОВА

планда къалурнавайдалай гзаф хъун Сулак вацлаз атай ятарин къадар артух хъунхъ ва Филиалдин гидроэлектростанцийрин къвалах гуңгунья хъунхъ галаз алакъалу я.

Гзаф ийсара юкъванди яз гъисабзавай Сулак вацлун цин къадар аллатай ийсуз 4 процентдин гзаф ва са секундда 180 кубометрдиз барабар хъана. Къейд ийин, “РусГидро” ОАО-

дин Дагъустандин филиалдин саки вири гидростанцияр Сулак вацлал ала.

2013-йисан нетижайрин бинедаллаз, Филиалдин гидростанцийри виридалайни виниз къадар электроэнергия 5-августдиз гъасилней, а юкъуз гидроэлектростанцийри агъалийриз са сягда 27,998 миллион киловат электроэнергия багъышна.

2014-йисан январдиз Дагъустандин ГЭС-ри суткадин вахтунда гъасилзавай электроэнергиядиин къадар юкъван тъйисабдади 9,33 миллион кВт/сиянин барабар я.

“РусГидро” ОАО-дин Дагъустандин филиалди санлай къачурла 1785,7 МВт-дин гужлувал авай 15 гидроэлектростанция ишлемишзева.

Дербент шегъерда къайдаярни хатасувал хульзайбур

Минажудин НАВРУЗОВ,
Россиядин ОМВД-дин Дербент
шегъердин отделдин ветеранрин
Советдин председатель

РОССИЯДИН милициядихъ галаз санал Дагъустандин милицияни Ватандиз ва халъкдиз къуллугъүнин еке рехъ фенва. Адан векилри тахсиркарвилерихъ галаз жөнг чуғавза, ағалийрин, гъакни государстводин эменини, низам къайда хульзва, ағалияр къанун-къайда чидайбур, Ватандиз вафалубур яз тербияла мишиза.

Дербент шегъердин милициядани ағалийрин итижар гъакысагъивилелди хвейи, чинин чанарни ъайиф татана, тахсиркарвилерихъ галаз жөнг чуғур къеъалар газа хъана. Ахътинбурун арада са ағали къутармишдайла яна къейи милициядин капитан Павел Шелапугинни, тахсиркардихъ галаз яънура гульле галуқына, амма дуҳтурри са гуж баладалди къутармиш милициядин сержант Мирзехан Къурбановни ава.

Шегъердин къенепатан кратин отделдин тарихда ва аниң векилрин рикъера МВД-дин ветеранар тир А.Мирзоеван, С.Филатован, О.Оружеван, Я.Насруллаеван, Ф.Бабаеван, Г.Гъамзаеван ва газа масабурун къаматар эбеди яз ама.

1999-йисуз республикадин государстводин къурлуш чурунин мурад аваз Дагъустандин сергъятирай элячай тахсикаррин тешкилатрихъ галаз жөнгера РД-дин МВД-дин вад ағзурдалай газа къуллугъчирин Ватан хульзва. Бандитрин дестеяр күківарунин карда абуру чинин везифаир интири хиз къилиз акъудна. Абурун арадай яз ППС-дин батальондин командир, милициядин майор Сергей Рагимован ("Ватандин вилик лайхлувилерай" 2-дережадин ордендиз лайхлуху хъана), ПДН-дин ст. инспектор, милициядин капитан Курхмаз Жамалован ("За отвагу" медалдиз лайхлуху хъана), милициядин майор Муғъульдин Мурадханован ("За отвагу" медалдиз лайхлуху хъана), милициядин майор Валерий Гъасаротован ("Мужество" ордендиз лайхлуху хъана), милициядин майор Ражаб Ражабован ("Ватандин вилик лайхлувилерай" ордендиз лайхлуху хъана) ва масабурун тъварар къаз жеда.

Үлкведин ва ағалийрин итижар хульдайла, чи къуллугъчиря чавай эбеди яз къакъаттай душишарни тимил хъанан. ИкI, ОВД-дин УР-дин ст. оперуполномоченный, милициядин майор Эдик Султанов, участковый, милициядин майор Ражаб Алибеков, милициядин капитан Герман Дадашев, милициядин мл. сержант Иса Исаев, милициядин ст. сержант Шихмурад Къурбанов телефон хъана. Абурун къеъалвилер государстводин чөхчи тъварар гуналди къейдна (къейдалай къулухъ).

Бандитрин дестеяр чинин чурунъерекатар исяддани давамарзана, амма чурунъярса ниятдин эхирин жедайдахъ чун инанмиш я. Ахътин юъ мукъва авун патал республикадин, государстводин ва амай вири къурлушари сихдаказ санал къалахна қланда. Къенепатан кратин органрин къалахада мадни хъсанарун, үлкведин низам-къайда хъун патал къурлуш цийикла түккүр хъувунва, "О полиции", "О социальных гарантиях сотрудников ОВД", "О службе в органах ВД РФ" хътин федеральный законар къабулнава. Абурун къенепатан кратин органрин чка ва везифаир къалурнава. Тъварар къур законрин бинедаллас полициядин векилрин къалахада мадни ерилуди, ағалийрин арзаяр къабулдай ва ахтармишдай төънер мадни нетикалуди хъана.

М.Наврузов

Алатай йисуз шегъерда гъар жуъре тахсиркарвилерин къадар тимил хъанва. И карда уголовный розыскдин къалахада иллаки къатлұз жедайди я. Криминалдихъ галаз жөнг чуғунин къалахада ам сад лагъай жергейра ава. Уголовный розыскдин ерилу къуллугъдай да адан нетижайрай къенепатан кратин органдыз къимет гузайди я. Санлай къаучурла, ана гъакысагъ зегъметталди амайбурулай тафаватлу хъанвай къуллугъчиря ава. Месела, полициядин ст. лейтенант Муса Мусаев, оперуполномоченный тир полициядин майорар Эльбрус Султанов, Эльдар Вагъидов.

Общественный чайра жезвай тахсиркарвилерин къадарни тимил хъанва. И карда герек тир къалахада тухузайбур, гъелбетда, участковый я. Абуру ағалийрихъ галаз гүрүшар, гъар жуъре серенжемар тешкилизава, гъавурдик кутазва. Чинин участокра жезвай тахсиркарвилер винел ақыдуунин кардана абуру везифаир гъакысагъивилелди тамамарзана. Хъсан нетижайрай авай участковыйрик полициядин майор Эльдар Гъажиев, полициядин капитан Арсен Арабханов, полициядин майор Мегъамед Абдулмегъамедов ақатзана.

ГОВД-да яш тахъанвайбурун кратин рекъяя подразделенидини чинин къалахада чин ишу тежедайвал тамамарзана. Вахт-вахтунда профилактикан серенжемар тешкилизава. ПДН-да учётдал алайбурух галаз къалахада абуру ГОВД-дин ветеранрин күмекни ишлемишаза. Образованынин идарайраны чинин везифаир къилиз акъудзана. ПДН-дин инспекторин арадай хъсан нетижайрай Жамал Рагимовахъ ава. Адас шегъердин образованынин идарайрин колективине екез гъурметзана.

Рекъера низам-къайдани кар алайди я. И хиле чинин везифаир тамамарзай къуллугъчирин зегъметди шегъердин рекъера жезвай бедбаҳтилерин къадар пуд душишарни тимиларнава. Рекъера ағалияр къиникъин душишарни тимил хъанва. Ятлани рекъера арадал къевзай бедбаҳтилер тол алай месэла яз ама. Им, сифте нубатда, улакъирин къадар къвердавай артух хъунхъ галаз алакъалу я. Идалайни гъейри, шегъердин рекъер алай аямдин истемишинив къазвач. Улакъ гъалунин культура тахъунни бедбаҳтилерин себеб я. Ички хъвана рулдихъ ацукуниди арадал къевзай аварияр са шумуд кас къиникъин себеб жезва. Рекъера арадал къевзай бедбаҳтилер.

Вилерин къадар тимиларун патал личный составди чинин къалахада мадни хъсанарун, ағалийрин къайдайрал амал авун гerek я. ГИБДД-дин векилри ГОВД-дин маса къурлушархъ, шегъердин общественостдин векилрихъ, ветеранрихъ галаз санал рейдер тешкилизава.

ГИБДД-дин къуллугъчирин тахсиркарар жағурунин, ағалийрин саламатвал хънин жигъетдай тухузай къалахада активилелди иштиракзыза. Абурун къымекдади наркотикар маса гузайбур, чунынхунаравайбур къазвач. ГИБДД-дин къуллугъчирин кайда ДПС-дин взводдин командир, полициядин капитан Гъажибек Султанов, рекъерин надзордин госинспектор, полициядин ст. лейтенант Тамирлан Гъусейнован, ДПС-дин ст. инспектор, полициядин ст. лейтенант Раидин Эминован къалахада хъсан нетижайрай авайди лугъуз жеда.

Үлкведин экономикадин хатасувал хънин рекъе УБЭП-дин къуллугъчирин важиблу роль къугъазва. Алатай йисуз хъсан нетижайрай къазанышай къуллугъчирин кад полициядин майор Гъ.Къурабегов я.

Къанун-къайда хънин къурлушра силисчири, дознавателрин къалахада кар алайди я. Абуру ерилу къалахада чин алатай йисуз судри бинесузбур яз къейд авур уголовный делояр тахъуни тестикъарзана. Абуру ихтия къалахада тешкилунин карда алай аямдин технологийрик күмек къаузвана. Силисдин отделдин начальникдин заместитель, юстициядин подполковник Нурадин Гъасанован, ст. силисчи, юстициядин майор Мегъамед Сефербеков, дознанийрик отделдин начальник, полициядин майор Эмирчубан Къурбанован, дознаватель, полициядин ст. лейтенант Амир Алиметован къалахада къейд ийиз жеда.

Участковый уполномоченныйрик ва ППС-дин къуллугъчирин къалахада важиблуди я. Гъвечи чинда авай къуллугъчирин лайтчина, сержантрин составни кваз, чинин везифаир гъакысагъивилелди эгечунайлай общественный чайра хатасувал аслу я. Абуру датана ағалийрихъ галаз алакъада ава. Абуру отделдин агақъарай гъар жуъре тахсиркарар ахтармишайла, наркотикар квайва я къадагъа тир маса заттар жағизвай душишарни тимил туш. Чинин везифаир гъакысагъивилелди тамамарзайбурун арада ППС-дин командирдин заместитель, полициядин капитан Темирхан Абдурагъманов, ППС-дин ОБ-дин командирдин күмекчи, полициядин прaporщик Капур Седретдинов, ППС-дин взводдин командир, полициядин ст. лейтенант Эшреф Магъмудов ва полициядин прaporщик Арасхан Теймуров ава.

МВД-дин къурлушда къанун-къайда хульдай органрин къалахада кар алай тереф терроризмдихъ ва экстремизмдихъ галаз жөнг чуғун яз ама. ГОВД-дин, ФСБ-дин ва къайдаяр хульдай маса къурлушархъ сад тир къуватралди чөхчи къалахада тухузва. Абуру тешкилизава серенжемарин сергъятра аваз, ағалийрин хатасувал хънин ва властдин органрин векилрин чандыз къаст авунин газа душишарни вилек пад къуна.

Шегъердин къенепатан кратин отделдин коллектив жегъиль къуллугъчирин тешкилизава. Абуру тежрибалу къуллугъчирин меслятар гerekza. Пешекарвилерин чирвилер ва тежриба хажунин мураддалди абурух галаз ГОВД-дин ветеранри, тежрибалу къуллугъчирин гъавурдик кутунин къалахада тешкилизава.

Къуй вирина сектин гъалар, къайдада-нисам хъурай.

Шартар тешкилизава

Дагъви ШЕРИФ

Къенепатан кратин къурлушархин патав гвай тахсиркарал авунай шак физвай ксар вахтунади хульдай чаяр (Изолятор временно-го содержания - ИВС), анра са журбинин къулайвилер авач лугъуз, мукъвал-мукъвал критика ийизва. Дағъустан Республикадин МВД-дин векилрини и критика бине авайди яз гъисабзана, вучиз лагъайта государстводин къайдайрив ва стандарттарив анра авай шартар къазвач. И месэла гъялун патал Россиядин МВД-дин "Концепция развития ИВС" тъвар алай приказ акъуднай. Адал бинеламиш хъана, алай вахтунда улкведин газа чайра вири дуњида къабулнавай нармотивно-правовой актарар эзигзана.

И проекттик кваз Россиядин МВД-дин Избербашда авай отделдин патав ИВС-дин цийи дарамат эзигзана (шикилда). И мукъвара

республикадин МВД-дин министр, полициядин генерал-майор Абдурашид Мегъамедов аниз фена. Подрядчикрихъ ва республикадин МВД-дин къурлушархин маса векилрихъ галаз ам дараматдин пуд мертебадани къекъвена ва шегъердин полицияда къалахазавайбуруз пешекарвилерин меслятар къалурна.

РД-дин МВД-дин пресс-къуллугъди хабар гайвал, Избербашдин цийи ИВС-дин дараматда анин къуллугъчирин патал кабинетар, алай аямдин махсус тадаракралди таъмин тир дежурный часть, медпункт, тұннар гъазурдай чка ава вирилни сейрдиз экъечайда гъят түккүрнава.

Камерайра гъар са инсандал къуд квадратный метрдил тимил тушиз санузелни галай майдан ғылтзана. ИВС-дин цийи дарамат дистриктин тир вириб, пенжеррал ракъар алачиз акурла, тажуб хъана.

Абдурашид Мегъамедова къейдайвал, тахсиркарвилер авурбұр абурун дережа ағыз вегъен тийизвай, инсанвилип шартар къуна ла-зим я. Абуру элкъуынна къунвай дуњиадивай, обществодивай ярға авун виридалайни еке жаза я.

Министрди вири къалахада рикъиз къанивал ва вахт-вахтунда тамамарзай эзигунардай дестедиз чухсагъул малумарна. Абдурашид Мегъамедов гафарай, алай вахтунда чи рееспубликада ихтия пуд дарамат эзигунин къалахада кылес физва ва гатун эхирдалди ОВД-дин (анра ИВС-яри жедайвал) цийи къуд дараматни ишлемишиз вахкуда.

понедельник, 24 февраля

ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ

08.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
11.30 Местное время. Вести-Дагестан
14.30 Местное время. Вести-Дагестан
17.10 Местное время. Вести-Дагестан
18.30 Реклама
18.35 Акценты. Аналитическая программа Ильмана Алипулатова
19.05 Интервью с директором МФЦ РД Х.Хасбулатовым.
19.25 Махачкала
19.40 Местное время. Вести-Дагестан.

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
07.30 Мультифильмы
08.00 X/f «Иван Бровкин на Целине»
10.00 Передача «Чистое сердце»
10.20 X/f «Три плюс два»
12.30 Время новостей Дагестана
12.50 TV-shop
12.55 «Человек и право»
14.05 Мультифильм
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 T/c «Владыка морей» 21 с.
16.05 Мультифильм
16.20 TV-shop
16.30 Время новостей Дагестана
16:55 Д/с «Под солнцем»
17.45 Мультифильм
18.00 «Красота 05.ru»
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 X/f «Свадьба в Малиновке»
22.00 Время новостей плюс

22.40 Золотая коллекция фильмов о Дагестане. Д/ф «Когда поют горы»
23.00 «WEB-обзор»
23.25 Спорт на канале
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Ночной канал

ПЕРВЫЙ

5.00 Новости.
5.05 «Доброе утро!»
9.00 Новости.
9.15 «Контрольная закупка»
9.45 «Жить здорово!» (12+).
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.15 «Время обедать!»
13.00 «Доброго здоровья!»
13.45 «Истина где-то рядом»
14.00 Другие новости.
14.25 «Понять. Простить».
15.00 Новости.
15.15 «Они и мы».
16.10 «В наше время».
17.00 «Наедине со всеми».
18.00 Вечерние новости.
18.45 «Двойной поженимся»
19.50 «Пусть говорят».
21.00 «Время».
21.30 T/c «Черные кошки».
23.15 «Вечерний Ургант».
0.00 Новости.
0.10 T/c «Коротчайный домик» (18+).
2.10 X/f «Осада».
3.00 Новости.
3.05 X/f «Осада».

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России».
9.00 «Аркадий Кошко. Гений русского сыска».
9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести».
11.30 «Местное время. Вести - Москва».
11.50 «Вести. Дежурная часть».
12.00 T/c «Тайны следствия».
13.00 «Особый случай».
14.00 «Вести».
14.30 «Местное время. Вести - Москва».
15.00 «Крупным планом»
15.30 T/c «Правовое поле»
22.30 Время новостей Дагестана
01.00 Ночной канал

ПЕРВЫЙ

5.00 Новости.
5.05 «Доброе утро!»
9.00 Новости.
9.15 «Контрольная закупка».
9.45 «Жить здорово!» (12+).
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.15 «Время обедать!»
13.00 «Доброго здоровья!»
13.45 «Истина где-то рядом».
14.00 Другие новости.
14.25 «Понять. Простить».
15.00 Новости.
15.15 «Они и мы».
16.10 «В наше время».
17.00 «Наедине со всеми».
18.00 Вечерние новости.
18.45 «Двойной поженимся»
19.50 «Пусть говорят».
21.00 «Время».
21.30 T/c «Черные кошки».
23.20 «Вечерний Ургант».
0.00 Новости.
0.10 T/c «Коротчайный домик».
2.00 X/f «Чужой 3».
3.00 Новости.
3.05 X/f «Чужой 3».
4.15 «Контрольная закупка».
16.05 Мультифильм

15.00 Т/с «Пока станца спит»
17.00 «Вести».
17.10 «Местное время. Вести - Москва».
17.30 T/c «Тайны следствия 12»
18.30 «Прямой эфир».
19.40 «Местное время. Вести - Москва».

20.00 «Вести».

20.50 «Спокойной ночи, малышы!»

21.00 T/c «Гюльчатай. Ради любви».

0.40 «Девчата».

1.25 X/f «Вызывают огонь на себя».

3.25 T/c «Закон и порядок 19». (США).

4.15 «Комната смеха».

HTB

6.00 «НТВ утром».

8.40 T/c «Возвращение Мухтара».

10.00 «Сегодня».

10.20 T/c «Возвращение Мухтара».

10.55 «Пища богов».

12.00 «112».

12.30 «Новости 24».

13.00 «Званый ужин».

14.00 «Семейные драмы».

15.00 «Семейные драмы».

16.00 «Не при мне!»

17.00 «Не при мне!»

18.00 «Верное средство».

19.00 «112».

20.00 «Военная тайна с Игорем Прокопенко».

23.00 «Новости 24».

23.30 X/f «Особы». (США).

1.30 «Смотреть всем!»

2.30 X/f «Особы». (США).

4.30 T/c «Вовочка 4».

СТС

6.00 M/c «Маленький принц». (6+).

6.30 M/c «Лизун и настоящие охотники за привидениями».

(12+).

6.55 M/c «Приключения Вуди и его друзей».

(6+).

7.20 M/c «Пингвиненок Пороро».

(6+).

7.30 M/c «Клуб Винкс - школа волшебниц».

(12+).

8.00 6 кадров.

9.30 T/c «Корабль».

10.30 Анимация фильм «Добрыня Никитин и Змей Горыныч».

11.50 Анимация фильм «Иван Царевич и серый волк».

13.30 Даешь молодежь!

14.00 T/c «Кухня».

16.00 T/c «Воронины».

18.30 T/c «Воронины».

19.00 T/c «Воронины».

21.00 Боевик «Мистер и миссис Смит».

(США).

23.15 6 кадров.

0.00 6 кадров.

0.30 Кино в деталях с Ф. Бондарчуком.

1.30 6 кадров.

1.45 Мелодрама «Один день».

(США - Великобритания).

2.20 T/c «Спецназ 2»

2.30 T/c «Спецназ 2»

2.40 T/c «Спецназ 2»

2.50 T/c «Спецназ 2»

2.60 T/c «Спецназ 2»

2.70 T/c «Спецназ 2»

2.80 T/c «Спецназ 2»

2.90 T/c «Спецназ 2»

2.10 6 кадров.

2.15 T/c «Спецназ 2»

2.20 T/c «Спецназ 2»

2.30 T/c «Спецназ 2»

2.40 T/c «Спецназ 2»

2.50 T/c «Спецназ 2»

2.60 T/c «Спецназ 2»

2.70 T/c «Спецназ 2»

2.80 T/c «Спецназ 2»

2.90 T/c «Спецназ 2»

2.10 6 кадров.

2.15 T/c «Спецназ 2»

2.20 T/c «Спецназ 2»

2.30 T/c «Спецназ 2»

2.40 T/c «Спецназ 2»

2.50 T/c «Спецназ 2»

2.60 T/c «Спецназ 2»

2.70 T/c «Спецназ 2»

2.80 T/c «Спецназ 2»

2.90 T/c «Спецназ 2»

2.10 6 кадров.

2.15 T/c «Спецназ 2»

2.20 T/c «Спецназ 2»

2.30 T/c «Спецназ 2»

2.40 T/c «Спецназ 2»

2.50 T/c «Спецназ 2»

2.60 T/c «Спецназ 2»

2.70 T/c «Спецназ 2»

2.80 T/c «Спецназ 2»

2.90 T/c «Спецназ 2»

2.10 6 кадров.

2.15 T/c «Спецназ 2»

2.20 T/c «Спецназ 2»

2.30 T/c «Спецназ 2»

2.40 T/c «Спецназ 2»

2.50 T/c «Спецназ 2»

2.60 T/c «Спецназ 2»

2.70 T/c «Спецназ 2»

2.80 T/c «Спецназ 2»

2.90 T/c «Спецназ 2»

2.10 6 кадров.

2.15 T/c «Спецназ 2»

2.20 T/c «Спецназ 2»

2.30 T/c «Спецназ 2»

2.40 T/c «Спецназ 2»

2.50 T/c «Спецназ 2»

2.60 T/c «Спецназ 2»

2.70 T

среда, 26 февраля

ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ

08.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
11.30 Местное время. Вести-Дагестан
14.30 Местное время. Вести-Дагестан
17.10 Местное время. Вести-Дагестан
18.30 Реклама
18.35 Парус надежды.
18.55 Парламентский вестник.
19.25 Махачкала
19.35 Реклама
19.40 Местное время. Вести-Дагестан.

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на лакском языке «Альчи ва агты»
08.00 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Под солнцем»
09.40 «Крупным планом»
10.05 «Бизнес Дагестана»
10.40 X/f «Осторожно, бабушка!»
12.30 Время новостей Дагестана
12.50 TV- shop
12.55 «Правовое поле»
13.25 «Красота 05.ru»
14.05 Мультфильм
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Владыка морей» 23 с.
16.05 Мультфильм
16.20 TV- shop
16.30 Время новостей Дагестана
16.55 Д/с «Под солнцем»
17.45 Д/с «Испанские города XX века»
18.25 Мультфильмы
18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
19.30 Время новостей Дагестана

20.00 «На виду»
20.35 TV- shop
20.45 Мультфильм
21.05 «История Дагестана в лицах. П.К. Услар»
22.00 Время новостей плюс
22.40 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Дагестанская баллада»
23.05 «Аутодафе»
23.45 Т/с «Правое дело»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Продолжение т/с «Правое дело»
01.30 Ночной канал

ПЕРВЫЙ

5.00 Новости.
5.05 «Доброе утро!»
9.00 Новости.
9.15 «Контрольная закупка».
9.45 «Жить здорово!» (12+).
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.15 «Время обедать!»
13.00 «Доброго здоровья!» (12+).
13.45 «Истина где-то рядом».
14.00 Другие новости.
14.25 «Понять. Простить».
15.00 Новости.
15.15 «Они и мы».
16.10 «В наше время» (12+).
17.00 «Надине со всеми».
18.00 Вечерние новости.
18.45 «Давай поженимся!»
19.50 «Пусть говорят».
21.00 «Время».
21.30 Т/с «Черные кошки».
23.20 «Вечерний Ургант».
0.00 Новости.
0.10 Т/с «Карточный домик».
2.00 X/f «Чужой 4: Воскремление».
3.00 Новости.
3.05 X/f «Чужой 4: Воскремление».
4.10 «Контрольная закупка».

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России».
9.00 «Алексей Косыгин. Ошибка реформатора».

9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести».
11.30 «Местное время. Вести - Москва».
11.50 «Вести. Дежурная часть».
12.00 Т/с «Тайны следствия».
13.00 «Особый случай».
14.00 «Вести».
14.30 «Местное время. Вести - Москва».
14.50 «Вести. Дежурная часть».
15.00 Т/с «Пока станица спит».

НТВ

6.00 «НТВ утром».
8.40 Т/с «Возвращение Мухтара».
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Возвращение Мухтара».
10.55 «До суда».
11.55 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.25 «Суд присяжных. Окончательный вердикт».
14.35 «Дело врачей».
15.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
16.00 «Сегодня».
16.25 «Прокурорская проповедь».
17.40 «Говорим и показываем».
18.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».

СТС

6.00 М/с «Маленький принц» (6+).
6.55 М/с «Приключения Вуди и его друзей» (6+).
7.20 М/с «Пингвиненок Пороро» (6+).
7.30 М/с «Клуб Винкс - школа волшебниц» (12+).
8.00 6 кадров.

четверг, 27 февраля

ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ

08.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
09.00 Канал национального вещания «Турчидаг»
11.30 Местное время. Вести-Дагестан
14.30 Местное время. Вести-Дагестан
17.10 Местное время. Вести-Дагестан
18.35 Репортаж сессии НС РД.
19.25 Махачкала
19.40 Местное время. Вести-Дагестан.

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
08.00 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Под солнцем»
09.40 «Аутодафе»
10.25 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Дагестанская баллада»
10.45 X/f «Двенадцатая ночь»
12.30 Время новостей Дагестана
12.50 TV- shop
12.55 X/f «Приключения Шерюка Холмса и Доктора Ватсона. Сокровища Аргы» 1 с.
14.10 Мультфильм
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Владыка морей» 24 с.
16.05 Мультфильм
16.20 TV- shop
16.30 Время новостей Дагестана
16.55 Д/с «Под солнцем»

17.45 Д/ф «Испанские города XX века»
18.30 Обзор газеты «Хаккыкъат»
18.45 Передача на аварском языке «Паданги гамалги заманги»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 «На виду. Спорт»
20.35 TV- shop
20.45 Мультфильм
20.55 Д/ф «Отец Иоанн и его Надежда» из цикла «Сердца, отданые детям»
21.30 «Природа и общество»
21.55 Информационно-аналитическая программа «Все грани»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 «Мужской разговор»
00.00 Т/с «Правое дело»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Продолжение т/с «Правое дело»
01.30 Ночной канал

ПЕРВЫЙ

5.00 Новости.
5.05 «Доброе утро!»
9.00 Новости.
9.15 «Контрольная закупка».
9.45 «Жить здорово!» (12+).
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.15 «Время обедать!»
13.00 «Доброго здоровья!»
14.00 «Время».
14.25 «Понять. Простить».
15.00 Новости.
15.15 «Они и мы».
16.10 «В наше время».
17.00 «Надине со всеми».
18.00 Вечерние новости.
18.45 «Давай поженимся!»
19.50 «Пусть говорят».
21.00 «Время».
21.30 Т/с «Черные кошки».
23.20 «Вечерний Ургант».
0.00 Новости.
0.10 Т/с «Карточный домик».
2.00 X/f «Страх и ненависть в Лас-Вегасе».

23.15 «Сегодня. Итоги».
23.35 Т/с «Дикий».
1.30 «Дачный ответ».
2.35 «Дикий мир».
3.05 Т/с «Дело Крапивных».
5.05 Т/с «Преступление будет раскрыто».

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.30 X/f «Дорогой мой человек».
10.40 Д/ф «Алексей Баталов. Он же Гога, он же Гоша».

12.00 Т/с «Тайны следствия».
13.00 «Серый случай».
14.00 «Местное время. Вести - Москва».
14.50 «Вести. Дежурная часть».
15.00 Т/с «Пока станица спит».

17.00 «Вести».
17.10 «Местное время. Вести - Москва».
17.30 Т/с «Тайны следствия» 12».

18.30 «Прямой эфир».
19.40 «Местное время. Вести - Москва».
20.00 Т/с «Обратной дороги нет».

21.30 «События».
22.00 «Город новостей».
22.20 Т/с «Генеральская внучка».

23.10 Д/ф «Знаменитые соблазнители. Джек Николсон и его женщины».

0.00 «События. 25-й час».
0.25 «Русский вопрос».
1.15 Т/с «Расследование Мердока». (Канада).

3.05 «Петровка, 38».
3.25 Т/с «Испечение любовью».

4.20 Д/ф «Владислав Стрельчиков. Вельможный пан советского экрана».
5.15 Т/с «Энциклопедия собак» (США). (6+).

6.00 М/с «Маленький принц» (6+).
6.55 М/с «Приключения Вуди и его друзей» (6+).
7.20 М/с «Пингвиненок Пороро» (6+).
7.30 М/с «Клуб Винкс - школа волшебниц» (12+).
8.00 6 кадров.

23.10 Д/ф «Знаменитые соблазнители. Джек Николсон и его женщины».

0.00 «События. 25-й час».
0.25 «Русский вопрос».
1.15 Т/с «Расследование Мердока». (Канада).

3.05 «Петровка, 38».
3.25 Т/с «Испечение любовью».

4.20 Д/ф «Владислав Стрельчиков. Вельможный пан советского экрана».
5.15 Т/с «Энциклопедия собак» (США). (6+).

6.00 М/с «Маленький принц» (6+).
6.55 М/с «Приключения Вуди и его друзей» (6+).
7.20 М/с «Пингвиненок Пороро» (6+).
7.30 М/с «Клуб Винкс - школа волшебниц» (12+).
8.00 6 кадров.

23.10 Д/ф «Знаменитые соблазнители. Джек Николсон и его женщины».

0.00 «События. 25-й час».
0.25 «Русский вопрос».
1.15 Т/с «Расследование Мердока». (Канада).

3.05 «Петровка, 38».
3.25 Т/с «Испечение любовью».

4.20 Д/ф «Фарцовщики. Опасное дело».
5.10 Т/с «Энциклопедия собак» (США). (6+).

6.00 М/с «Маленький принц» (6+).
6.55 М/с «Приключения Вуди и его друзей» (6+).
7.20 М/с «Пингвиненок Пороро» (6+).
7.30 М/с «Клуб Винкс - школа волшебниц» (12+).
8.00 6 кадров.

НТВ

9.30 Даешь молодежь!
10.30 X/f «Пираты Карибского моря. Проклятие черной жемчужины».

13.05 6 кадров.
13.30 Даешь молодежь!

14.00 Т/с «Кухня».
16.00 Т/с «Воронины».

18.30 Т/с «Воронины».
19.00 Т/с «Воронины».

21.00 X/f «Пираты Карибского моря. Сундук мерседеса».

23.50 6 кадров.
0.00 6 кадров.

0.30 Драма «Хитрый вор».
2.20 Боевик «Абсолютное оружие».

4.10 Галилео.
5.10 Животный смех.

5.40 Музика на СТС.
11.00 «События».

12.00 «События».

13.00 «События».

14.00 «События».

15.00 «События».

16.00 «События».

17.00 «События».

18.00 «События».

19.00 «События».

20.00 «События».

21.00 «События».

22.00 «События».

23.00 «События».

24.00 «События».

13.00 «Званый ужин».
14.00 «Семейные драмы».

16.00 «Верное средство».
19.30 «Новости 24».

20.00 «Вам и не снилось».
21.30 «Смотреть всем!».

22.30 «Сейчас».

23.30 «Сейчас».

24.30 «Сейчас».

25.30 «Сейчас».

26.30 «Сейчас».

27.30 «Сейчас».

28.30 «Сейчас».

29.30 «Сейчас».

30.30 «Сейчас».

31.30 «Сейчас».

32.30 «Сейчас».

33.30 «Сейчас».

34.30 «Сейчас».

</div

пятница, 28 февраля

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

- 08.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
11.30 Местное время. Вести-Дагестан
14.30 Местное время. Вести-Дагестан
17.10 Вести - Северный Кавказ.
18.30 Реклама
18.35 Планета «Культура»
19.25 Махачкала
19.35 Реклама
19.40 Местное время. Вести-Дагестан.
РГВК

- 07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на аварском языке «Паданги гамати замани» 2014 год - год культуры Телеочерк (+)
08.00 Обзор газеты «Хаккыят»
08.15 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Под солнцем»
09.40 «Мужской разговор»
10.30 «Природа и общество»
10.55 Д/с «Мир природы»
11.55 Информационно-аналитическая программа «Все грани»
12.30 Время новостей Дагестана
12.50 TV-shop
12.55 X/f «Приключения Шерлока Холмса и Доктора Ватсона. Сокровища Агры» 2 с.
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Владыка морей» 25 с.
16.00 Мультфильм
16.20 TV-shop

16.30 Время новостей Дагестана
16.55 Д/с «Под солнцем»
17.45 Д/ф «Испанские города XXI века»
18.15 «Наши дети»
18.45 Передача на кумыкском языке «Заманлыр гете, халкъ гетмес»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 «Здоровье»
20.40 TV-shop
20.50 Мультфильм
21.05 Д/ф «ты, он, она...» из цикла «Сердца, отданые детям»
21.40 Время новостей. Криминал
22.00 Время новостей плюс
22.40 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Дороги Гусейна Магомаева»
23.00 «Город молодых»
23.30 Т/с «Правое дело»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Ночной канал

ПЕРВЫЙ

- 5.00 Новости.
5.05 «Добро утро!»
9.00 Новости.
9.15 «Контрольная закупка».
9.45 «Жить здорово!» (12+).
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.15 «Время обедать!»
13.00 «Доброго здоровьяца!» (12+).
13.45 «Истина где-то рядом».
14.00 Другие новости.
14.25 «Понять. Простить».
15.00 Новости.
15.15 «Они и мы».
16.10 «В наше время» (12+).
17.00 «Жди меня».
18.00 Вечерние новости.
18.45 «Человек и закон».
19.50 Телегра «Поле чудес».
21.00 «Время».
21.30 «Голос. Дети».
23.40 «Вечерний Ургант».

0.35 X/f «Самый пьяный округ в мире» (18+).
2.40 X/f «Большой»
4.40 «В наше время» (12+).

РОССИЯ 1

- 5.00 «Утро России».
8.55 «Мусульмане».
9.10 «Обреченные на «Оскар»».
10.05 «О самом главном».
11.00 «Вести».
11.30 «Местное время. Вести - Москва».
11.50 «Вести. Дежурная часть».
12.00 Т/с «Тайны следствия».
13.00 «Особый случай».
14.00 «Вести».
14.30 «Местное время. Вести - Москва».
14.50 «Вести. Дежурная часть».
15.00 Т/с «Пока станция спит».
17.00 «Вести».
17.10 «Местное время. Вести - Москва».
17.30 Т/с «Тайны следствия» 12».
18.30 «Прямой эфир».
19.40 «Местное время. Вести - Москва».
20.00 «Вести».
20.50 «Спокойной ночи, малыши!»
21.00 Т/с «Тюльчатый. Ради любви».
23.50 «Живой звук».
1.35 X/f «Пикап. Съем без правил».
3.15 «Горячая десятка».
4.20 «Комната смеха».

HTB

- 6.00 «НТВ утром».
8.40 Т/с «Возвращение Мухтара».
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Возвращение Мухтара».
10.55 «До суда».
11.55 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.25 «Суд присяжных. Окончательный верdict».
14.35 «Дело врачей».
15.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
16.00 «Сегодня».

- 16.25 «Прокурорская проверка».
17.40 «Говорим и показываем».
18.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
19.00 «Сегодня».
19.30 Боевик «Морские дьяволы. Смерч. Судьбы».
23.20 Т/с «Дикий».
1.15 Т/с «Дело темное».
2.10 «Спасатели».
2.45 Т/с «Дело Крапивных».
4.40 Т/с «Преступление будет раскрыто».

ТВЦ

- 6.00 «Настроение».
8.30 Комедия «Яблоко раздора».
10.20 Д/ф «Анатолий Папанов. Так хочется пожить».
11.10 «Петровка, 38».
11.30 «События».
11.50 Комедия «Укрощение строптивых».
13.40 Д/ф «Знаменитые соблазнители. Джек Николсон и его женщины».
14.30 «События».
14.50 «Город новостей».
15.10 «Наша Москва».
15.30 X/f «Сыщик».
16.55 «Доктор И...»

СТВ

- 6.00 М/с «Маленький принц» (6+).
6.30 М/с «Лизун и настоящие охотники за привидениями» (12+).
6.55 М/с «Приключения Буди и его друзей» (6+).
7.20 М/с «Пингвиненок Попоро» (6+).
7.30 М/с «Клуб Винкс - школа волшебниц» (12+).
8.00 6 кадров.
9.00 6 кадров.
9.30 6 кадров.

9.50 Даешь молодежь!
10.20 X/f «Пираты Карибского моря. На краю света».

- 13.30 Даешь молодежь!
14.00 Т/с «Кухня».
16.00 Т/с «Воронины».
18.30 Т/с «Воронины».
19.00 Т/с «Воронины».
21.00 X/f «Пираты Карибского моря. На странных берегах» (США).

- 23.30 Шоу Уральских пельменей. Не вешать хвост, ветеринары!
0.45 Perfetto! Секреты итальянского кофе с Л. Парфеновым.

REN TV

- 5.00 Т/с «Агентство».
6.00 «Следаки».
6.30 «Званный ужин».
7.30 «Смотреть всем! 8.00 «112».
8.30 «Новости 24».
9.00 «Великие тайны древности».
12.00 «112».
12.30 «Новости 24».
13.00 «Званный ужин».
14.00 «Семейные драмы».
15.00 «Семейные драмы».
16.00 «Не ври мне!»
17.00 «Не ври мне!»
18.00 «Верное средство».
19.00 «112».
19.30 «Новости 24».
20.00 «Тайны мира с Анной Чапман»: «Пул Земли».
21.00 «Организация Определенных Наций».
23.00 «Смотреть всем!»
0.00 X/f «В поисках будущего» (Германия).
1.50 X/f «Ключ от всех дверей» (США).
3.50 «Смотреть всем!»
4.15 X/f «В поисках будущего» (Германия).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

- 6.00 «Сейчас».
6.10 Т/с «Вечный зов».
10.00 «Сейчас».
10.30 Т/с «Вечный зов».

12.00 «Сейчас».
12.30 Т/с «Вечный зов».
15.30 «Сейчас».

- 16.00 Т/с «Вечный зов».
18.00 «Место происшествия».

18.30 «Сейчас».

19.00 «Правда жизни».

19.35-1.30 Т/с «След. Животный инстинкт».

2.15 Драма «Жестокий роман» (12+).

5.00 Т/с «Гонки по вертикали».

КУЛЬТУРА

- 6.30 Канал «Европьюс».
10.00 «Новости культуры».

10.20 X/f «Кукла с миллионы».

3.10 Боевик «Орки!» (США).

4.45 Галилео.

5.45 Музыка на СТС.

- 1.55 «Искатели». «Секретные агенты фабрики «Зингер».
2.40 Д/ф «Мировые скрывающиеся культуры». «Бордо. Да здравствует буржуазия!» (Германия).

ДОМАШНИЙ

- 6.30 Удачное утро.
7.00 Джейми: Обед за 30 минут.

7.30 Т/с «Алф» (США).

8.00 Полезное утро.

8.40 По делам несовершеннолетних.

10.35 Мелодрама «9 месяцев».

18.00 Д/с «Звездные истории».

19.00 Мелодрама «Первая попытка».

22.45 Одна за всех.

23.00 Одна за всех.

23.30 Мелодрама «Московский жиголо» (18+).

1.25 Комедия «Спящий» (США).

3.10 Т/с «Комиссар Рекс» (Австрия - Германия).

5.05 Д/с «Звездные истории».

6.00 Джейми: обед за 30 минут.

TB-3

6.00 Удивительное утро.

7.00 М/ф.

9.00 Удивительное утро.

10.00 Т/с «Белый воротничок».

11.45 Т/с «Следствие по телу».

13.30 X-Версии. Другие новости.

14.00 Экстасены-детективы.

15.00 Мистические истории.

16.00 Д/ф «Гадалка».

17.00 Д/ф «Жизнь как чудо».

18.00 X-Версии. Другие новости.

19.00 Человек-невидимка.

20.00 X/f «Полицейская академия 5» (США).

23.30 Секс мистика (18+).

0.30 Европейский покерный тур (18+).

1.30 X/f «Чупакабра».

3.15 X/f «Падший» (США).

5.45 М/ф.

RADIO

ИСЛЕН, 24-ФЕВРАЛЬ

12.10 «Дагустан». Хабарар.

12.35 «Хважамжам».

САЛАСА, 25-ФЕВРАЛЬ

12.10 «Дагустан». Хабарар.

12.30 «Харчи Дагустан».

АРБЕ, 26-ФЕВРАЛЬ

12.10 «Дагустан». Хабарар.

12.30 «Девирар».

ХЕМИС, 27-ФЕВРАЛЬ

12.10 «Дагустан». Хабарар.

12.30 «Вахт ва жеъилар».

ЖУМЫЯ, 28-ФЕВРАЛЬ

12.10 «Дагустан». Хабарар.

12.30 «Исламдин сес».

КИШ, 1-МАРТ

10.43 «Гъафедин нетихояр».

10.50 Концерт.

ГЪЯД, 2-МАРТ

10.43 «Кард». Аялар патал программа

TB-3

6.00 М/ф.

8.00 X/f «Соло для слона с оркестром».

10.45 X/f «Сфинкс» (США).

13.15 X/f «Приключения Посейдона» (США).

16.45 X/f «Поезд-беглец».

19.00 X/f «Смертельное оружие» (США).

21.15 X/f «Смертельный оружие 2» (США).

ВОСКРЕСЕНЬЕ, 2 марта

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

- 10:20** Местное время. Вести-Дагестан. События недели. Информационно-аналитическая программа.
- РГВК**
- 007.00** Время новостей Дагестана
- 07.15** Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
- 08.00** Мультифильмы
- 08.30** Время новостей Дагестана
- 08.50** Тележурнал для детей «Хочу все знать»
- 09.05** X/f «Максим Пере-пелица»
- 11.00** «Полифония»
- 12.50** TV-shop
- 12.55** «Наши дети»
- 13.25** X/f «Благочестивая Марта»
- 16.05** TV-shop
- 16.10** Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Дагестанская мозаика»
- 17.00** Мультифильм
- 17.20** «Галерея вкусов»
- 18.10** «На самом юге России... Пушкин-Тай»
- 18.25** Тележурнал «Скоро свадьба!»
- 19.00** «Служба Родине»
- 19.30** Время новостей Дагестана. Итоги
- 20.00** X/f «Большая семья»
- 22.00** X/f «Криминальный талант»

ПЕРВЫЙ

- 5.40** X/f «Сказ про то, как царь Петр арапа женил»
- 6.00** Новости.
- 7.40** «Служу Отчизне!»
- 8.15** M/c «София Прекрасная».
- 8.55** «Здоровье».
- 10.00** Новости.
- 10.15** «Непутевые заметки».
- 10.35** «Пока все дома».
- 11.25** «Фаenza».
- 12.00** Новости.
- 12.15** X/f «Белые Росы».
- 14.10** X/f «Операция "Ы" и другие приключения Шурика».
- 16.00** X/f «Бриллиантовая рука».
- 18.00** «Точь-в-точью!»
- 21.00** Воскресное «Время».
- 22.00** Клуб Бесельих и Нохичивых. Высшая лига.
- 0.25** X/f «Мой парень - псих».
- 2.45** «Pink Floyd»: История «Wish You Were Here».
- 4.00** Церемония вручения наград американской киноакадемии «Оскар-2014». Прямой эфир из Лос-Анджелеса.

РОССИЯ 1

- 5.25** Детектив «Без права на ошибку».
- 7.20** «Вся Россия».
- 7.30** «Сам себе режиссер».
- 8.20** «Смехопанорама».
- 8.50** «Утренняя почта».
- 9.30** «Сто к одному».
- 10.20** «Местное время. Вести - Москва». Неделя в городе.

11.00 «Вести».

11.10 X/f «Ключи от счастья»

14.00 «Вести».

14.20 «Местное время. Вести - Москва».

14.30 X/f «Ключи от счастья»

15.30 «Смеяться разрешается».

17.00 «Один в один».

20.00 «Вести недели».

21.30 X/f «Я подарю тебе любовь».

23.30 «Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым»

1.20 X/f «Жизнь взаймы».

3.20 «Планета собак».

3.50 «Комната смеха».

HTB

6.00 T/c «Улицы разбитых фонарей».

8.00 «Сегодня».

8.15 Лотерея «Русское лото плюс».

8.45 «Их нравы».

9.25 «Едим дома».

10.00 «Сегодня».

10.20 «Первая передача».

10.55 «Чудо техники».

11.25 «Поедем, поедим!»

12.00 «Дочный ответ».

13.00 «Сегодня».

13.25 X/f «Мастер».

15.10 «Своя игра».

16.00 «Сегодня».

16.15 «Следствие вели...»

17.15 «Очная ставка».

18.20 «Фрэйзвайнчайное про- исшествие. Обзор за неделю».

19.00 «Сегодня. Итоги».

19.50 «Темная сторона».

20.40 X/f «Мама в законе».

0.30 «Школа злословия».

10.20 «Местное время. Вести - Москва». Неделя в городе.

11.00 «Вести».

3.05 T/c «Дело Крапивных».

5.00 T/c «Преступление будет раскрыто».

2.45 «Дикий мир».

3.05 T/c «Дело Крапивных».

5.00 T/c «Преступление будет раскрыто».

TBC

5.00 X/f «Всадник без головы».

6.35 X/f «Храбрый портняжник».

(6+).

8.05 «Фактор жизни».

(6+).

8.40 Комедия «Ирония любви».

10.20 «Барышня и кулинар».

10.55 «Последний самурай Российской Федерации».

Спецрепортаж.

11.30 «События».

11.45 Детектив «Ларец Марии Медичи».

13.35 «Смех с доставкой на дом».

14.20 «Приглашает Б. Ноткин».

Виктория Исаакова

14.50 «Московская неделя».

15.20 X/f «Лера».

17.20 X/f «Позвони в мою дверь».

21.00 «В центре событий».

22.00 T/c «Мисс Марпл Агаты Кристи».

(Великобритания).

23.50 «События».

0.10 Комедия «Беглецы».

1.50 X/f «Руд и Сэм».

3.45 Д/ф «Александр Шилов. Судьба России в лицах».

5.10 T/c «Энциклопедия собак».

(США). (6+).

CTC

6.00 M/c

9.40 M/f «Как приручить медведя».

(Дания). (6+).

11.00 Снимите это немедленно!

12.00 Успеть за 24 часа.

10.00 «События».

11.00 «События из будущего».

12.00 T/c «Боец».

23.30 «Репортерские истории».

0.00 «Неделя с Мариинской Максимовской».

1.15 «Смотреть всем».

2.15 «Представьте себе».

2.45 T/c «Боец».

10.00 «Шоу Уральских пельменей. Очень страшное смешно».

16.00 6 кадров.

16.30 Анимация «Хранители снов».

18.15 Боевик «Головные игры».

20.50 X/f «Водный мир».

23.20 Шоу Уральских пельменей.

10.35 X/f «Горячие денечки».

12.05 «Легенды мирового кино».

Т. Окуневская.

12.30 «Россия, любовь моя! Традиции якутов».

13.00 М/ф: «Бременские музыканты».

13.40 «Сказки с оркестром».

Памела Треверс.

«Мэри Поппинс».

Читает Нонна Гришаева.

14.35 Д/с «Из жизни животных».

(Франция).

15.30 «Пешком... Москва музеиня».

15.55 «Что делать?».

16.45 «Кто там...».

В. Верника.

17.15 «Искатели».

«В поисках золотой кольбели».

18.00 Итоговая программа «Контекст».

18.40 К юбилею киностудии «Мосфильм».

90 шагов».

18.55 X/f «Избранные».

21.05 «В гостях у Эльзы Рязановой». Юбилейный вечер «Мосфильм».

22.35 Опера «Сомнамбула».

1.10 Д/ф «Поднебесная архитектура».

1.50 М/ф «Коммунальная история».

11.00-16.15 T/c «След. Отцовское чувство».

17.00 «Место происшествия. О главном».

18.00 «Главное».

19.00-20.00 T/c «Офицеры».

3.00 T/c «Вечный зов».

КУЛЬТУРА

6.30 Канал «Европьюс».

10.00 «Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфровым».

9.30 Главные люди.

10.00, 19.00 Мелодрама «Королек - птичка певчая».

9.30 X/f «Новые похождения Кота в сапогах».

11.15 X/f «Кошки против собак».

(США). 2001.

13.00 X/f «Кошки против собак. Месть Китти Гарор».

14.30 X/f «Смертельное оружие».

(США).

16.45 X/f «Смертельное оружие 2».

(США).

19.00 X/f «Однажды в Мексике: Отчаянный 2».

(США).

21.00 X/f «Пещера».

(США).

23.00 Секс мистика.

(18+).

21-февраль - Дүннэдийн халкъарин дидед Чаларин югъ

Лезги чалан назиквал

А.ГУЛЬМЕГЬАМЕДОВ,
Дагъустандин чаларинни,
литературайринни искустводин
Институтдин илимдин кылини
къулугчычи, профессор, РАЕН-дин
академик

ЧАЛАН илимдиз вил вегье-ла, аквада хьи, алимар, шаирар, лап дөгө заманри-рилай башламишна, чин чалан ери ахтармишил алыхънай. Нетижад сад жезвай: абур дидед чала гьейранаразавай, абуруз дидед чалан вири чаларилайн гуячегди, назиди, виридалай гужлуди, къуватлуди яз жагъизвай, аквазвай. И барадай гын чалакай рахаз хайтитани, адет яз, газа-бурун рикел садлажана М.В.Ломоносова урус чалакай лаътай гафар хквэда, адап гафар тикрар хъийида. Дугъриданни, алимвални, шаирвални, миллетпересвални, ватанпересвални вини дережада хастир Урусатдин ватандашдиз урус чала Европадин вири чалара авай хъсанви-лер, гъзэлвилер такун, жагъун тавун на-мумкин квалах тир. Рикел хкин М.В.Ломоносован гафар. Ада лагъанай хьи, урус чалай жагъуриз жеда "великолепие ишпанского, живость французского, крепость немецкого, нежность итальянского, сверх того богатство и сильную в изображениях краткость греческого и латинского языков".

Инал къейд тавуна жеда: М.В.Ломоносовалай лап фад чаларикай адапай дерин фикирар эрменийрин XIII асиридин алим Вардан Аревелциди лагъанай: "Из первого грубого языка возникли мягчайший эллинский и мощнейший римский, грозный гуннский и умоляющий сирийский, роскошный персидский и красивый аланский, насыщенный готский, глубинноголосый египетский и крикливый индийский, и всекрасный, и всевкуснейший армянский язык. И как разнообразные цвета и возрасты, так и разнообразные языки придают друг другу красоту".

Зазни инал са гъвччи мақъалада лезги чалал кхыдайла, рахадайла, гъисст-ваун мумкин тушир къетенвилер къейд ийиз, а къетенвилер чи чалал келзайвайбурун, рахазвайбурун фикир жел ийиз кланзана. Агъадихъ гъисабазай къетенвилерин нумрайр абуру лезги чалан системада важиблувилин дережа къалурзайвайди туш, - абур гъилик квай материалдин къилдинвал къалурзайвай нумрая я.

1. И мукъварал за машгүр шаирдин хва, чи эдебиятчыри лезги шириратда хъсан патахъ къейд ийизвайбурун жергейра авай шаир Зульфикар Къафланован "Сефил гатфар" ктаб дикъетдивди келна. Нетижаяр гъзлемешнавайбурулай артухбур хъана. Им къариб карни туш. Уруси лагъайвал, "с кем поведёшься, от того и наберёшься". Шаир квалахдал ацукунавайла, хкажай вил лезги шириратдин такабурлу гъед Ханбиче Хаметовада акъазва. Яргъалди дишегълидад вил тун кутугнавачирди чидай шаирди чапла патахъ чин элкъуэрзава. Инихъайни адап виле-къиле акъзвайди газаф сабурлу, гъагъа дережада марифатлу зари Абдул Фетягъ тир. Ацукунайни фикиррикай икрагъ хъана къарагъна мутьку кабинет-диз фейила, адап лезги эдебият алай девирдин гънгъуна хъунин жавабдар шаир, прозаик Абдуслепим Исмаилов, чина яргъи сувал аваз, килигна... Мад чара хънчада, - элкъвена хтана, башламишнавай ширидин **Сад садалай иер я царцыхъ къвед лагъай цар кхын хъувуна Күчеда-войрушар**.

Мумкин я, шаирди и царцыхъ авай къу-чеда-войрушар гафуниз фикирни тагун, - адап мецелай атанвайди я, ам адаз винидихъ къенвай сифте-тъян царцыхъ гъанвайди я.

Амма чна ийизвай ихтилатдиз ам газа-важиблуди я. Важиблувал адакай ибарат я хьи, инал лезги чала, къве гафунай, чин мана квадар тавуна, къезил са газаф арадиз къвевза, арадиз къведайди къалурзава. Белки, им душушьшин кар я же-ди, за лагъана винидихъ тъвар къур "Се-фил гатфар" эхирдал къван гъилелай авуна. Нетижада акуна хьи, шаирдиз лезги чалан ихтиин къетенвал газаф хуш я. И къетенвилер чи адап вичин яратмишунрин чалан къетенвилерикай сад арадиз атана-ва: Тъвар къур ктабда ихтиин душушьшар 155 ава, яни ибара-рикай хъанвай 155 гаф. Ингье абур (гафунин гъльгульял скобкайра къалурнавайди "Сефил гатфарин" чин я), азабдавай (275), ахвара (321), багъ-давай (446), вилевай (449), винеллаз (489), вирива (214), гиневай (449), гъль-гульнаваз (475), гъильеваз (382), гъанама (164), гъаятдамай (346), девришдавай (180), женнетдавай (209); (446), живеда-вой (371), магъфедаваз (391), капаллаз (417), капаллай (265), кафандавай (335), куьчедавай (6), къаялла (195), къеневай (461), къецелла (75), къецеллай (179), къецеллайди (333), къизилдавай (346), къуллугъдаллай (385), къуншидаллай (337), (393), къульеллаз (419), къильел-лаз (342), къвалева (175), къемеваз, лепе-дalla (317, 357), лувараллаз (178), луль-ледавай (456), майдандава (212), месел-лаз (448), меселлай (329), метеллай (379), мецеллаз (169, 180, 298), мижеда-вой, мугъманда (212) мукъвалла. муркладавай (316), (356), накъваралла (470, 476), пелевай (481), риклеваз (227, 439), рикеллай (182), саналлай (195), си-веллаз (489), столдаллай (442), суракъ-дева (243), суфрадалла (314), турфан-девай (335), тепедалла (317), тепедал-лай (357) техъвернихъ (227), файтун-деваз (277), хивелла (385), хураллаз (478), цавамаз (446), цаварава (312), цаварапла (470), цукъведевай (230), чу-рапава (312), чаравачиз (456), чилелла (385), чилеллай (390), чилелла (419, 448), чинаваз (259), чкама (263), чкама (319), шивцелла (184), япалла (195), япа-раваз (175), яргъамаз (465).

Сувал къевезва чи маса шаирри ихтиин къетенвилер менфят къачувайни? Жаваб сад я: эхъ, - Етим Эминалай башла-мишна, къенин ийкъан вири шаирин эсер-рай ихтиин душушьшар жагъида, садбу-рувай - газаф, масадбурувай - тимил. Ябун сад-къведаз:

Хкадарда. Хъвада нек Гемледавай къа-цаллай. (Х.Тагыр. Балашан зиянкар кац). Ибуру гъыкъван четинвилер /Алудна къегъалдаказ. /Синифдин къанажа-гълу-вал /Гъамишандар риклеваз. (А.Фатахов. Эм-Тэ-Эс).

Яргъалди я умуръ къени чи-жерин /Суракъдевай вирт гъасилдай цукъверин (И.Гъусейнов. Яргъалди я...).

Заз акуна мертебаяр умуръдин: /Мертебаяр ктабрин-/Библиотекайра-

вай; /Мертебаяр куарин-/Официантка-дин гъшевай; / Мертебаяр сумагрин - Утагъдавай лезгидин... (А.Алем. Мертебаяр).

Чамарзава, гъльгульяна нагъв сибидин, /Суракъдевава цийи ашина жагъуриз... (Х.Х. Ви чөредин...)

Чилин винел /Чун гъэр чавуз, /Кыл виневаз/Къекъен гerek... (С.Керимова. Чун лекъер я.).

Хуъза вуна шадвал ви гъык!, /Гъаму-нин пар къунеллаз, /Гъхътиндигъхъ ви халкъдин рик!, /"Сад хъхъ!" - гъарай гъе-неллаз? (А.Фетягъ. Ватан масан...)

Ватан сейли жеда гъурбатдевайла, /Экъун къадир жеда зулуматдевайла, /Асайиш клан жеда зиллетдевайла... (А.Мирзебегов. Пул вири я, амма хайи ватан туш!) ва мсб.

2. Къве гафунай са гаф къумекчи глагол тир авун гафунини вичин вилик квай существительнихъ, къурь хъна-на, галкъуналди арадиз гъида, месела, кап! авун < каплун. Зульфикар Къафланован ктабда ихтиин гафарин къадарни тимил туш. Чи гъисабрай, анай 48 душушьш гъалтна: булахна (179), камарин (241), каплнач (488), къерехна (96), къу-жакхун (362); къужакхазава (387), сесайла (174), сесезава (203), сувална (174, 461), фекъивализ (401), халкъай, халкънава (33), чална (210), цулердай (178), шер-девай (104), яргъазда (203), яргъазна (219), яргъазнай (362), яргъиярда (459).

Жезмай къван гаф къурь ийиз ала-хъунин гъерекатар акъван гужлубур жеда хьи, абуру са шумуд сесиникай ибарат хъанвай гафунай са сес ийида. Мисал яз, къачун чна вич кълас лугъудай чалан паярик акатзавай тълн лугъудай гаф. Ам ге-гъеншдиз чна вирида ишлемешизавайди я. Икъ тирди чи эдебиятдин эсерралдин къалурзайвайди:

Етим Эмин бейхабар я, /Гъахъ жаваб заз лагъ тълн, гъузел. (Е.Э. Ярдиз минет). Ша межер тълн вун чаз мукъвал, /Къез чавай яргъа, самовар. Твамир тълн чи арада къал, /Пис фитне, гъаевъа, само-вар. (С.С. Самовар). Твамир тълн чи арада къал, /Пис фитне, гъаевъа самовар. (С.С. Лавза самовар). Туьрмада фей умуръ гъайиф, /Азъадин фарман аку тълн. (А.М. Акутлун!) Минет я ваз: язух ша тълн кланидан. (Ш.К. Язух ша тълн кланидан). - Яде! Вун фад-фад хъша тълн! (Г.К. Магънини Дилбер). Итимири хъел къаз мурмурна: /Ваз вуч къланзаев? /Ахеараз тур тълн. (С.К. Къуну). - Акъуда тълн зун ви риклин кирдай, /Талгъудайвал, и къалар ви тъварцинд я. (С.К. Тъварцинд я).

Гъа икъван виридан рик алай тълн га-фунай са гаф къа-цаллай тълн жевза: Буйругъ гана баш-дан-баша... /Къвалахдайла, лугъуз "яша", /Мяътеп авур къеан аку тълн. (М.А. Кол-хоздиз). - Я Рзахан, вуна салаз пер ягъя тълн! (С.Муслимов. Цицигъ-наме). Киме-рал са ни ятланы хипер чуьнхъна ла-гъайлар, и чубанри ва хузаинди, "жер кар туш, бес дуъз угъри ятла, чи хипер тух-хурай тълн" лугъуз фурсар ийиз хъана. (Э.Бабиров. Ифен чинерар).

Гъеле алатай виш ийисан къанин цу-луд лагъай ийисан чала тълн къис авайди ор-фографиядин словарди къанунламишза-ва: "...кълас лагъай са гафаркай чараз къхида" (Гъажиев М., Алкадарский А.К. Лезги литературный чалан орфографи-ческий къайдайрин свод. - Махачкала, 1938, ч. 27).

Тълн гафунайни-тълн суффикс жевза. Амни вичин вилик квай гафунихъ галкъиз-ва. Чуъгадай къеан ви агуузар /Зи ширин чан хъана бизар. /Гъикъван чуъган за ви азар, /Къалатл дугъри рехъ гъузел яр. (С.С. Гъузел яр).

(КъатI ама)

Устаддиз къелна

Къагъриман ИБРАГЫМОВ

Акъалтзавай цийи не силдиз сифте диде-бубадин мецелай милли чалан аваздин ван къвезва, ахпа школада дидед чал дери-ндай чирзава. Школада дидед чалаз ба-шнавай ачу тарсар, устаддиз хуралай келунай конкурсар ва маса мярекатар ту-хузва.

Алай ийисуз, Дүннэдийн халкъарин дидед чаларин ийкъаз талукъарна, Дагъустандин образованидин министерстводин къаардалди, хайи чаларалди шириар устаддиз хуралай келунай конкурсар ташкинавай.

Конкурсдин положенидал асаслу яз и мярекат пуд этапда къиле физва. Сифте къил-дин школайра, ахпа районда ва гъльъунлай республикадин меркезда.

И ийкъара лезги чалан конкурсдин къед лагъай этап Дербент райондин къиблепатан зонадин школайра 10-11-классра келезавай аялрин арада СССР-дин Игит А.Исафилов тауарунихъ галай Белиждин гимназиядин актовый залда хъана.

Конкурсда Дербент райондин къиблепатан зонадин хъерьерин ва поселокдин вири школайри иштиракна.

Мярекат лезги чаланн литературадин муаллим, РД-дин лайиху муаллим, шаир Гъулангерек Ибрагымовади ташкилна ва къилени тухвана.

Конкурс Гъ.Ибрагымовади сувар муба-рак авунилай ва атанвай конкурсантири руьх хажун патал вичин "Зи лезги чал" шиир келунилай башламишна.

Ахпа, сэгнедиз хажжэз, сифте 10-классра келезавай, абурулай гъльъуниз 11-классра келезавай аялри хуралай шириар келунин устадвал къалурна.

Аялри Е.Эмина, Х.Тагыра, А.Фетягъа, С.Сажидина, А.Муталибова, А.Камилова, Ф.Нагъиева, А.Къардаша ва К.Мусаева чалакай, дидедикай, Ватандикай ва ислягъвийликай къенвай шириар келна.

Жюриди конкурсдин нетижаяр къадалди мярекат къиле тухувайда "Чалаз ва фалу-вал" риваят ахъйна.

Мярекатдин иштиракчийриз къимет гайи райондин образованидин управленидин хайи чаларин методист Тамила Алиева къиле авай пешекаррин жюриди конкурсдин нетижаяр малумарна.

10-классрин арада сад лагъай чкадиз Зульгъре Ашурбекова (Агълабрин СОШ, муаллим Р.Сардарова), къед лагъай чкадиз Мария Къужаева (Белиж поселокдин 1-нум-радин СОШ, муаллим Ф.Шихсефиева), пуд лагъай чкадиз Азимова Жавагъир (Белиждин гимназия, муаллим Гъ.Ибрагымова) лайиху хъана.

11-классрин арада сад лагъай чкадиз Тайбат Шихкеримова (Белиждин гимназия, муаллим Гъ.Ибрагымова), къед лагъай чкадиз Милана Любова (Араблинкадин СОШ, муаллим З.Мегъамедшерифова), пуд лагъай чкадиз Ирина Рамазанова (Кулларин СОШ, муаллим З.Мамедова) лайиху хъана.

Къенкъечи чкаяр къур Зульгъре Ашурбековади ва Тайбат Шихкеримовади 21-фев-ралдиз республикадин меркезда конкурсдин пуд лагъай этапда иштирака.

Игитдикий гаф

Нариман КЪАРИБОВ

Ватандин Чехи дяведин активный истираччи, лезги халкъдин баркаллу рухайрикай сад, макъави Мустафа Агъаевич НАБИЕВАН женгерин игитви-периз за экъу къаматдиз бахш-зева.

“Гъеле къемаз Ватандин Чехи дяведа советрин халкъди: чи бубайри ва чехи бубайри Гъалибвал къазанмишунин 70 иис тамам хъун лайхлувилералди сувар авунин къвалах башламишна къланда”!

(РД-дин Халкъдин Собранидиз Дагъустандин Къиль Р. Абдулатипова раижнавай Чарчай).

Тупарин гульлейрин
Къуркъушмдин сел
Хар хъиз ракъуна абурун къилел.

IV

Душман чукуриз лап Берлиндал
Къван,
Икъ физвай йикъар цай-гум
Галайбур.

Гитлерахъ амачир эвэлдин
Сес-ван -

Мукъвал алай югъ жедай гурбагур.
Бункерда авай ам юкъуз-ийифиз,
Вичин генералрал элпукъиз
Кицъ хъиз...

V

Яхъцурни вад иисан алуқынавай
Къульд,
Одердин къерехра физвай
Къати женг.

Бегъем гуж амачиз бамиш
тиртлан тъуд,

Душмандин гъиле амай туп-тфен.
Февралдин вацран лап мекъи са югъ
Набиеван рикъелай алатдачир гъич:
Генерал Иванова ганвай бургур
Дивизиядин аскерриз къилье

авай вич:

“Душмандин сенгерар къачуна
Кланда

Чун вилик финин атланавай рехъ
Артиллеристар, яй авай чанды,
Къарсурса душман, кукъвариз рикъ,
Лекъ!

Командирдин и женглү эвер гун
Къабулна тадиз дагъвиди викъегъ,
Макъсад туширтлан вичин тарифун,
Къанлыр тұна уймуърдихъ мелегъ.

Игитди серфай акъулни къуват
Ихътинди хъана, кардин гъакъыкъят:

Яхъцурни къве кас аскерар галаз
Барабарсуз женг тухвана ийифиз.
Ачух жедалди лап пакаман лаз
Дузы церид танкни са шумуд

машин,
Къанни цуругуд немс, са чехи
чинни

Тергна, гъя чеб-чипиз авуна къалум,
Аламай баят, акъалтна цай-гум.

Къати женгинин ацукалья звал,
Комдив Иванов атана инал,
Мад Набиевахъ элкъвена шаддиз,
Ихътин хуш гафар лагъана гъахълуз:

“И къеъалвали чехи наградадиз,
Чир хъухъ, дагъдин лекъ, язы
Лайхху”

...Хъунни авуна, Мустафа - къеъал
Узъягъдаказ хтаны хуруузы.

Ватандылар, мецеллаз шад чыл,
Гурлу межлисдиз къват хъана вири.

Хурун къве падни ацланвай бегъем
Чехи орденрив женгерай гайи,
Душмандин хура ақвазна миякъем

Диде Ватандал баркалла гъайи,
Мустафадин кар дайм чешне я!
Чыл къхъиз, шайр, нани вине яхъ!

I
Чи юрд-Дагъустан - дагъларин
Ульке
Гүрчегвилерин макан я чехи
Мезрэйра булдиз экъечида цукъвер.
Лекъер элкъведа күкүшрал рехи.
Лиферин лужар - хъурерин винел,
Леглеки къульда генг

Каспи гъульел,
Тамара кукуп!, багълара билбил

Rахада дайм, ачухиз гъульел.
Зегъмет гравза шегъерра гурлу,
Чилин гъетери ийизвай нурлу,
Хъурера лежбер жеда къайгъудик
Бул бегъерлуди хъунху патал ник.
Чи дагъвияр я абур къеъал тир,
Четинвилериз тийир гардан къир.
Гъя ихътинурукуй сад я Мустафа,
Бахшавай вичиз за рикъин гафар.

II

Къурагъ дагълара, Макъарин хъре.
Дуныядан атана ам плузар хъуврез.
Дидедин хурал, капал алай хъиз,
Яб гана ада ширин лайлайдиз:
Къуллугъ ийидай пак яз виждан
Хъяз,
Игит хурай вун, элдин, Ватандин!
Япара аваз и гафарин ван,
Чехи хъана хва - мерд лезги жаван.
Мектеб, техникум күтъяльна кар чиз,
Хъана адакай жегъилрин башчи.
Серф тийиз вичин зегъметар
Гъавайд,
Шегъер эцигдай мурадар авай.

Амма мурадар фенач яргъалди,
Гатуз атана михъи цавал циф:
Гитлер лугъудай къанлу иланди
Хабарсуз гъужумна чи Ватандал.

III

Къатламиш тежез и дерт, гъам еке,
Гъахълу женгериз къарагъна
Ульке.
Акъвазиз тахъана ихътин вядеда,
Мустафани фена Чехи дяведиз -

Вичин хушуналд, гъульплудаказ,
Рикъеваз Ватан-Сибири
Къавкъаз...

Зегъемлу гатуз са станциядал
Дяведин ялав къабулна ада.

Гъя инилай, башламиш хъана
Ругни-гъекъ -
Адан женгерин баркаллу тир рехъ.
Курский дугадал барбатына
душман,
Гена азадна шумуд са макан:

Киев, Житомир, мад бул шегъерар,
Курукъиз душмандин миякъем
сенгерар,
Дарбадагъ авуна танкарни тупар,
Фашистрик вахкана чин
Къанлу пар.

Къадим Краковда, гъакъ Прагада
Жаллатар тұна къеви гъалкъада

Казим КАЗИМОВ

Ктабдин шикаят

Иесиди варцар, иисар акъудна,
Гафар, царап вири садав агудна.
Чапханадиз гъатна гила
рекъе зун,
Акунчтлан бязибураз виле зун.

Инани бул вахтар, чавар алатна,
Чапдайбурун сиягъдик зун
акатна.
Гуярч жилдер, лацу чарап -
гъейрандиз,

Гъазур хъана экъечлиз зун
майдандиз.

Еъ! Са касни атанач хъи
рекъел зи!
Пиҳер хъана пузаррални
мечел зи.
И зун аку! Цийи свас хъиз
члаганвай!

Саймиш тавун эх жедани бес
завай?!

Гъинай ятлан пайда хъана иеси,
Мубаракиз, теменар гуз
чарчиз зи.

Беъем хара ада къвализ хутхана,
Вич автор я лугъуз ада дамахна,

Я идамах ақвадай са кас хъана,
Садавайни зи тъвар гъикъ я къаз
хъана.
Къвалин муртла къулайсуз
са чқадал,
Эхцигна зун гъя зун хътин
харадал.

Къвале-къвале харайрни бул
жезва,
Чи авторрин рикълерикни фул
жезва.

Инсанар! Квезд ктаб герек
амачни?!
Ктабри квезд бес нурни экв
ганачни?!

Ктаб тахъай улквяяни
чур хъана,
Кел тавурди вилер аваз
кур хъана.

Ктаб тушни руғьдин багъя
хазина?!

Адан къимет, лагъ, гъикъ агъуз
ийин на!
Зи шикаят гъай авачир гъарай я,
Ам зи рикъин квахънавай түнт

къарай я.
Зи къайгъудай фидай арха
жедач жал?!

Милли ктаб адан рикъел къведач
жал?!

Авай са гъуль алкаш хъанва

*Редакциядиз шикаят ийиз
атай дишегъли Гъ.-дин
арзадиз баянр*

Инсанар, низ жеда зи ван?!

Дуныя алаш-булаш хъанва.
Ни авурай зи суд-дуван?

Авай са гъуль алкаш хъанва.

Пакамахъни хъвада гагъ-гагъ,
Нисинихъ ацұрда танға,
Гъар нянихъни хъвада, валлагъ,
Гадарнавай талаш хъанва,
Авай са гъуль алкаш хъанва.

Гъя вич хътин дустар ава,
Күтъягъ тежер тостар ава.
Сад Аллагъдиз хабар ава,
Зи рикъ кана кармаш хъанва,
Авай са гъуль алкаш хъанва.

Бес гъикъван хъуй, амалар чиз,
Яръара чун чуҳ.

Чехи дамах акуна

Заз күчедал акуна
Са деве къакъан.
Гардан къуна элкъурна,
Вельенвай кафан.

Ачуходалди вар пакамаз,
Ацұзува япар.
Девирдин вил¹ күкъурызамаз,
Гъалчазава гафар.

Мягътеп жезва амалрал чеб,
Къуд пад тирла там,
Вучиз жувал къвевзач нубат,
Ачуходай дам?

Цвал акунмаз, патахъ жезва,
Къунвай гъиле раб.
Къатух жедач, - йогурт незва, -
Девирдин запаб.

Хурун бахча такур емиш
Хъана чаз мукъва.
Чыр тежедай адан ериш
Хъягъа жува.

Алукъзайвай цийи йикъан
Амал хъун дерин.
Гурлуп жезвай къиметар къан, -
Гафар въш ширин...

1 Девирдин вил - телевизор

* * *

Лезги гафар латин чалал
Хъын рикъел къвен?
Диде-буба жавабдар яз,
Рахун гъинай жен?

Бул тахсирап виридак кваз,
Жув малаик къан?
Дердинин дерт дарман такваз,
Къаргъиш гуз рахан?

Сурун къеняй экв акурд хъиз,
Къил жезва ачу.

Гагъ рикъ къада, гагъ ада къил,
Чур хъанва зи лугъуз гъуль,
Зи винелни хажда гъил,
Галукъдайди лапаш хъанва,
Авай са гъуль алкаш хъанва.

Къилин чарар хъанва рехи,
Хъжезмай туш ада ретъу,
Къватына къилел къуни-къунши,
Къвалени чи саваш хъанва,
Авай са гъуль алкаш хъанва.

Хулиганри гатана ам,
Фронтдай хъиз хтана ам,
Мез галклиз зав рахана ам...
Хару гатай калаш хъанва,
Авай са гъуль алкаш хъанва

Къвезза хваяр, сусар, рушар,
Бубад патав вакъас ухшар,
Векъидаказ къазва хабар:
- Вун вучиз икъ кармаш
хъанва?..

Я югъ амач, я ада зи ийиф,
Я ичкидик акатай къиф!
Вахъ галаз фей уймур
гъайиф,
Фукъиринрин юлдаш хъанва,
Авай са гъуль алкаш хъанва.

Пириерал зун фена, валлагъ,
Намусарни хвена, валлагъ.
Мадни эхдай гена, валлагъ,
Зун, бейчара, яваш хъанва.
Авай са гъуль алкаш хъанва.

За бес вучрай, я сад Аллагъ?!

Къланза заз вакай панагы!

Дуныя алаш-булаш хъанва,
Рикъ алай гъуль алкаш
хъанва...
*

Гафар- яргъи, къастар-залан
Вегъемир зи гъилерал!
Зи тахсирап гъар са йикъан
Рикъел гъимир вилерал...

Зайиф жезвай гъилерик
Вер акатна, къуршак квач.
Капаш хузызай къунерик
Жегыл йикъан дамах гвач.

Залум ахвар хайи ийиф,
Тъвар хъиз, къиялай акъатдач.
Вичихъ галай къайи циф,
Жаза хъанва, алатдач.

Агаънава балаяр,
Чебни къвалин абуя я.
Муғъульбатдин таваяр
Бегъерар гуз гъазур я.

Гила гъабурун нубат я,
Таза цирер ахъайдай.
Чи вилерин къуват я,
Нубат къуна къарагъдай.

ЦИЙИ КТАБ

Музаффер МЕЛИКМАМЕДОВ,
шайр-журналист.
Баку шеъгер

И икъара Бакудин “Зарданы” чапханади твар-ван авай зарни Седакъет КЕРИМОВАДИН “Квахъай икъарган” ктабдай чапдай акъудана. Адан 18-кта бир и кванталда са роман, пуд повесть, гъвкани пьесаяр ва гъвкайяр гътнава. Ктабдин редактор алакъунар авай жегъиль къелемдаш Севда АЗИЗРИН я. Идалай вилик ада С.Керимовадин азербайжан чалал чапдай акъудай “Лашу гъм” ктабдин редакторвални авунай.

“Квахъай икъарган” заридин лезги чалалди чапдай акъуднавай сад лагъай роман я. Икъван гъгъди лагъайта, адан азербайжан ва урус чаларал са шумуд роман басма хъянва ва а эсерар республикадин вири келзлавайбуруз сейли я. Азербайжандин ва Дагъустандин критики С. Керимова романрин халисан устад тирди къейд авунва.

Зариди вичи кхъизивайвал, “Квахъай икъарган” романди ада гъвчели Лезгистан тир Къларин аллатай асиридин 60- йисарин умъурдикай, адан инсанрикай, лезги кълихрикайни адетрикай ихтилатзала. Аял чаварин жуваз акур, жува эх авур вакъиаткай кхъенвай и эсер инсандин къана-жагъдиз ва рикъиз тъсир ийидайди, чи литературадин хазинадик акатдайди хъянва. Вучиз лагъайта, зари ультвемдиз халкъдин яшайишдиз гъхънава, инсанрин къаматар, гъхъульар хъсандин чирнава. Тербиядинни мариатдин месэлэяр эцигзайвай авторди лезгияр, гъбаурукаш якъарвияр, хъуруннални зарафатдал рикл алай, хъсанвилирхъ ялдай, дар икъврани руьъдин къубанвал квадар тийидай къеълан инсанар хъиз къалурнава. Адан образар - Магъитл, Хац, Клампул, Мутл, Тлати ва масабур четинвилерикай къулухъ чугван тийидай, дарвилериз дурум гудайбур я. Авторди инсанар къалурзавай тегъерди эсердиз юмордин тав язава. Гъса са вахтунда ада чи мариатдинни ахлақдин ивирапар, руьъдин къакъанвал, бубайрин адетриз ва фалувал хузвай ериярни къалурзава. Философиилин рангарни фикирда къуртла, им чи литературада цийи жуъредин роман тирди къатлуж жеда.

Малум тирвал, чи критики лезги романар чинмана-метлебдин, жанрдин ва сюжетдин жигъетрай шартуналди са шумуд чекадал пайзава, абуруз лайихлу къимет гузва. Лап хъсан эсеррик Межид Гъажиеван “Им къван, имни терез” романни акат-

Мад са инжи

зава. Чи твар-ван авай алым, филологиядин илимприн доктор Къурбан Акимова вичин “Лезгийрин милли гъккаят” ктабда и эсерди лезги ва Дагъустандин литературада къетлен чка квазвайда, ам сад лагъай новеллайрикай ибарат роман тирди къейд авуна. Гила чи литературада новеллайрикай ибарат мад са вижевай роман пайда хъянва. Седакъет Керимовадин “Квахъай икъарган” роман.

Эсер чеб-чипихъ галаз ала-къалу тир 20 новелладикай ибарат я. Гъар са новеллада образ-зар халкъдин дуланажагъдин, адетрин, ацукун-къарагъунин, психологиядин ва философиядин фонда гузва. Гъса са вахтунда къаматрин раҳунрайни гъверекатрай абурун тъбиат, абурун къилихарни дуънна къатлунар, мурадар чир жезва. Ина вакъиа-яр автордин вичин иштираквилледи квиле физва ва икл тирди Клампулан (Азагаран) къаматдиди тестикъарзава.

Санлай къачурла, вичихъ ча-ра-чара сюжетар аватлани, романдин композиция муракабди туш. Авторди юкъван мектебда келдай вахтунда къейдер тухуз-вай ва гътъунылай а къейдер авай икъарган квахънай. 45 йис алатаидалай къулухъ ада икъарганда гътнавай вакъиа-яр рикл хизва. Къад вакъиадикай тукъурунавай къад новелладин гъар садахъ маҳсус сюжетар ава. Абуру санал эсердин умуми драматизм арадал гъизва. Са береда Кълар маса районриз чешне тир. Чеб кесиб тиртлани, рикл ми-хъи, гъил ахъя, хай чалал рикл алай, сада-садахъ галаз дерди-гъал ийидай, къвалерал фидай, мугъманрал рикл алай, дузвални гъахъ къани инсанар тир къларвияр. Кълар гъаф ми-хъи, иер ше-гъвер тир. Ина вири лезги чалал раҳадай, шеъгерда яшамиш жез-вай азербайжанвийриз, урусриз, чувудизни лезги чал чидай. Къларин межлисар, мелер, меҳъ-ерар са маса жуърединбур тир. Инсанарин рикл хъиз, абурун къвалерин ракларони ахъя тир. Сада-садахъ къванцин паруяр, ракъун варап авачир. Ина къвалер элкъурунна къванцин паруирин юкъва тунвачир. Ингье вахтар алатунивай прораб Келби хъти-буру паруяр хажна, багъ авай гъяят тақурай лугъуз къвердавай къакъанарна цлар. Гъа икл, чур жез гатлунна Къларин гълар. Инсанарни, адетарни гъаф дегиши хъана, гъафбуру чин лезгивал квадарна. И гъларни автордиз къевелай тъсирзава ва романдин драматизм гъхътиндиги ятла адан гафарилай чир жезва: “Са мус ятлани чна квадарай Кълар рикл аваз, никай хъелдатла тий-ижиз ийир-тийир жезва зун. Су-гъул яз жува-жува вай жузазва: яраб адад гъхътин харар къва-натла, яраб адад гъхътин саврух-ри басрух ганатла?..”

Гъгъ-гъгъ шерзум жеда зун гилан Кълар акваз. Уъбуяр ягъиз кълан жеда заз са бязи къларвияр лезги чалал пер хаз-хаз, адак патан Чаларин гафар кутаз-кутаз раҳадайла. Садбурун лезги чал кваз тақуны хер ийидай рикл, мугъкурун лезгивал негъ аву-ни цлай кутада зак...”

Заридин ихътин фикир-фа-гъумар гъар са новеллада къил-

ди ачух жезва. “Баркаванар” новелладин къилин образ тир Баркаванрин сихилдин инсанар гаф къегъал, къени къилихрин ксар я. Зегъметдал рикл алай абуру чин ватанда бахтавардиз умъур гъалзава. Ингье къунши Чукватлурин тайифади и касарл пехилвалзава ва жуъреба-журе рекъералди баркаванрин арада къал твазва. Хайнрин фитнедин гъавурда акун тавар Баркаванар чеб чин душманриз элкъвезва. Абурун садвилерни шадвилер, ватан, хай чил хуяни гъиссер квахъзава. Виликан къегъал касарин сихилдиз къуншири Варзаванар - чири маса гузайбур лугъузва. Дериндай фагъум авуртла, им къве чекадал пай хъян-вай лезги халкъдин къипел атандай мусибатдив гекъигиз жедай вакъия я. Къе чи арада хайи халкъ, хай чилни хайи чал кваз тақвазайбурон къадар къверда-вай паря жезва. Лезгивал квадар-зава садбуру.

Романдик акатзавай маса новеллярии халкъдин тлал алай месэлэйриз талуқарнавай, санлай эсердин умуми драматизм арадал гъизвайбур я. Абуру гъакъ-икъатда авай делилар ва инсанар асасдиз къачуна кхъенва. Гъар са новелладиз гъакъи-къят тир сюжетарни образзар, рикл аламукъдай вакъиа-яр хас я. Эсердин игитрин образарни ха-рактерар халкъдин адетрин, ацу-кун-къарагъунин, психологиядин ва философиядин тегъерда тукъурунава. Им, са гафни ава-чи, заридин агалкъун я.

Мад са агалкъун ктабдин чал я. Гъам романдиз, гъамни маса эсерриз вакъиа-ярни сүретар хъсандиз къалурдай, гъавурда гъатдай, эсер ийидай, миже квай, халкъдин чалаз мукъва чал хас я. Халкъдин мисалрикайни бу-байрин гафарикай азаддиз, та-сьирдай гъиссер кваз, юмордади менфят къачунвай авторди вичини цлурдади цийи ибара-ярни гафар тукъурунава. Гъа идади романди вичин халкъ, адад виликакъвазнавай месэлэя-ярни чал хъсандин чизвай устад автордин хатл гъасатда къатлуз жеда.

Ктабда гътнавай повестар, гъккаяяр ва пьесаярни гаф ма-рагъльбур я. Авторди вичин романда хъиз, “Куынъ”, “Бадедин ихтилат” ва “Азба” тварар ган-вай повестрани тербиядинни мариатдин месэлэяр эцигнава. “Куынъ” повестда са хизан хъван-вай итимдинни дишегълидин умъурдикай, рафтварвилерикай кхъенва. Ингье къеве гътнайла и хизан са акъванни мъякъемди туширди малум жезва. Вичихъ саът тежер азар галукунайвайди чир хъай Алея дуънъядикай вил атлайтлани вичин гъул Давута-кай, хва Ричадикай, руш Эквера-кай, гъакъни ярар-дустарикай вил атлайтлани. Ам абурун къайгъудар-виллихъ мугътеж я. Ингье дишегълидиз и къайгъударвал ак-вазвач. Адан гъульум неинки вичин папакай хабар къазвач, акси яз маса дишегълидихъ ялзава. Рича ва Экверни дидедин дер-диниз шерик туш. Ярар-дустариз дерт ахъяйла абуруни са акъван кваз къазвач. Къайи къванер хътин хайибурни дустар акур Алей руьъдай аватзаватлани, эхирни гъам-хажалат алуудиз

алахъзава. Вичи икъван гагъди гъар са затл четинвилиди, гаф зегъметар чугуна гъилик авурди, мурадрив ага-кун патал датана женг чугурди рикл хизава ва саът тежер азардикъ галаз женгиниз экъечизава. Гъа идалди Алей къастунин къуватавай, че-тинвилерикай къулухъ чугван тийидай, гъалибилихъ ялдай образ хъиз келдайдан рикл аламукъзава.

Ктабда гътнавай къуд пер-дедин “Къайи рагъ” пьеса чи драматургиядик пай кутадайди хъян-ва. И пьеса арадал атунихъ вичин къетленвилер ава. Сифте яз ватандилай къеце яшамиш жез-вай лезгийрикай кхъенвай и эсер генани таъсирлуди я. С.Керимо-вади и тема душшушдай къел-лемдиз къачунвайди туш. Цлурдади къеце-патан улквейриз сиягъатавур, анра авай ватанэгълийрихъ галаз гурушиши хъай азад фадлай абурун яши-ишидай къиз къанзавай. Са шумудра Турукиядин лезги ху-ре-ра хъай, гъана чи ватанэгълийри-вай ван хъай са вакъиади за-ридиз къевелай эсерна.

Ватандин Чехи дяве себеб яз яргъариз ақъатай, репрессия-дик ақатна Турукияда яшамиш жез мажбур хъай. Ярметан ва вичин умъурдин эхирдади хайи хуяре адад рехъ хвейи Яр-гунатан рикл тлардай къадар-къис-метдикай ихтилатзавай и пьесадин лаконизми, адетар, психоло-гия, философия хътин тереф-ри келдайдай гъйрана-зава.

Турукияда хизан тукъурун, къульзув вахтунда хайи хуяре амай вичин къаниди акун паталди ватандиз хтади Ярметанни Ярguna-тан гурушиди келдайдай къар-сурзава. Ярguna-тан лугъузва: “Зун и ийисара анжак вун паталди яша-миш жезвайди тир. За ваз Рагъ лугъудай, зи тукъуны тийидай чими Рагъ. На лугъумир, вун къайи Рагъ я къван. Зи умъур-диз илиф тавур, заз бахтлувал баҳш тавур къайи Рагъ”. Жаван чавуз сад-садал гаф рикл алай, амма чипиз санал хъун неиси та-хъай, яшар фена къульзув хъайи къве инсандин мутьуббатди къил къазвач. Амма къисметдай хъиз, Ярguna-тан хавилиз къабул-на чехи авур Садирни, Ярметан руш Лезгия сад-садал ашукъ яз чехи мутьуббат давам жезва...”

Пьесада авторди лезги халкъдин мисалрикай, гъакъни манифиркай ге-гъеншидиз менфят къачунва. Гъа и карди эсердин лиризм генани артухарзава. Авайлай лугъун хъи, “Къайи рагъ” пьесадихъ инсанриз эсердай, абурун тербия гудай къуват ава. Гъавилай пьеса сельнедал эци-гун гөрек я. Алай вахтунда Турукиядин пешекарни “Къайи рагъ” пьеса түрк чалаз элкъурунава.

Ктабда гътнавай гъккаяярни рикл аламукъдайбур я. Абуру тематикадин хци месэлайрин жигъетрай чин цийи вилелди та-фаватлу жезва. И карди келдайди-бурув, роман ва повестар хъиз, гъккаяярни са нефесдал къелиз тазва. Са гафни авачиз, литературдин критики Седакъет Керимовадин винидихъ чна къейд авур эсерриз, санлай “Квахъай икъарган” ктабдиз лайихлу къимет гуда. Вучиз лагъайта и ктаб чи литературадин хазинадик акатдай инжи хъиз арадал атана.

Икъни жеда къван! Къуншидин цай

Ярали МАГЬАМДАЛИЕВ

Вирида малум кар я: хъультъун гъазурувилер гатуз, зулуз ийида. Къула цлай хъун патал иллаки дагъух хуярда куплар, кла-расар, алакъазайбуру къанзин цивинни бес же-дайлал гъазурда.

Дагъудин хуяре къве къунши кимел ацукунавай. Иниз ағадихъай кла-расарив ацланвай машин атана. Яшлубуруз, ялгузурис чекадал гъана кла-расар маса гузай.

И кар хуш хъай Гъажиди Мегъамед дагъана:

- Къунши, ша чна и кла-расар уртак къачуна, пайин. Абуру чеведазни бес жеда.

Мегъамеда, Гъажидин гаф сиве амаз, във-във, чан къунши, заз купларни ава, шазан кла-расарини са пай ама, заз абуру цинин хъультъуз бес жеда лагъана, гаф атана. Кла-расар Гъажиди вичин яътадл ичириз туна.

Къульд къеви хъана, къче мурклади къуна. Гила хабар нивай, - Гъажидай. Къурук квай садрарни гъил эциг тавунвай кла-расарин хара ціраз эгечина. “Я Аллаъ, якъа авай жунгавидиз ухшар авай кла-расарин хара ящур азар галукъай, рекъизвай мадиз ухшар хъана хъи?” - суална вичи-вичиз. И кардай къил акъудун патал Гъажиди, яргъалди фикирар тавуна, са шумуд кла-расадай урук-дадлди тукъвена ақъудна, гъанриз, патрониз хъиз, барут ве-гъена, къумпар хъянина, къевирина.

Къацақ акатай дана хъиз, няниз Мегъамед мад Гъажидин къвализ атана. Вичин вахт хъайила, экъечина хъфена.

Гъажи лагъайта, са сефердани къунши рекъе хутаз гъяятдиз экъечизавайди тушир.

Мегъамед хъфена са тимил вахт алатна, гум къилел азад адан “кефияр авачир” къари Гъажидин патав ақъатна:

Минет я ваз, чан къунши,
Къумек це чаз, масан къунши!
Къул хъиткъинна пад хъана,
Къужа къил къуна ярх хъана!

Алимдихъ галаз гурушиш

Къванерал кхъенвай къадим тарих

Дагъви ШЕРИФ

Россияда ва маса улквейрани машгур алим-арабист, тарихчи Амри Рзаевич ШИХСАИДОВА вичихъ галаз гурушиш хайи чавуз лагъанай: "Бажарагълу арабист Замир Шагъбанович Закариеве Дагъустанда араб кхъинар алай гзаф къадар къванер къватнава, абуруз баянар гузва. Къванерал алай кхъинар лезгийрин тарихдинни медениятдин сифтегълан чешмейр я. Ада вичин докторилин къвалахни XI-XIX асирин тарихар алай къванериз талукъарна..." Чехи алимдин и гафар за чи халкъдин къванерал алай тарих чарапали жедайдак еке умудар кваз рикел хизва.

Амри Шихсаидов хъиз, Замир ЗАКАРИЯЕВНИ дутхурдин хизандан дидедиз хъана. Махачкалаада чехи хъайи жегъилди шегъердин 7-нумрадин школа акъалтарна ва Даггосуниверситетдин тарихдин факультеттик экечина. Университет вадралди акъалтарай Замир вузда къвалахал къабулна. Жегъилдин фикир чирвилер къачунин рехъ генани давамарун тир. Икъл, 1992-1994-йисара ада МГУ-дин патав гвай Азиядинни Африка-дин улквейрин Институтда араб чалан гъазурлухвил курсар акъалтарна. Илимдин кандидатвиллин тъвар къачур ада гъугъуналай ДГУ-дин Востоковеденидин отделенида (2001-йисуз адакай факультет хъана) гъар жуьре къуллугъарал къвалахна ва алай вахтунда ана арабский филологидин кафедран профессор, РАН-дин ДНЦ-дин Тарихдин, археологиядин ва этнографиядин Институтдин илимдин чехи къуллугъучи, тарихдин илимрин доктор я.

И мукъвара бязи хънерай жуваз акур кхъинар алай къванерин шикиларни газ зун Замир Закарияеваз мутьман хъана. Алим абуруз килигайдалай, а кхъинар къелна, тахминан вахт тайинарайдалай къулухъ чна Дагъустандин халкъарин тарихда лезгийри къазвай чадакай, чакъ авай девлетту тарихдин шағывидвилерий сунъетна. Замир Закарияева "XI-XIX асирин Дагъустан яшайишдинни политикадин ва медениятдин жигъетдай виллик фин" тъвар алай вичин илимрин докторилин къвалахдихъ галаз алакъалу бязи сувалризи жавабар гана.

■ Замир Шагъбанович, докторилин къвалахдихъ галаз алакъалу яз квел гъыхътиң четинвилер акъалтна?

- Жуван диссертация хуьдайла зал гъалтай четинвилер авач, амма ам гъазурун са шумуд йисан зегъмет я. Ам саки вири чуылдин къвалахрал асалу яз кхъенва. Дагъустандин гзаф хуьрериз физ, анра авай къванерал алай кхъинар къелна, таржума ийиз, абуруз илимдин баянар гунал пуд йисан докторантуре акъалтарайдалай къулухъни машгүл тир.

■ Ам къуне гъина хвена?

- Кеферпата Осетиядин Владикавказда авай государствовин университетда.

■ Официальный оппонентар ва илимдин руководитель вужар тир?

- Илимдин руководитель студент чавалайзи месяччи, чи халкъдин камаллу агъсакъал, ДГУ-дин профессор Амри Рзаевич Шихсаидов, оппонентар тарихдин илимрин докторар, профессорар Баликоев Татраз Мегъамедович, Гъасанов Мегъамед Ражабович, Къидирнизов Даниял Саидагъамедович тир.

■ Гъеле диссертация хуьн тавунмаз Амри Рзаевича заз лагъайвал, къуне докторилин тъвар къачун патал, лезгийрин тарихдинни медениятдин сифтегълан чешмейр тир къванер ахтармишна, илимдин къвалах кхъизва. Къвалахдикай гегъенш сунъетнайтла къандай.

- Эхъ, винидихъ лагъайвал, докторилин зи къвалах тарихдин къванерал асаслуди я.

Къиблепатан Дагъустандай материал иллаки гзаф къватна. Завай инанмишвиледи са кар тестикъариз жеда - лезги халкъарихъ лап къадим ва девлетту тарих ава. Амма девирдин татугайвилер ва бязи ксарин къал фикирар себеб яз, чи тарих маса ганвай, чуранавай гъар жуьре душушшар къатлуз хъун мумкин я. Вучиз къванерал алай кхъинар таржума авун, абуру ахтармишун герек я? Им чи тарих чирунин карда асуул чешме я.

■ Къванерал алай кхъинар чин девирда Лаврова, чи ватанэльти тир гъя Амри Рзаевича ва масабуру къелна, къватна, ктабар чапнава. Къ къвалах абури тикарун хъянвачни?

- Гъелбетда, въа. Араб чалан эпиграфикадин цийи делилпай къвалахнавайди диссертациядин винел кхъинни авунва. Къиблепатан Дагъустандай саки вири девиррин тарихрихъ галаз алакъалу кхъинар жагъизва. Чи дерейра Ислам къабулиз эгечай ва адалай виликан девиррин кхъинарни ава. XIX асирдин кхъинар иллаки гзаф я. Са касдивай, адахъ галай са дестедивай вири кхъинар

» Къиблепатан Дагъустандай саки вири девиррин тарихрихъ галаз алакъалу кхъинар жагъизва. Чи дерейра Ислам къабулиз эгечай ва адалай виликан девиррин кхъинарни ава. XIX асирдин кхъинар иллаки гзаф я

къватна къутягъиз хъун, им гъич чалахъ жедай кар туш. Дугъри я, абуру чи хуьрера чехи къвалах тухванва, ктабар чапнава. Гъа са вахтунда къванерал алай тарихар ахтармишиз тахминан пуд виш исятни, къени абурун чехи пай ахтармишна къутягъиза лугъуз жевзва. Гъар са алим къилдин районда, дереда авай эпиграфикадин чешнеяр ахтармишиз эгечизва.

■ И мукъвара Рамазан ва Атраш Рамазонови Рутул районда авай къван араб кхъинар алай къванерин шикилар яна, абурун таржумаярни авай къешенг ктаб акъуднава. Къейднавайвал, хейлин таржумаяр къуне авунвайбуря.

- Вири къванерал алай араб кхъинар къватна лугъун тийин чна. Чехи пай а касди къватна, амма, гъайиф хъи, чапиз тади къачунва. Къванерал алай кхъинар за къелна, таржума авунва. Ктаб тарихчир патал ахтармиш тавунвай, са сеферда гекъигунарни хъувун истемишзавай хъсан чешме хъанва. А ктабдиз килигна, Рутул райондин сергъятара авай гзаф къадар къадим кхъинар кваш тийидайдахъ, къванер чур хъйтнани, анрал алай делилар шикилни галаз амукудайдахъ инанмишвал къалуриз къланзва.

■ Икъл, къванерал алай чи тарих къватна, къелна къутягъиз тежедай, халкъдин сивин яратмишунриз ухшар чешме яни бес?

- Халкъдин сивин яратмишунрик, ашака тирвал, гъар са неслидивай вичин пай, дегишвилер кутаз жевзва. Амма къванерал алай кхъинрик дегишвилер кутаз жевзач, абури чи тарих, меденият субутзавай шагъидар я. Гъайиф хъи, а къванер чурзавай, пучзавай душушшарни ава.

■ Дагълара, чланвай хуьрерани, гъат-та къульне къвалерин сад лагъай мертвайвани къульне кхъинар алай къванер жагъизва. Ахътин къванер цийи къвалер эцигун патал хандакира твазвайбуруз, чурзавайбуруз квевай вуч меслят кълануриз жеда?

- Къадим а къванерал чи тарих, меденият, эдебият ала. Абурай нехишар, бубайрин сеняткарвилер, сеняткарвилерин бязи сирер, адетар, лишанар ва гзаф маса затлар аквазва. Мискин чурна, ким эцигун хийир гудач. Жуван ата-бубаяр рикелай ракъурна, абури чун патал тунвай ирсинин къадир тахъана, виликди физ жедач. Чна чи тарих, адетар, бубайрин ацукун-къарагъун хъун, жуван аялрив агақъарун гъар са кас патал кар алай месэладиз элкъурун лазим я.

■ Тарихдин илимрин докторилин тъвар квезд "Лезги газетдин" редакциядин вири колективдин патай мубракрай! Чи тарих ахтармишунин, ам жегъил неслирив агақъарунин карда квехъ мадни еке агақъунар хъун вири лезги халкъдин мурад тирдахъ зун инанмиш я.

Эхирдай Амри Рзаевича Замир Закарияеваз талуук яз лагъай келимаяр давамар хъийиз къланзва: "Заз аквазвайвал, Дагъустандин этнографиядин памятникар ихтибарлу ксарин (инал ада РАН-дин востоковеденидин Юкъван Азия, Кавказ ва Урални Поволжье ахтармишунин Централдин регъбер, тарихчи ва исламовед Алиберован тъварни къунвай) гъилера ава. Къванерал алай кхъинар къелзавайди, абуру ахтармишвайди тек са кас лезги Замир Закарияев я..."

■ Замир Шагъбанович, арабист-тарихчир чи халкъдихъ авайди Амри Рзаевичи Къун я. Араб чалал къванцел атланвай ихътин къадим тарих авай чи халкъ патал къве пешекар, гъелбетда, тимил я. Къуне жуваз къумек хъун патал гъазурзавай гележеглу жегъилар авани?

- Гъайиф хъи, гъелегли мукъуфдивди эпиграфикадал машгъул ученик авач. И кар завай, эпиграфикадин гъумбетар ахтармишун - им тарихдин илимдин къетлен пай хънихъ галаз алакъалу ийиз жеда. Амайбурулай тафаватлу яз, и рекье къвалахун патал гъамиша къекъуна, чуылдин къвалахар авун, командировкайриз фин ва районриз экспедицияр тешкилун чарасуз жевзва. Араб чалан кхъинар ахтармишун патал неинки абури тарихдин делилрихъ галаз алакъаламишунин алакъунар, гъакл абуру тукъурунавай чал вини дережада аваз чир хъун, палеографиядикай, искуствоведенидикай хабар хъун герек я. Вири и къвалахар итижлу тир, чи халкъдин тарихдив ва гележедив къайтъусудзаказ эгеч тийизвай касдиз чирвилер гудай мумкинвал жедайдак за, гъелбетда, умудар кутазва.

**Хайи Ватан
садрани рикъелай
фидайди туш
Биче халадикай**

Суылгъужат АГЪМЕДОВА

Гъуьрметлу "Лезги газетдин" редакция, квезд чар кхъизвайди, Гранин хуър Ватан я, аялзамаз Цийи Усуррин хуърз куҷ хайи Сулыгъужат я. Сифтени-сифте заз чухсаъул лугъуз къланзва чи хуърз хъфз-хъвзвай корреспондентриз ва ахла гъана яшамиш жевзай чи бубайрин ерийриз вафалу Биче бадедиз.

Чи халкъ гъуьрмет-хатурдиз хъсан инсанар я, абури чин хайи Ватан гадарнавайди туш. Гъар гатуз къиль чуѓваз хуърун инсанар Граз хъфзизвайди я Биче халадал къиль чуѓваз. Адаз мукъвабура ва гъакни мирес-варисди хъша арандиз, ваз къилди къандатла, чна къвални эцигда лугъузва. Ада вирида са жаваб гузва: "Зун ина авай пирершайхер, харалайриз элкъвеннай хуър туна санини эвичдак". Ам садани гадарнавайди туш, рикл хайила, инсандин са къункайни гъяз къведач лугъудай гафар ава. Зун са кардал шаклу жевзва, амма шумуд газетдиз адан вакъиаяр чапнаватани, ада вичин хайи вахакай, имидин аялрикай са гафни лугъузвач. Адан тухум хъсан гъуьрмет авай къуллугъчийрикай я. Гъвеччи чавалай вич етим хънатанни, ам хвена чехи авур имидин свас Секинат диде са цуд юис жеда кечмиш хъана Усуррин хуъре. Биче бадедиз Белиждин поселокда хайи вах авайди тир, амни рагметдиз фена. Муъжузд аял ава гъа вахаз. Мадни адахъ вичихъ галаз санал чехи хъайи имидин рухвяяр тир къве стха Жабраилни Мукаил ава.

Жабраилов Мукаил Сулеймановича, Москвада отставкада авай генерал яз, исядта къвалахзва. Адаз авай са хва Сулейман дипломат я. Муъкуд аял ава гъа вахаз. Мадни адахъ вичихъ галаз санал чехи хъайи имидин рухвяяр тир къве стха Жабраилни Мукаил ава.

Гъуьрметлу редакция, за чар кхъенвайди я, зи рикл кузвойвияй хайи хуърун дагълархъни, яйлахрихъни булахрихъ. Тлалабзва чап авун зи макъала, къуй чир хуърай вирида хайи Ватандихъ Гъамиша ялварзавайдакай. Жуван чарни за тукъурунавай са шиирдалди къутъзва.

Гранин хуър тир чи Ватан, Бубайри дуб кутур макан. Гъалзавани Бичед дөвран, Хуърун гъайиф чуѓвадай къеван?

Х.Э.МЕГЬАМЕДОВ:

“Чахутка рикелай алудун гъеле фад я”

Жамиля ГЬАСАНОВА

Девирар дегиш жезва ва идах галаз журеба-журе азарни. Садбур чи арадай михыз акъватзаватла, бязи азарин вилик пад, гъайиф хви, кваз жезвач. Абур девиррилай аслу тушиз чи арада амукъазава. Вичкай агъадихъ сунгъбет фидай чахуткани гъахтингурукай я. Виридуңнядин сагъламвал хүнин тешкилатдин делилралди, гъар 10 секундда Чилин шардал 1 кас и азардик рекъизва.

Чахуткадин хаталувал Кыблепатан Дағъустанда квекай ибарат я ва адан вилик пад күн патал гъихтиң серенжемар къабулзава? И ва маса сувализ жавабар гун чна РД-дин минздравдин Дербентдин авай чахуткадиз акъси районнин уртах диспансердин кылин дуктур, здравоохраненидин отличник, РД-дин лайихлу дуктур, дуктурин ассоциациядин член, фтизиатрин обществодин член МЕГЬАМЕДОВ Халид Эседовичавай тәлабна.

■ **Халид Эседович, Дербентдин тубдиспансердин шумуд район акатзава ва анра чахуткадин вилик пад күн патал гъихтиң серенжемар къабулзава?**

- Чи диспансердик Дербент шегъерни Кыблепатан Дағъустандин 12 район акатзава. И азардин вилик пад күнин серенжемрикай рагайтла, гъелье 2008-йисуз Дербент шегъердин администрацияди са шумудтап махсус программа гъазурнавай. Идал асаслы яз, чна, районнин физ, флюорография (эвериз вегъин) ийизва. Дағъустан Республикада чахутка азардин вилик пад күн патал, РД-дин Гъукуматдин кылдин къараардал биләмиш хъана, вири районнан флюорографический техникаданди таъминарнава.

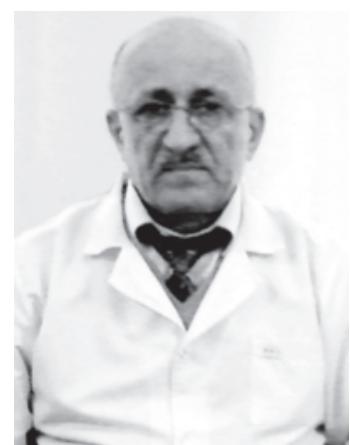
Идалай гъейри, вахт-вахтунда чал дарманар агақтарзава. Чахуткадик начагъ хъянвайбуруз дарманар пулсуз гузвойди я. Абур лагъайтла, гзаф багъабур я. Ингье и йикъара чал са кварталда ишлемишун патал 2 миллионни зур манатдин раб-дарман агақнава.

■ **Стационарда шумуд койкадин чаяр ава? Азарлупар гъи районрай гзаф къзвезва ва сагъ хъхъана хъфизизвайбур жезвани?**

- Стационарда 80 койка ава. Абурукай гъар 20-30 кас къван чна сагъар хъувуна рекъе хутазва. Чахуткадик азарлубур иллаки Мегъарамдухурун ви Сулейман-Стальский районрай, гъайиф хъи, гзаф ава. Гъелбетда, чахутка вич бинедилай яшайишдин, экономикадин гъаларихъ галаз сих алақъада авай азар я. И районна, амайбурув гекъигайла, ам гегъенш хъунин себеб вуч я лагъайтла, чи фикирданди, Россиядин кеферпатан районнин, гъаваяр мекъи чайриз и районрай къазанмишун патал гзаф жегъилар физва. И районна бейкар жегъилрин къадар гзаф я, гъавияр абур чин къил хъуз пата-къерехдиз финиз мажбур жезва. Кыблепатан хъультул, артух мекъи тушири гъавайрихъ галаз вердиш жегъил бедендивай Сургут, Тюмень, Томск ви къай маса чайрик гъавайриз, шартлариз дурум гуз жезвач. Абур анрай начагъ хъана хъзвезва.

■ **Советрин Союз чкайдалай къулух и азар чи улькведа хаталубурун жергейра гъятна. Исятда гъалар гъик я? Адан вилик пад къаз алақъавани ва ам чкун тавун патал вуч авун лазим я?**

- За винидихъ къейд авурвал, и азарди, дугъриданни, алатай асиридин юкъвара, чи улькве чкайла, яшайишдин ва эпидемиологиядин гъалар агъуз аватайла, садлагыана къил хажна. Россиядин чахуткадик начагъ хъайбурун къадар, Советрин девиррилай гекъигайла, айсара пуд сеферда артух хъанай. Мисал патал, рекъемар гъин. Эгер Советрин девирда виш как агъалийрин къилиз 34,1 процентдин азарлу жезвайтла, Советрин Союз чкай сифте Иисара къадар садлагыана артух хъана - 90,7 процент. Дағъустанда лагъайтла,

ШЖПЛ Ж. ГЬАСАНОВА/ДИДИЯ

КУРЫУ КЪЕЙД.

Х.Э.МЕГЬАМЕДОВ 1948-йисуз Хив райондин Зирдаг хүре хана. Агъа Яракрин хүрүүн мульжында ийисан мектеб акъалттарайдалай къулух Махачкъала медицинадин училищедик экечИна. Советрин Армиядин жергейра къулугъдайла, Новочеркасседин алақъадин батальонда фельдшер из хана.

Армиядай хайи хүрүүз хтана ва 1969-72-йисара Зирдаг хүрүүн фельдшервилин пунктунда Кивалхана.

1972-78-йисара Дағъустандин медицинадин институттада лечебный факультетта къелна. 1978-80-йисара Дербентдин тубдиспансерда рентгенолог хъана. 1980-йисуз Эрменистандин Ереван шегъерда пешекарвал хажадай курсара къелна. Анай хтайдалай къулухъ, 1980-ийсалай 1999-ийсал къведалди, Халид Эседовича диспансерный отделенидин заведующий ам диспансердин кылин дуктур я.

Халид Эседовичани адаптумурдин юлдаи, гамар храдай устад Аслиди рууд аялдиз (куйд хизни къве рушаз) тербия гана, шегъредал акъуднава. Къе чин хизанар хъянван абур жуъреба-жуъре пешейрин иесияр я. Медицинадин рехъ лагъайтла, тек са хци - Межиди Халидовични Дербент шегъерда аялрин машыгъур уролог я.

виш касдин къилиз 58,2-далай 94,5-дав агақдалди. Дағъустанда, кыблепатан районнан адаптумурдин къулухъ серенжемар къабулиз эгечайла, Россиядин амай регионнин гекъигайла, чахуткадик начагъ хъунин процент виле аялдайлай тимил хъана. Себеб вуч я лагъайтла, чи Республикада гъукуматдин дөрөжада чахуткадин азардин вилик пад күн патал программая къабулиз хъана ва, чайрал физ, дагълух яргъал хуъерани профилактикадин серенжемар къабулзавай. Пулсуз дарманар ахъязавай. Начагъбур, хаталубур сағыр хъувун патал больницаира къаткурзавай. Гъа ийисара са шумуд больницаи кардик кутуна ва отделениира койкайрин къадарни артухарна.

Чахуткадик начагъбур тади гъалда сағыр азарлупар дуьшушарни ава. Амма гъелелиг Россиядин операцийрин къумекданди сағыр хъувунин къайда маса ульквейра хъиз артух фикир гузайбурукай туш. И къайдадал эләч тавунин себеб вуч я лагъайтла, гъелелиг хирургиядин къумекданди сағыр хъувунин международный стандарттар авач. Азар хронический из элкъенвай вахтунда ам анжак операцийдин къумекданди сағыр хъувунин лазимвал къзвезвай дуьшушарни жезва...

Эгер 1990-ийсарин сифте къилерай чаз дарманнин къитвал авайтла, исятда абур вахт-вахтунда, бес къадарда агақтарзава. И жигъетдай шикаят ийидайвал авач. Дербентдин алатай 2008-йисуз чахуткадик начагъ хъянвайбурун къадар 21 касдин тимил хъана. Имни чун патал хъсан делилрикай сад я. Дербент районда санлай 200 кас начагъбур авайтла, 2013-йисуз абурун къадар 102 кас хъхъана. Рекъизвай дуьшушарни гзаф туш.

Гила чахуткадикай вичкай къилди раҳун хъайитла, ам садакай-масадак акатзавай инфекциядин азаррикай я. Ам гъавайихъ галаз къзвезва, яни чахуткадик начагъ са касди 2008-йисуз 30-далай артух сағыр бур начагъарзава. Гъатта са касди 300 кас къван начагъарзавай делиларни ава. Им саки са касдивай са гъвчели хуърун агъалияр начагъарзиз жезва лагъайтла я. Эхъ, чахутка хаталу азар я, амма, лугъудайвал, душмандихъ галаз женг чуғун патал ам хъсандин чир хъана къланда. Исятда и азар гзаф дарманнин тим акъакъ тийидай къайдадиниз элкъевзва. И кар 10-15 иисуз идайлай вилик чир хъана. Чи фикирданди, эгер начагъ хъянвай кас вич савадлуди яз хъайитла, чахуткадин вилик пад къаз жеда. Ам сағыр хъжедай азар я, амма вахт-вахтунда профилактикадин серенжемар къабулиз хъайитла.

Яни им инсанди вичи-вич тухунин къайдадилай аслу азар я лагъайтла жеда... Ииса садра флюорография авуртла, ам къурхулу азардиз элкъведач.

Сагъламвал**Здравоохраненидин
министрестводай****Дагъви ШЕРИФ**

Алатай 2008-йисуз Дағъустанда жеғиль 150 дуктур хуъерин чайриз къалахиз фена. 2011-2012-йисара лагъайтла, “Земский доктор” программадай 248 пешекарди менфят къачуна. И программадин бинедаллаз, 35 иис таҳъланвай дуктурри хуъериз фена къалахиз хъайитла, абруз са миллион манат пул гузва. Сифтедай и программа 2011-2012-йисара патал түккүрнавайди тир, амма гүзгүйнлай финансрин жигъетдай регионнин къумекунин шартуналди давамар хъувуна. Жегъиль дуктурри руғъ кутазвай и программадай Дағъустан Республикада 400 къван пешекардиз хуъера къалах жағъана.

РД-дин здравоохраненидин министр Вероника Скворцовади къейдайлай, 2014-йисузун программади къалахда. Къатлұзтайвал, дагълух хуъера сагъламвилин хиле пешекарар бес жезвач.

РД-дин здравоохраненидин министрстводай хабар гайивал, 2014-йисуз и программадай вишелай гзаф чаяр гунин гъакындай ведомстводи Федеральный ФОМС-диз арза авунва, амма РД-дин Гъукуматди финансрин гъакындай къумекдайди хиве къазвай чарчел гъеле къул чуғунвач.

РД-дин здравоохраненидин министрстводай Республикадин ахътин программайтраптаса къалахада аяларин башармишнава. Месела, “2011-2015-йисара Дағъустан Республикада сагълам гележег” программадай тамамаралай къалахадин нетижада аялрин набутвилин къадар тимилариз алақъанава. Яшайш патал вирилдаптаса къадар тимилариз алақъанава. И хиле къалах “О мерах по предупреждению и борьбе с онкологическими заболеваниями в Республике Дагестан на 2012-2014 годы” яз гысабзава. И программадай авур къалахди ивидиз талукъ азаррикди рекъизвайбурун къадар тимиларнава. И хиле къалах “О мерах по предупреждению и борьбе с онкологическими заболеваниями в Республике Дагестан на 2011-2015 годы” программадайни тухузава.

Министрстводин пешекарри лугъузтайвал, махсус календардай профилактикадин рапар ягъунин къалахин яргъал вегъенвач. 2013-йисан 11 вацра 91,2 процент агъалийиз ахътин рапар яна. Идалайни алава яз, острый гепатит А-дихъ, пехъивилин азардихъ галазни датлан женг тухузва, агъалийиз махсус рапар яза.

И ви маса месэләяр здравоохраненидин идарайин колективири Дағъустан Республикадин Халкын Собранидиз РД-дин Къилин Чарверевирддайлани къарагъарна.

Санлай къачурла, РД-дин здравоохраненидин министрстводин реформасының түркесири Дағъустан Республикадин Халкын Собранидиз РД-дин Къилин Чарверевирддайлани къарагъарна.

■ **Инжикту тахъана, чи суалприз жавабар гүнай чухсағыл! Квехъ чандин сағывал хъурай ва начагъбурун къадарни - тимил.**

■ **Сагърай! Чун рикел атунай “Лезги газетдин” редакциядизи чухсағыл.**

Виридалайни хъсанди тайинарун патал

КОНКУРС

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алатай испен юкъуз Махачкалада, Дагъустандин педагогилин кадрийрин пешекарвал хаждай институтда (ДИПКПК) "2014-йисан Дагъустандин виридалайни хъсан педагог-психолог" лишандик кваз республикадин IV конкурс ачухуниз талукъарнавай мярекат хъана. Конкурсдин тешкилатчи РД-дин образованидин, илимдин ва жегъилрин краин рекъя министерствони ДИПКПК-дин педагогикадин ва психологиядин кафедра я. Иниципин устадвал къалуриз республикадин шегъерра ва районра кыле фейи заочный паюна гъалибвал къазанмишай 20-далай виниз педагогар-психологар атанвай. Абурун арада Сулейман-Стальский райондин Нуцъульгъирин школадин муаллим Руслан Шабанов, Мегъарамдхурун райондин Кучун-Къазмайрин школадин муаллим Тофик Къурбановни авай.

Мярекат ДИПКПК-дин педагогикадин ва психологиядин кафедрадин заведующий, психологиядин илимдин кандидат, доцент А.С.Дамадаевади ачухна. Сифте гаф Дагъустандин образованидин, илимдин ва жегъилрин краин рекъя министрдин сад лагъай заместитель, биологиядин илимдин доктор, профессор Ширали Алиевади гана. Гүзъульнайни ДИПКПК-дин проректор, биологиядин илимдин кандидат, профессор Эльвира Сайпуева, гъакини ДГПУ-дин психологиядин кафедрадин заведующий, психологиядин илимдин доктор, профессор Мегъамед Далга-

тов рахана, конкурсдин иштиракчийрин тваририх хуш келимаяр лагъана.

Къилди къачуртла, Ширали Къурбановича конкурсдин мана-метлебдикай, адад макъсаддикайни лагъана, йисалай-суз конкурсдин иштиракчийрин къадарни, республика да санлай Россияда педагог-психологин ролни артух жезвайди къейдана. Москвада са тимил вахт идай вилик школада къелзаяв аялди авур тасиркарвилайни рахана.

Конкурсдин макъсад лагъайтла, чипхь бажарагъ авай муаллимар-психологар тайинарун, абурун къалахдиз къимет гун, хъсан тежриба авай педагогин-психологин къалах Дагъустан Республикадин образованидин идараира пропаганда авун, РД-дин психологиядинни педагогилин къуллугъ вилик тухун я.

Малум хъайивал, конкурс са шумуд паюникай ибаратти, сад лагъай пай чайрап кыле фена. Ана гъалибвал къазанмишайбуру чипн чирвилерин деринвал меркезда къалур хъувана. И пай лагъайтла, 3 юкъуз давам хъана.

Сад лагъай юкъуз кыле фейи паярик квай: конкурсдин иштиракчийрин самопрезентация (вичи вич раиж авунин) ва пешекарвилин гъазурлухвал ахтармидай тестриз (абуруз жавабар къын патал зур сят чара авунтай) жавабар гун. Абурун нетижайрал асаслу яз, гъалиб хъайибур тайинарна. Самопрезентация пай иллаки фикир желбайди тир, гъык лагъайтла и паюна конкурсанти гъар сада 10 декъин-къадилай гзаф тушиз вахтунда вичин пешекарвилин устадвал къалурна къланзай: и пеше вичин вилеради аквазай тегъер, педагог-психолог пешедикай вичин фикирар, са мисалдин ва я гъалдин бинедал-

лаз вичин тежрибадикай менфят къачун ва икъл мад. Конкурсанти муаллимиилин артистизм, пешедин кесерлүр терефар, ерияр, вичин раҳунрин маналувал къалур герек къзвэй.

Къвед лагъай юкъуз конкурсада иштиракун патал амуъкай иштиракчийрин къадар 10 кас тир. И юкъуз конкурсадик психолого-педагогический практикумни квай. И пай иллаки итижлуди, фикир желбайди хъана. Чип вегъиналди гъар са иштиракчиз са гъал (ситуация) теклифна. Конкурсанти а гъалариз баян, къимет гана къланзай. И жаваб гъазурун патал гъар сада 30 декъин вахт гузай. Хъсан жабар гайибур - 5 кас - финалдиз акъатна.

Пуд лагъай юкъуз конкурсадин иштиракчийри мастер-классар гана. Финалдиз акъатайбуру чипхь хъсан акур жуъреда тренинг, диде-бубаяр, школайра къелзаяв аялар гъавурдик кутунин рекъяя тарс - мярекат тешкилун герек тир. Ачух тарсарин иштиракчияр студенттар тир. Финалистириз чипн пешекарвилин устадвал къалурун патални зур сят чара авунтай.

17-февралдиз ДИПКПК-дин конференц-залда конкурсадин нетижаяр къуниз талукъарнавай мярекат къиле фена. **ДИПКПК-дин педагогикадин ва психологиядин кафедрадин старший преподаватель, методист, чи ватанэгъли Наида Рагымхановади** чаз конкурса гъалиб хъайи муаллимрн тъварар къуна. Икъл, Диана Аспланханова (Къизилорт) - 1, Зумруд Агъаева (Избербаш) - 2, Аишат Качалаева 3-чайриз лайихлу хъана.

Абурун РД-дин образованидин, илимдин ва жегъилрин краин рекъя министерстводин дипломарни пишешар гана.

Райондин ЗАГС-дин 80 йис

Шад гъалара къейдна

Куругъли КИЕЛЕТВИ

И МУКЪВАРА Докъузлара районда кардик квай ЗАГС-дин 80 йисан юбилей-диз талукъарнавай шад мярекат гурлуда-каз кыле фена. Ам Цийи Каракуъреда авай гүрчег ресторанда тешкилнавай.

ЗАГС-дин отделди 1934-йисалай къалахазава. Отделди гъа чавалай къенин ий-къалди эвлениши хъунин гъакъиндей 40470 акт къенва. Район арадал хъайдай инихъ лагъайтла, ЗАГС-дин къуллугъчиири инсанрин умъурда жезвай виридалайни къетен, важибул вакъияр маҳсус дафттара къейдийиз 20 йис тамам хъана.

Гъелбетда, отделдин 80 йис тамам хъу-

нин сувар тешкилуник къил кутурбүрни ЗАГС-дин къуллугъчияр я. Мярекатда райондин руководстводи, администрациядин къилин заместителери, администрацийин идараиринни отделтин начальники, хъурерин администрацийин секретарии, гзаф аялар авай дидерий, "Бриллиантдин", "Къизилдин" меҳъярар къейдзаяв къужайри-ни къарийри, райондин медениятдин управленидин музъакантрикай, ашуқрикай, манидаррикай ибарат "Шалбузда" ВИАДИ да масабуру иштиракна.

Шад мярекат райадминистрациядин къилин заместитель Салигъ Гъажимурда-рова ачухна. Ада мярекатда иштиракзай вирибур табрикунихъ галаз сад хъиз, ЗАГС-дин отделдин тариҳдикай къурел-

ди ихтилатна. Гүзъульнай гаф райондин администрациядин къил Абурагым Алискеровади гана. Ада райондин регъбер К.Абасован, муниципалитетдин ва вичин патайни мярекатдин иштиракчийриз табрикдин хуш келимаяр лагъана.

- ЗАГС-дин отделдиз талукъарнавай шад мярекат Докъузлардин чипхе яз кыле физва. И вакъия кыле тухун риқл гъайи ЗАГС-дин отделдин къуллугъчийриз чухсагъул! Чи районда и отделди вичин къалах хъсан дөрежада аваз тухуз-вайвилляй Министрдайни чаз развилип чарар хтанва, - лагъана А.Алискерова.

Мярекатдал гзаф ийсара ЗАГС-дин къалахар хъурера гъакъисагъвиледи тамамарайбуруз райондин администрациядин къил А.Алискерова, заместитель С.Гъажимурда-рова къиметту савкъатар, пулдин пишешар гана. Гзаф ийсара санал яшамиш хъсанвай хизанрин жуътеризни къилди табрикдин гафар лагъана, савкъатар багъишина. Мярекат къетен жуъреда, вирибуруз хуш майилар амуъкдай тегъерда къилье фена. Ам милли манийрин концертдилай гъейри, Усугъчайдин мектебдин аялри иштиракчийриз, иллаки гзаф ийсара умъур санал кечирмишнавай хизанриз хуш келимаяр лугъуланди, цуъкерин күнчлар багъишуналди акъалтна.

ЗАГС-дин отделдин заведующий Раида Гъажиевади тъварцихъ администрациядин патай хуш келимаяр лагъана. ЗАГС-да зегъмет чуѓвазвай къве къуллугъчидизни пишешар багъишина. Вичин нубатда Р.Гъажиевади гүрчег сувар - ЗАГС-дин 80 йисан юбилей - кыле тухуд мумкинвал гунай администрациядин чухсагъул малумарна ва отделдин тарихдикайни геъеншдиз сүъбетна.

Дүниядык халқаралык хүрекәр

Осетин халқынин циклени

Тини гъазурун патал лазим продуктар:

Гъуль - 700 гр.

Хемир - хуърекдин 1/2 тұруна авайди

Къел - хуърекдин 1 тұруна авайди

Шекердин песок - чайдин са тұруна авайди

Члем - 100 гр.

Чими яд

Чранай циклендин чинивай гүңдай са күс дүйдігъвер

Циклен ағурун патал вуч лазим жеда:

Къве пай чугъундурдин пешерик са пай къел яғъ тавунвай таза ниси акадарда. Са циклен гъазурун патал чугъундурдин пешер 750 гр. къван герек къведа. Къел күттәмдиз килигайвал къваҳда.

Хемир, къел, шекердин песок са чими це хуърнавай са тимил гъурни акадарна, са 10-15 декъинкъада ам хаж жедайвал чими чқада эцигда.

Вахт алатайла, хаж хъанвай хемир вегъена, тини ишинда. Ишинзай тинидиз явш-явш набататрин (михъи авунвай, ял галаичир члем) вегъеда. Лап хъультульдиз ишинзай тинидин винелай дасмал вегъена, са сятина къван чими чқада эцигда.

Сятиnilай хаж хъанвай хемир квай тинидиз хъсандыз гъил яда ва кеви авуна, 20 декъинкъада чими чқада тан хъийда.

И вахтунда чугъундурдин пешерал алахъда. Абуру чуъхена, михъя, күткүнда. Абурукай миже хкат тийидайвал, күльп авунвай (төркадай ягъайтлани жеда) ниси шишиналди астадаказ хуърда.

Хаж хъанвай хемир квай тинидикай пуд къалак къада. Гзаф къелечидиз акъал тавунвай чқалдин юқва ниси кутуна гъазурнавай, къелни къахнавай пешер эцигда ва (шикилда къалурнавайвал) кевирда. Кевирайдалай күлчүхъ, чрадайла бугъи винел акъатдайвал циклендин юқва тъек иида. Циклен, вилкамаз чими авунвай духовкада (180-200 градусдин) 35-40 декъинкъада чрада (къаник хилен режимда 20 декъинкъада ва винел хиле 15 декъинкъада).

Гъазур хъанвай циклендин чинивай ам хуъттыл хъун патал дүйдігъвер гүңді.

Гэзүрайди -
Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Россиядин Сочида Олимпиададин къугъунар кылес физ къе 14 лагъай югъ я. Алатнавай вахтунда чак къалабулух, гъса са вахтунда шадвал кутадай вакъиярни гзаф хъана. Къилинди, къенин юкъуз Россиядин хъянах командади пис нетижаяр къалурзавач.

Муркадал къугъунрай къвенкъевичи чаяр къур фигуристар

И икъара чи улькве Олимпиадада иштиракзай вири дүньядин командайрин арада 2-чкадални акъатна. Чна умудзава, Россиядин спортсменлар къвенкъевичи чка къазанмишни алакъада.

Гила галай-галайвал. 12-февралдиз муркадал къугъунрай акъажунрин финалда (къве программадин нетижада) 236, 86 балл къазанмишналди Татьяна Волосожар ва Максим Траньков гъалих хъана. Къвед лагъай чкализни чи фигуристар Ксения Столбова ва Фёдор Клинов лайихлу хъана. Абурун винизтир агалкунарни кваз чи командадин гъалар са акъван хъсан тушир: Россия 7-чкадал (вири санлай 11, анжас къве "къизил") алай. Виридалайни гзаф медалар и чавуз Германиядин хъянах командади (вири -10, абуруук къизилдин 7 медаль) къазанмишнавай.

Къугъунар кылес физай икъарикай 13-февраль чи команда патал "атлыгъай чин" авайди хъана. И юкъуз муркадал къугъунрай Россиядин хъянах командадик квай Евгений Плющенко дивай муркадал экъечиз хъанач - ада вичин юкъ тазвайдакай ва вичелай акъажунар давамар тежедайдакай хабар гана.

- За спортдин рекъяй хжак хъунин къвалах акъвазарзава. Яшарай заз ихтияр аватлани, икъван чавалди авунтай 12 операцияди чипкай хабар гузва, - лагъанвай са интервьюда Е. Плющенко.

Авайвал лагъайта, чи фигуристдин ихтиин кардай а чавуз къиль акъат тийиз амайтлани,amma сагъламвал виридалайни багъа зат! тирди садани инкарзавач.

Гульгъунин икъарикай лагъайта, виридалайни бельерлу югъ 16-февраль яз гъисабиз жеда. И чавуз Олимпиада акъалт!далди дүмдүз са гъафте вахт амукъзавай. Икъ, и юкъуз Россиядин хъянах командади пуд лагъай чкадал "хжадарна". Чи спортсмени спортдин вири журийрай 15 медаль къазанмишнавай. Чахъ и чавуз къизилдин - 4, гимишдин - 6, бурунждин

5 медаль авай. Им лагъайта, Россиядин хъянах командади Канададин Ванкуверда хъайи Олимпиадада къазанмиш вири медалрин къадар тир. Чалай виллик Германин Швейцария квай.

Санлай чи командади къазанмишнавай медалрикай рахайта, абурун арада лап "багъабурни" ава. Икъ, Россиядин спортсменривай икъван члавалди къазанмиш алакъа тавунтай журийрай: шорттрекдай Виктор Ана (спортдин и журийдай Владимир Григорьева

далриз лайихлу хъанай. Алай аяддин бобслейдиз хъуытъун "Формула-1" лугъузва. Муркадин чутхвардай авахъздавай бобдин (къетлен журедин алпер) ийгинвал са сята 140 км-див агадъзава.

Къейд авун лазим я хъи, Россиядин кылес физай къугъунрин эксперти тестикирзайвал, чи улькведен хъянах командади Олимпиададин акъажунрик спортдин "мукъвара" кутунтай журийрай хъсан нетижаяр къалурзава. Икъ, 18-февралдиз чи спортсмени гимишдин са медаль къазанмишна. Сноуборддай Николай Олюнин тафаватлу хъана.

Виридалайни чаз мукъва ва рикл алай спортдин журийрикай сад тир хоккейдай чи риклер дарих жедай кратки хъана: Россиядинни СШАдин командайрин арада кылес фейи къизигъин акъажунрин нетижада чи командадин хийирдиз са шайба гысабнача. Къилин вахтунда хъайи къугъунин гысаб 2:2 яз амукъана. Гульгъунлай и агъвалатдин жильтедай хоккейдин международный федерациядин сайтда хабар гайвал, чи хоккеистди Америкадин командадин варагиз ракъураш шайба гысаб тавунин себеб СШАдин командадин варагиз юзурнаваз хъунихъ галаз алакъалу я. Сайтдин малуматда мадни хабар ганвайвал, эгер шайба юзурнавай варариз яйтъла, ам гысабун ва гысаб тавун лентиниз къачунтай записдиз тамаш хъувуна ва адан бинедаллаз къарап къабулун лазим я.

Гъар гъыкъ ятлани, алатт саласа юкъуз финалдин 8-дакай сад лагъай пай патал кылес фейи къугъунра Россиядин хоккеистри Норвегиядин командадин варагиз 4 шайба яна. Александр Радулов (къве сеферда), Илья Кавальчук ва Алексей Терещенко тафаватлу хъана.

А. Зубков ва А. Воевода - Олимпиададин чемпионар

Мадни къейд авун лазим я хъи, икъван члавалди спортдин и журийдай чи спортсменривай "къизил" тек са сеферда - 1988-йисуз Канададин Калгари шегъерда кылес фейи Олимпиадада - къазанмиш алакъай. Адалай къулухъ Россиядин спортсменар Ванкуверда бурунждин, Туринда гимишдин ме-

Накъ нянин сятдин 5-дан зураз, финалдин къудакай са пай патал акъажунра чи команда Финляндиядин командадихъ галаз түрүршиш мадни хъана, амма газет чапдиз вахкузтайвийлай чаз нетижадакай къыйдай мумкинвал хъанач. И чавуз Россиядин хъянах команда 5-чкадал ават хъувунтай.

19-февралдиз Олимпиадада команда яр авай гъал:

Чка	Улькве	Къизил	Гимиш	Бурунж	Вири
1	Германия	8	3	4	15
2	Норвегия	7	4	7	18
3	Нидерланды	6	6	8	20
4	США	6	4	10	20
5	Россия	5	8	6	19
6	Швейцария	5	2	1	8
7	Беларусь	5	0	1	6
8	Канада	4	9	4	17
9	Польша	4	0	0	4
10	Китай	3	2	1	6

Культурадизни артух фикир

ЧИ КОРР.

Алай ийсан 7-февралдилай, Сочида Олимпиададин къугъунрай ачуяй икъялай инихъ, и шегъердин Олимпиададин паркуна хъуытъун XXII Олимпиададин къугъунрин сергъятра аваз къугъунрин мугъманар ва иштиракчияр Россиядин регионрин культурадихъ галаз танишарзава. И жигъетдай яз Кеферпата Кавказдин федеральный округдик акатзавай вири субъекттини чин экспозицияр къалурзин лазим я. Культурадиз та-лукъ тир и серенжем Олимпиада акъалт!дай икъялди, яни 23-февралдади, давам жеда.

СКФО-дин субъекттин культурадин саки 500 квадратный метр чка къазвай стенддад тарихдин, туризмдинни ял яъун патал тир объектин макетриз чка ганва. Абуруз ва и объектрикай фильмайриз, роликриз, гъакъни слайд-шоуриз 3 Д форматда аваз, ЖК экрандилай килигдай мумкинвилерни тешкилнава.

Икъ, Дағыстандин культурадин министрводин сайтда хабар ганвайвал, 16-февралдиз Сочидин Олимпиададин паркуна түккүрнавай стенддад Дағыстан Республикадин культура ва туристилин мумкинвилер къалурнуз талукъарнавай презентация хъана. Къилди къачуртъла, Дағыстандин макетдилай культурадин тарихдин метлеб авай Нарын къеледиз, Ицаидин

Дағыстандин делегация Сочида

минарадиз, Ирид стхадинни са вахан къеледиз, Матласдиз ва республикадин маса машъур къетлен чайриз тамашиз жеда. Идалайни гъieri, халкъдин художественный сеняткарвилер къалурдай шарттарни мумкинвилерни тешкилнава.

Къейд авун лазим я хъи, республикадин экспозициядин тешкилчияр РД-дин культурадин, алишверишдин, инвестицийрин ва карчивилин, хурурун майшатдин ва сурсетдин рекъяй министрствояр, гъакъни РД-дин туризмдай Комитет ва масабур я. Дағыстандин стенддад чи республикадин патай векилар - РД-дин культурадин министр Зарема Бутаева, адан сад лагъай заместитель Муслим Теляков, РД-дин туризмдай Комитетдин председателдин заместитель Виталий Демченко ва масабур.

Сайтда хабар ганвайвал, презентация Зарема Бутаевади ачуна. Ада республикадин къетленвал тир, саналди дуствиледи са шумуд цүлд чаларин векилар раҳазавай Дағыларин улькедин культурадикай, тарихдин архитектурадин метлеб авай памятникрикай, лап гъурчет төбиатдикай, чи республикадин къалт!тай хъсан ландшафт, гъакъни Дағыстанда виридалайни къакъан къумлух тир Сарыкъум, сармашхудин (лиановые) тамар, виридалайни къакъан дағлар тир Шалбуздагъ, Ярудагъ, ЮНЕСКО-дин сияъдик акатнавай Нарынъеле авайдақай сұғыбетна. Министрди 2015-йисуз Дербент шегъердин 2000 йис тамам хъунин юбилейдиз теклифна. Вири дағыстаннан тұварщылай Зарема Ажуевнади Россиядин спортсменрихъ Олимпиадада виниз тир агалкъунар хъана къанивилин келимаяр лагъана.

Эхирдай къульерин "Лезгинка" ансамблди концертдин программа гана, милли кухнядин тұннар дадмишина.

Дағыстандин халкъдин сеняткарвилернин устадри Сочида саки 50-далай виниз мастер-классар къалурна.

"Сочидин Олимпиададин ире"

Гъаихтин тұвар ала Сочида кылес физай Олимпиададин еке ктаб чапдай акъуднава. Адан авторар "Сочи-2014" тешкиллүвилерин комитетдин президент Д. Чернышенко, Россиядин Олимпиададин комитетдин президент А. Жуков, Россиядин Паралимпиададин комитетдин генеральный секретарь М. Терентьев, "Олимпстройдин" кылип архитектор О. Харченко, РФ-дин гъуматдин министрлар тир В. Мутко ва С. Донской, Кубандин губернатор А. Ткачев ва мсб. я.

Ктабда Олимпиададин объектар эцигун патал ишлемишнай цийи технологийрикайни къиенва, спортдин объектин (тынан вуч алатла регъятдиз аквадайвал) схемами ганва. Ана саки 400-далай виниз хъсан еридин шикиларни гъатнава. Са гафуналди, ктабда дегъ заманайрилай къенин икъял къедалди Сочидин саки вири тарих ганва.

Сечкийралди акъвазун талабна

Центральноафриканский Республикаидин (ЦАР) вахтуналди тир Президент Кэтрин Самба - Панзади (шикилда) Франциядивай 2015-йисан сифте кылера хүн лазим тир сечкийралди улькведай күшунар ахкъуд тавун талабна. Идан гъакындай 17-февралдиз Франс-Пресс агентстводи хабар гана

Кэтрин Самба-Панзади и кардин гъакындай Франциядиина властри ЦАР-да аскеррин къадар 2000-дав агакъдайвал артухарунин къараар акъудайдалай гүгъунииз са шумуд ийкъалай малумарна. Идалай күлухъ, 15-

февралдиз, Франциядиина оборонадин министр Жан-Ив Лев Драна хиве күрвал, Франциядиина күшунар ЦАР-да хүн планламишна-войдалай яргъалди амукун мумкин я.

Центральноафриканский Республикаидада 2 агъзур аскер планламишчай вахтунилай яргъалди амукунин месэла Франциядиина парламентда 25-февралдиз сесериз вегъеда.

Алай вахтунда ЦАР-дин территориядал Франциядиина тахминан 1,6 агъзур аскер ала. Сифтедай абур улькведай 2014-йисан апрелдиз ахкъудун планламишнавай. Франциядиина аскеррилай гъейри, ЦАР-да Африкан Союздын ульквейрай тир 2,5 агъзурдав агакъна аскерарни ава. Идалай гъейри, январдин эхирра Евросоюзди и улькведиз 900-дав агакъна аскерар рекье тун хиве күнай.

Франциядиина вилликан колониядыа къайдасуввилир 2013-йисан мартаилай давам жезва. Улькведа властдин къурулуш дегиш хүннин нетижада властдин къилиз асуул гъисабдай "Салека" альянсдай тир восстанидиз къарагынавай мусурманар атанай. ЦАР-да гъакыкъатда властдин законлу органар авач ва ульке, ярак гъиле күна, сад-садас акси акъвазнавай, миллия ва я диндин принципади асуслу яз тешкиннавай ва чин хуси мурадихъ гелкъевзвай дестейрин гүзчиллил ква. Январдин сифте кылерай президент, улькведа агъавалзай чурукърин гъалар арадай акъудиз тахъана, отставкадиз экъечина. ЦАР-дин вахтуналди тир президент Кэтрин Самба-Панзадикай хъана.

Хур азад хъувуна

Са гъафтилай виллик восстанидиз къарагынавай "Жунд аль-Акса" дестедай тирбүру кур алavitrin Maan хүр (Хама вилляйт) 17-февралдиз Сириядин гъукматдин күшунри чин гүзчиллил күхтена, хабар гузва, государстводин СМИ-рал асуслу хъана, Франс-Пресс агентстводи.

И делилрал асуслу яз, хур хульзвай 50-дав агакъна ксар ва чадин исляг агъалияр яна къей исламистар гъукматдин күшунри дарбадагына ва сагъ амукуйбур катна. Сириядин государстводин СМИ-ри къейдзайвал, восстанидиз къарагынавайбуру и хуре исляг 42 агъали, гъа гъисабдай яз диншгъиляри яна къена.

Maan хур Сириядин кефер ва къиблепад алақъалу ийизай стратегиядин жигъет-

дай метлеб авай лап важибул кыпин шегъредин патав гва. И кардихъ галаз алакъалу яз восстанидиз къарагынавайбуру ва гъукматдин күшунри Maan ва и шегъредин патав гый маса хуэрер күн патал ийизай чалишшишвилер акалтывач. Идалайни гъейри, восстанидиз къарагынавай радикалприн гзаф пай исламдин суннитрин терефдал алайбур я. Абуру алavitar, властдин тереф хульзвайбуру гъуварар ва дингивай къаагъатнавайбуру яз гъисабзава. Центральный Сириядин Хама районда къатиженер къиле финни тайин дережада гъа идахъ галаз алакъалу я.

Сирияди граждан дяве 2011-йисан мартаилай давам жезва. И вахтунда 130 агъзурдалай гзаф ксар дяведен къурбандар хъана.

Къурхуяр гана

Ирандин къенепатан краин министр Рахмани Фазлиди малумарайлал, адад улькведин күшунар са шумуд югъ идалай виллик малум тушир "Джайш аль-Адль" тъвар алай дестеди есирида күнвай Ирандин сергъят хульзвайбуру къутармишн патал Пакистандин ва Афганистандин территориииз сухумиши хүн мумкин я, хабар гузва Ассошиайтед Пресси.

Министрдин гафарапди, Тегеранди Исламабаддивай ва Кабулдивай и кардай тади гъалда къиль акъудун ва аллат гъафтеда чуныухнавай Ирандин 5 пограничник къвализ рахкурун талабна.

Ирандин МВД-дин къили баян гайвал, эгер Исламабадди ва Кабулди и къилах къильиз акъуд тавартыа, Тегеранди къунши ульквейрин сергъятын патарив гый территориий.

риз күшунар ракъурун ва ана хатасуввилин зона тайинаун мумкин я. И карди, адад фикирдалди, Ирандин гражданрал къецепатай гъужумар авункай хубда.

Я Пакистандин, я Афганистандин влас-три Ирандин къенепатан краин министрдин гафариз са жуьредани баянрал ганвач.

Ирандин, Пакистандин ва Афганистандин сергъятар сад-садал гъалтзавай къумлух и чака пуд улькведин виридалайни тъимил агъалияр авай территория я. Ина асуул гъисабдай государстводин сергъятар кваз къан тийизай санай-масаниз күч жезвай тайифа яшамиш жезва.

Лотереядай - 184

МИЛЛИОН МАНАТ

Сибирдин агъалидиз лотереядай 184 миллион 513 агъзурни 512 манат пул къугъвана. "Гослотодин" "45-дакай 6" къуьнин 735-тираж 10-февралдиз къиле фена. Идан гъакындай лотереядин сайтда хабар гузва.

Икъван гзаф пул къугъвай касдин тъвар ва ам яшамиш жезвай тайин чак гъелеги малум туш.

Ада билет Сибирдин федеральний окруждин территорииядал алай са будкадай маса къачуна.

Приз вахчун патал ам Москвада авай "Гослотодин" офисдиз атун чарасуз я. Лотереядин векилри къейд авурвал, и къадар пул акъатайди Россиядиина лотереядин тарихда сад лагъай сефер я. Икъван чавалди виридалайни гзаф пул акъатай кас Санкт-Петербургдин агъали Альберт Бекракян яз гъисабдай. Адад 2009-йисуз 100 миллионни 118 агъзур манат пул къуьванай.

Гослотодин сайтда гзаф пулар къугъвайбуру хатасуввилин меслятар гузва. Кылди къачуртла, лотерея тешкилзайбуру къугъвай пулунин гъакындай садазни са гафи-

талгъун, вири пул садлагъана харж ва гъакыни садлагъана умумур дегишар тавун меслят-зва.

Ресторанда инсандин якун хъурекар

Нигериядин Анамбра штатда авай мугъманханайрикай садан ресторанда инсандин якукай авунвай хъурекар гузва. Ресторандин руководстводи и кар садакайнин чуныухавач, абуру итимирин атланвай къилер чин кухняда хульзвава. Лагъана къанда хъи, са бязи хъурекар инсандин якукай авунвайбуру яни, тушни тайнарзавач, хабар гузва Metroди.

Чакадин мугъманханайра авай са ресторанда инсандин якукай авунвай хъурекар гузвойди полицейскийриз мугъманханадин патав яшамиш жезвай кешиди хабар гана.

И ресторанда нисинин фу тъурдалай гульвънин кешиш хъурекрин багъавилел мяльтел хъана. Официантди гъич са жуьрединни кичевал авачиз кешиздиз ада исятда тъурди инсандин чранвай як я ва алай вахтунда ихтигин хъурек ужуздини туш лагъана.

Лугъудай гаф амуку тавур кешиди и агъвалатдикай тади гъалда полициядиз хабар гана. Чакадал атай полицейскийриз ресторандин кухняда полиэтиленлик кутунвай инсандин къилер, гъакыни Калашникован къве автомат ва са шумуд чукул жагъана. Властидин векилри ресторандин 11 къуллугъчи къунва.

Украинада секинсуз

Гъалар

18-февралдиз Киевда, гульлейрин хирер хъана, милициядин ругуд къуллугъчи телефон хъана. Идан гъакындай Украинадин МВД-дин официальный сайтда хабар гузва.

Бедомистодин делилрал асуслу яз, аксидал къалурзайбуру халаз акунтар хъайи вахтунда меркезда 184 милиционердиз ва къенепатан күшунри аскеррэз хасаратвал, абуруй 39-дал хирер хъана. Къайдар худай органрин 35 къуллугъчи залан гъалда аваз госпиталра къаткурнава.

"Espeso.tv-дин" делилрал, аксидал къалурзайбуру Киевда Незалежный Майдандин патав къве БТР ва водомет цай яна кана. Украинадин маса шегъеррэй къайдар худай органрин зиянар хъанвай къуллугъчирийн гъакындай официальный малуматар гъеле агуакынава. Гъа са вахтунда 18-февралдин гъакындай оппозиционери Ивано-Франковска авай областдин администрация, гъакыни Львовда администрациядин дарамат ва УВД къуна. Тернополда администрациядал гъужумун башламишна, абуру гъакыни чакдин МВД-дин управленидиз цай яна.

Акунар Киевда 18-февралдин пакамахъ аксидал къалурзайбуру Верховный Рададин дарамат элкъурна къаз чалишиши хъайидалай гульвънин башламиш хъана.

Рекъемар

• Россиядиири йиса 60 миллиард манатдин кымет авай чур хъанвай ва умумур патал хаталу як, тахминан гъа икъван къадардин пулунихи нек ва фу маса къачува.

ЦБ-дин курсуналди къенин юкъуз:

1 доллар - 35,24 манат,
1 евро - 48,31 манат,

къизил (1 гр) - 1488,69 манат,
гимши (1 гр) - 24,53 манат.

ИНТЕРНЕТДАЙ.
Гъазурайди - Шагъисмаил Гъажимиризоеев

Нярихъ милицияди террористилиз акси серенжем башламишзайдан гъакындай малумарна ва Незалежный Майдандал алай аксидал къалурзайбуру лагердада гъужум башламишна. Акунар къиле фейи вахтунда ага къан 8 кас, гъа гъисабдай яз, регионрин партийрин офицдин къве къуллугъчи ва аксидал къалурзайши иштиракчийрикай 6 кас къурбандар хъана, са бязибурул гульедин хирер хъана. Гъа са вахтунда ZNua-ди Майдандал гъужумай икъян нярихъ аксидал къалурзайбурукай вад кас телефон хъайидан гъакындайни хабар гузва. Киев шегъердин администрациядин делилрал, массовый серенжемрин 209 иштиракчидиз медицинадин күмек герек хъана, 110 кас больницаира къаткурнава. Украинадин массовый информацийдин Институтдин делилрал, 18-февралдиз Киевда ага къан 26 журналистдиз хасаратвилер хъана.

Кiev шегъердин государстводин администрациядин (КГГА) председатель Владимир Макеенкоди Украинадин меркездин юкъва авай карханайрин руководстводиз 19-февраль ял ядай югъ яз малумарун патал эвер гана. Идан гъакындай "Интерфаксди" хабар гузва.

Кылди къачуртла, КГГА-дин къили Шевченковский, Печорский, Подольский ва Голосеевский районада авай фирмайрин, офицрин работникар къалахдикай азад авун талабна. "Киевда арадал атанвай гъалар себеб яз, инсанлар хирер хъунин хаталувал арадай акъудун патал чун ихтиян серенжемар къабулуниз мажбур хъанвайдан гъавурда күн хъансандиз акъук. Чи вири гъерекатар гражданрин умумур ва сагъламвал хънихи элкъурнавайбуру я", - малумарна Макеенкоди.

18-февралдин гъакындай Киевдин властри шегъердиз транспорт атун сергъяламишна, гъакыни "Борисполь" аэропортуни самолетар къабул тийизвайдан гъакындай малумат агуакына, амма гульвънлай и кар тестикъ хъанач. Са тъимил вахтунда адай виллик Украинадин меркезда метрополитенди къалахун акъвазарна.

18-февралдин юкъуз Украинадин жуьраба-жуьре облastrий Майдандал митингда авай инсанлиз күмек яз гульвъллу ксар авай автомобилар къвезвайдакай малумат агуакына. Ихтиян малуматар 19-февралдин йифизни атун давам хъана. Акунар къиле фейи вахтунда Киевдин къчайра вишералди инсанлиз хасаратвал хъана (гъам оппозициядин терефдалайбуруз, гъамни къайдар).

яр хульзвайбуруз). Къве терефдайни телефон хъайибуру ава. Эхиримжи делилрал асуслу яз, телефон хъайибурун къадар 12 касдив агуакына.

19-февралдин йифиз Киевда Аслу туширвилер майдандал гъукуматдиз аксидал къалурзай демонстрантрин лагердада гъужумна. Украинадин меркездин къилин майдан, жуьраба-жуьре делилрал асуслу яз, 15-25 агъзур касди хульзвава. Гъа са вахтунда абуру гъам Киевдин, гъакыни маса шегъерин агуалийриз лагерь хъун паталди чин жергейрик экечуниз эвер гузва.

ЛезГи газет

УЧРЕДИТЕЛАР:
РД-дин Халқын Собрание,
РД-дин Гъукумат

КЫЛИН РЕДАКТОР
А.У. САЙДОВ

Тел/Fax. (872-2) 65-00-60
E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЫЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ
65-13-55

КЫЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ -
ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЫМОВ
65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САЙДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
К. М. КАЗИМОВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
А. Х. ГЪАМИДОВ
65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЬАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
М. ИБРАГЫМОВ

Чап ийиз вахкана сятдин 17.30
Газет "Лезги газетдин" компьютерин базада
гъазурна.

Газет "Лотос" ООО-дин типографияда
чапна.

367000, Махачкала,
Пушкин күчө, б.

Тираж 9705

Макъалаяр редакцияди түккүр хъийизва.
Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур эл-
къена вахкүзвач. Редакциядии макъалай-
рин авторирин фикирарад сад тахбун мумкин я.

Газет массовый коммуникацийин хиле зако-
нодательстводал амал авунал гузчывал аву-
нин ва культурадин ирс хъунин рекъяй РР-
дин Федеральный къултурундин Кыблепатан
федеральный округа авай Управлениди ре-
гistration хъувунча.

ПИ № ФС 10-6468 2007-йисан 26-январь

РЕДАКЦИЯДИН АДРЕС:

367018, Махачкала,
Петропавловский проспект, 61.
7-мертеба.

(Г) - И лишандик квай материалар
гъакъидих чатзавайбур я.

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"
УФК по РД
БИК - 048209001
ИНН - 0562043725
Р/СЧ - 4060181010000100001
Л/СЧ - 20036 Ш60090

Ахъцегърин Алла Жалиловадин тъварунихъ галай иску-
стствийин мектебдин колективди ДГТУ-дин ректор,
машгүр алим, РФ-дин илимрин деятель, РД-дин Халкъ-
дин Собранидин депутат ИСМАИЛОВ Тагиев Абдураши-
довичаз 23-февралдин югъ мубаракзала!

Лезги халкын таъси хувзвай, чи мектеб къююмчи-
лик кутунвай вал чна дамахзава.

Чаз вахъ чандин саъзва, хизанды баҳтлувал ва илимдин
рекъе мадни чехи агалкунар хъана кланзава!

Артух хъана

Къагъриман ИБРАГЫМОВ

Газет келзавайбурун жерге-
яр гзаф хъун-им чи чал, культу-
ра, милли адетар хъунин рекъе
зурба къувват я. Къейдна кланда
хъи, Дербент, Дагъустандин Огни
шегъерга, Дербент райондин са
жерге хъурера ва Белиж посё-
локда къинин йис патал "Лезги
газет" хъинин къвалах тешкил-
лудакъз къилье фена.

Къилди са Дербент шегъер
къачун. Эгер 2011-йис патал ина
вири санлай 200 экземпляр газет
къиенвайтла, 2012-йис патал
ина газет къиенвайбурун къадар
пуд сеферда артух хъана-600 эк-
земплярдив агақына. 2013-йисуз
лагъайтла, шегъерда подписка-
дин къадар ағыз аватна. Вири
412 экземпляр хъанвай. 2014-йис
патал "Лезги газетдин" тираж ар-
тухариз къумек гайи Дербент
шегъердин къиль Имам Мизаму-
динович Ярлиеваз саъргай лу-
гъуз кланзава. Ада шегъердин ад-
министрациядин къуллугъчи Изумруд
Оружева шегъердин карханайрин, идарайрин жаваб-
дар касар подписка авун патал
желбна, подписка къутъягъ жедал-
ди и кардал гузчывал тухун таъ-
кимарна. Политикадин чехи мет-
леб авай и кардин нетика, аква-
зайвал, хъсанди хъана. Алай йис
патал шегъерэглири 667 экзем-
пляр "Лезги газет" къиенва.

Шегъерда подписка тешкил-
лудакъз къилье тухунник, милли
гезетдин тираж артухаруник
къуын кутур шегъердин администра-
циядин къуллугъчи Изумруд
Оружевадиз, образованидин управ-
ленидин начальник Надир
Касимоваз, шегъердин пенсий-
рин фондунин ректор Славик
Аллахъулиеваз, Дербентдин
педколледждин директор Гъажи-
агъмед Къазиагъмедоваз, меди-

циндин "Здоровье" центрадин
ректор Къази Къазиеваз, "Гип-
пократ" фирмадин ректор Низами
Мегъамедоваз, шегъердин
кеферпатан базардин руководи-
тель Сохрат Бабаеваз, Дербент-
дин кадетрин корпусдин дирек-
тор Максим Эминоваз, "Дагогст-
рой" ОАО-дин директор Гаражи
Жабраиловаз, кыблепатан авто-
станциядин руководитель Загъи-
идин Садыковаз ва гъакъи газет
къилье гъар садаз баркалла!

Белиж посёлокдин почтадин
отделенида 2014-йис патал 222
экземпляр "Лезги газет" къиенва.
Белиж посёлокда "Лезги газет-
дин" чехи даяхрикай сад посё-
локдин къиль Рамиз Гъабибулаев
я. Ада ва "ОТЕГ" ООО-дин ген-
неральный директор Мегъамед-
расул Омарова къиль кутуналди,
"ОТЕГ" фирмадин работники 82
газет къиенва. Р.Гъабибулаев,
М.Омаров ва газет къиенвай гъар
сад саъгъай. Посёлокда "Лезги
газетдин" даяхрин жергеда адми-
нистрациядин къиль Несредин
Ахундов, 3-нумрадин СОШ-дин
директор Магъмуд Магъмудов,
Белиждин гимназиядин директор
Нариман Шихмегъамедов,
ДДЮТ-дин директор Мамедали
Ағъабалаев, Белиждин больни-
циадин къилин дұхтур Роберт Аб-
дулкеримов, Хлекрин юкъван
школадин директор Радик Апа-
ев, 2-нумрадин СОШ-дин директор
Жамал Тагиев, Белиждин
агролицеидин директор Малик
Алиев ва абуру ректорвал гуз-
вай коллективар ава.

Дербентдин почтадин уч-
астокда 2013-йис патал вири сан-
лай 827 газет къиенвайтла, 2014-
йисуз подпискадин къадар 1008
экземпляр хъанва.

Дербентдин почтадин уч-
астокдик акатзавай шегъерра ва
хъурера 2014-йис патал "Лезги
газет" къиинин нетижаяр:

Йис патал	6 варз патал
- 161	- 506
- 5	- 41
- 33	- 189
- 13	-
- 3	- 9
- 1	- 10
-	- 26
-	- 2
- 1	-
-	- 6
-	- 1
- 1	-
- 218	- 790
Вири санлай: - 1008	

"ЛГ"-дин 7-нумрадиз акътатай кроссворддин жавабар:

ДҮҮЗ ЦАРАРА: 3. Цапан. 7. Демкеш. 8. Чамчах. 9. Тарта. 12. Салар-
бан. 14. Буйнакск. 16. Дар. 17. Мегъ. 19. Афар. 21. Киле. 23. Уфа. 27.
Китай. 28. Келет. 29. Инд. 30. Тарч. 32. Туба. 33. Кар. 37. Руль. 39.
Базламач. 41. Малкамут. 43. Арут. 45. Къанмаз. 46. Гъасрет. 47. Жинаб.

ТИК ЦАРАРА: 1. Девран. 2. Мекир. 4. Пер. 5. Жалан. 6. Саласа.
10. Аяндар. 11. Тебрик. 13. Арох. 15. Амп. 18. Елкен. 20. Файда. 22.
Лакъаб. 24. Футфа. 25. Утуб. 26. Улу. 31. Чарчар. 32. Туътмет. 34.
Сел. 35. Ява. 36. Дафтар. 38. Куплет. 40. Алтай. 42. Кафал. 44. Юон.

З.И.Жабраилова

турадин отделдин, "Куъредин
ярар" макандин гъуърметдин гра-
мотаир авай.

Сулейман-Стальский район-
да "медиенитетдин ва здебиятдин
Куъредин ярар" макан тешкилай
чавалай и тешкилатдин ялавлу
членрикай сад яз, хъурера, рай-
ондилай къеце патарани квиле
тухвай гъуършура активиледи
иштирак авур, мукъвал-мукъвал
чадин КТВ-дин "Эдебиятдин
кимел" вичин шириар газ экъе-
чай Зумрият Исабеговнадиз
ширатдалрик алайбурун патай
еке гъуърмет авай.

Жегыил вахтарилий здебият-
далрик алай З.Жабраилова ши-
ратдин майдандиз геж экъечи-
тани, са куърь вахтунда адан
къелемдикай "Риклин хиялар",
"Шейх Желилан умъурдикай",
"Руш къуъгъвай чарх", "Муъгъуль-
батдин дастан", урус чилац Ар-
бен Къардаша авур таржумайрин
"Звезды Мириады" къватлалар
хкатна. Цийи къватлалар акъудиз
гъиле аваз, гъайиф хъи, и мурад-
дихъ ам агақынч.

Жабраилова Зумрият са
къадар шириар манириз элъ-
венва, чи машгъур манидарри,
цудралди музъкальный дестей-
ри абур шад мярекатра тамамар-
зава.

Жабраилова Зумрият Исаб-
еговнадиз арадай акътунин
хажалатдин пар паюнади, чна
адан хизандиз, мукъва-къилий-
риз, къилье ректор Нариман Ос-
манович аваз "Юждаг" инсти-
тутдин муаллимирз, къуллугъ-
чирин башсағылгъувал гузва.
Адан экъу къамат, баркаллу крат
гъамишалугъ яз чи риклера
амукъда.

Н.Ш.Абдулмуталибов, Ш.Г.Мегъамедханов, М.Б.Бабаханов,
М.К.Нажафов, С.С.Сандыгъасанов, М.С.Абдулмуталибова,
Л.А.Мегъамедрасурова, А.А.Гъульсейнов, М.К.Ярлиев,
М.Г.Ағъмедпашаева, Ш.Н.Шабатов, А.Т.Ағъмедпашаев,
А.С.Камилов, Р.Ж.Набиев, Я.М.Ярагъимедов

Авиакомпания Якутия планирует выполнение регулярных рейсов 9721/9722 по направлению Краснодар-Махачкала-Краснодар по вторникам и субботам с 01 марта 2014 года. Время вылета из Махачкалы в 16-20, время в полёте 1 час 50 минут. BC - Bombardier Dash - 8 Q - 400.

Первые рейсы 25 и 27 февраля - время вылета из Махачкалы в 14-40.

Хабар це

КВЕВ "ЛЕЗГИ ГАЗЕТ" МУС АХГАКЪЗАВА?

Хемисдиз, жуъмядиз, кишидиз, гъяддиз, ислендиз,
саласадиз, арбединиз?
Шегъер, район, хуръ къалура -
Жуван тъвар, фамилияни -
Талабзава атлана редакциядиз раҳкурун.

Утерянный атtestat о среднем (полном) образовании серии М за N 3677030, выданный в 2005 году Новомакинской СОШ Сулейман-Стальского района РД на имя СЕФИКУЛИЕВОЙ Гульнары Сейфудиновны, считать недействительным.

"Лезги газетдин" редакция-
дин коллективиди Къурбанов
Къазанфар Мегъамедовичаз
умъурдин юлдаш, веледриз
играми диде

СОФЬЯ

кечимиш хъуннин галаз алакъа-
лу яз башсағылгъувал гузва.

"Лезги газетдин" редакция-
дин коллективиди Валентин Ба-
лаевич Балаеваз эме, Абумус-
лим Сандагъамедович Гъажи-
кулиеваз иранваж

СЕКИННАТ

<p